

ગુજરાત
પુરાતત્ત્વ મન્દિર
ગ્રન્થાવલી

गुजरात पुरातत्त्वमन्दिर ग्रन्थावली

पालिपाठावली

(प्रथम भाग—मूल पाठ)

सं पा द क—

मुनि जिनविजय

(आचार्य, गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर)

गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर

अ म दा बा द

विक्रम संवत् १९७८

प्रथमावृत्ति, श्राव १०००) * * [किंयत् १४ आना

प्रकाशक—

रसिकलाल छोटालाल परीख
मंत्री, गु० पुरातत्त्व मन्दिर,
अमदाबाद.

मुद्रक—

केशव रावजी गोंधळेकर,
'जगद्वितेच्छु' प्रेस, १०७, शनिवार पेठ, पुणे.

પ્રાસ્તાવિક નોંધ

પાલીભાષા એ બૌદ્ધસાહિત્યની પ્રધાન ભાષા છે. સમ્યક્સંબુદ્ધ અર્હત મગવાન્ સિદ્ધાર્થ ગૌતમના જગત્કલ્યાણકર ઉપદેશો અને આદેશો મુલ્ક પાલીભાષામાં ગ્રંથિત થયેલા છે. બૌદ્ધ ધર્મ ભારતવર્ષમાંથી ઘણા સૈકાઓ પૂર્વે લગભગ સર્વથા અદૃશ્ય થઈ ગયેલો હોવાથી, તેનાં સાહિત્ય અને ભાષાથી જોકે ભારતવાસિયો તો આજે પ્રાયઃ બિલકુલ અપરિચિત છે, તો પણ સિલોન, સિયામ અને બર્મા જેવા ભારતના ઉપનિવેશોમાં એ ધર્મનાં સાહિત્ય અને ભાષાનો અદ્યાપિ ઘણો સારો પ્રચાર રહેલો છે. ધોઢાં વર્ષ થયાં મુંબઈ અને કલકત્તા યુનિવર્સિટીએ પોતાના અમ્યાસક્રમમાં પાલી-સાહિત્યને પણ એચ્છિક વિષયમાં સ્થાન આપ્યું છે, તેથી આપણા દેશમાં પણ દર વર્ષે ૧—૨૧ વિદ્યાર્થી એ સાહિત્યનાં અમ્યાસી નિકલવા લાગ્યા છે.

આર્ય વિદ્યા અને ધર્મના અમ્યાસીને જેમ સંસ્કૃત ભાષાના અધ્યયનની પરમાવશ્યકતા છે, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયનની પણ પરમાવશ્યકતા છે. જેમ સંસ્કૃતના અધ્યયન વિના પુરાતન આર્યધર્મનો એક શાખા કે જેને આપણે વ્રાહ્મણધર્મના નામથી સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયન વિના એ જ ચિરંતન આર્ય ધર્મની વીજી બે શાખાઓ, જેને આપણે જૈન અને બૌદ્ધના નામે સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું પણ યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી; અને એ ત્રણે ધર્મના

સ્વરૂપનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા સિવાય આર્યધર્મનું સમગ્ર અને સંપૂર્ણ દર્શન થઈ શકે તેમ નથી; તેથી ગુજરાતના રાષ્ટ્રીય વિદ્યાર્પિટે પોતાના આર્ય-વિદ્યામન્દિરના વિદ્યાર્થીઓ માટે સંસ્કૃત સાથે પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયનને પણ આવશ્યકીય સ્થાન આપ્યું છે. તદનુસાર એ વિદ્યામન્દિરના વિદ્યાર્થીઓના પ્રથમ વર્ષના પાલીભાષાના અભ્યાસ માટે પ્રસ્તુત ‘પાલિ પાઠાવલી’ ની યોજના કરવામા આવી છે.

આ ‘પાઠાવલી’ ની યોજના સ્વાસ્થ કરીને કોપનહેગન યુનિવર્સિટિના પ્રો. ડિનેસ ઇન્ડર્સન, પી.એચ. ડી. એ પાલીભાષાના અભ્યાસ માટે જ તૈયાર કરેલા Palı Reader નામના પુસ્તકના આધારે કરવામાં આવી છે. તેથી આ ટેકાળે મજકુર પ્રોફેસર મહાશયનો સ્વાસ્થ આભાર માનવામા આવે છે. તેમ જ પ્રેસકોર્પિ અને મુક્તપત્ર તપાસવા વિગેરેના કામમાં મદદગાર તરીકે પુરાતત્ત્વમન્દિરના—રાજચંદ્ર-જ્ઞાનભણ્ડાર નામના—પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક ભાઈ શ્રી નાનાલાલ નાથાભાઈ શાહે જે ભાગ મંજવ્યો છે, તે બદલ તેમનો પણ મારે અહિં આભાર માનવો જોઈએ.

—શુનિ જિનવિજય

अनुक्रमणिका

१. सुंदुमारजातक	पृ० १
२. बानरिन्दजातक	२
३. वक्रजातक	४
४. सीहचम्मजातक	६
५. राधजातक	७
६. नरचजातक	८
७. उलूकजातक	९
८. कुरुक्षेत्रमिगजातक	११
९. जवसकुणजातक	१३
१०. ससजातक	१४
११. मतकभक्तजातक	१७
१२. बावेरुजातक	१९
१३. बलाहरसजातक	२०
१४. सुप्पारकजातक	२२
१५. सीलानिसंसजातक	२७
१६. चम्मसाटकजातक	२९
१७. उच्छङ्कजातक	३०
१८. वेदभजातक	३०
१९. राजोवादजातक	३४
२०. मखादेवजातक	३६
२१. महोसधस्स आवाहो	३८
२२. महोसधस्स विनिच्छयो	४२
२३. सकासुरयुद्धं	४३
२४. महामायाय सुपिणं	४५
२५. बुद्धस्स उप्पत्ति	४६
२६. चत्तारि पुब्बनिमित्तानि	४८
२७. महाभिनिक्खमनं	४९

२८. पटिञ्चसमुप्पादो	५२
२९. धम्मचक्रपवत्तनसुत्त	५३
३०. यसपण्वज्जा	५४
३१. आदित्तपरियायं	५७
३२. मारकस्सक	५९
३३. सुंदरिमारणं	६०
३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वेसो	६३
३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं	६६
३६. बुद्धनिब्बाणं	६८
३७. दससीलानि	७१
३८. सरीरस्स ३२ विभागा	७२
३९. सामणेरपण्हानि	७२
४०. सेवखधम्मा	७३
४१. सूकरपेतकथा	७५
४२. पेसकार्थीताकथा	७८
४३. उत्तियपण्ह	८२
४४. मालुङ्कयापुत्तस्स बुद्धो देसो	८५
४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो	८७
४६. सम्मादिट्ठि	९१
४७. पथानसुत्त	९२
४८. धानियसुत्त	९४
४९. धम्मपद	९६
५०. मालुङ्कयापुत्तगाथा	९८
५१. महापजापतीगोतमीगाथा	९८
५२. कपिराजचरियं	९९
५३. महाकस्सपस्स संगीति	१००
५४. सिंहलविजय	१०२
५५. बुद्धघोस	१०५

॥ नमो तस्स भगवतो अरद्धतो सम्मासंघुद्धरस्स ॥

पा लि पा ठा व ली

१. सुसुमार-जातक - २

- अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते हिमयन्तपदेमे बोवि-
मत्तो कपियोनिथं निञ्चत्तित्वा नागवल्गे थामसन्पत्तो महासरीरो
सोभम्माप्पत्तो हुत्वा गङ्गानिवत्तने अरञ्जायतने वासं कप्पोसि । तदा
गङ्गाय एको सुसुमारो वसि । अत्यस्स भरिया बोविमत्तम्म सरीरं
5 दित्वा तन्त हृदयमंसे दोहळं उप्पादेत्वा सुसुमारं आह 'अहं सामि,
एतम्म कपिगजन्त हृदयमंमं खादितुक्कामा' ति । 'भदे, मयं जल-
गोचरा, एम थल्लगोचरो, ति किं ते गाहिंतुं साक्खिस्सामा' ति ।
'येन तेन उपायेन गण्ह, सत्थे न लभिस्सामि मारिम्मामी' ति । 'तेन हि
मा भायि, अत्थेको उपायो ति खादापेम्मामि नं तम्म हृदयमम' ति
10 सुसुमारं समम्मामेत्वा बोविमत्तम्म गङ्गाय पानीय पिबित्वा गङ्गा-
तीरे निमित्तकाले मन्तिक गन्त्वा एवमाह—' वानारिन्द्र, इमस्मि
पदेसे कमटफळानि खादन्तो किं त्वं चिण्णद्धाने येर चरामि, पारग-
ङ्गाय अम्बल्लवुजादीनं मधुरफळानं अन्तो नत्थि, किं ते तत्थ
गन्त्वा फलाफळं खादितुं न वट्ठनी' ति । 'मुम्भीलरान, गङ्गा महोदिरा
15 पित्तिण्णा, कथं तत्थ गमिम्मामी' ति । 'भगे गच्छामि अहं ते मम पिट्ठि
आरोपेन्वा नेम्मामी' ति । सो तं सदहित्वा 'माधु' ति सम्पट्ठि-
च्छित्त्वा तेन हि 'एहि, पिट्ठि मे अभिच्छा' ति च वुत्ते तं अभिरुहि ।
सुसुमारो थोकं नेत्वा उदके ओर्मादापेमि । बोविमत्तो 'भम्भ. उदके
' म ओर्मादापेमि, किं नु सो एतं' ति आह । 'नाहं त थम्मं सुधम्म-

- ताय महेत्वा गच्छामि, भारियाय पन मे तव हृदयमसे दोहळो
 उप्पन्नो त अह तव हृदय खादापेतुकामो' ति । 'सम्म, कथेन्तेन
 ते सुन्दर वत, सचे हि अम्हाक उदरे हृदय भवेय्य साखग्गेसु चर
 न्तान चुण्णविचुण्ण भवेय्या' ति । 'कह पन तुम्हे ठपेथा'
 5 ति बोधिसत्तो अविदूरे एव उदुम्बर पक्कफलपिण्डिसम्पन्न
 दस्सेन्तो 'पस्सेतानि अम्हाक हृदयानि एकस्मि उदुम्बरे ओलम्बन्ती'
 ति । 'सचे मे हृदय दस्सासि अह त न मारेस्सामी'ति । तेन
 हि 'एत्थ नेहि म, अह ते रुक्खे ओलम्बन्त दस्सामी ति । सो
 त आदाय तत्थ अगमासि । बोधिसत्तो तस्स पिट्ठितो उप्पतित्वा
 10 उदुम्बररुक्खे निसीदित्वा 'सम्म बालसुसुमार, इमेस सत्तान हृदय
 नाम रसखग्गे होतीति सञ्जी अहोसि, बालोसि, अह त वञ्चेसि,
 तव फलाफल तमेव होतु, सरीरमेव पन ते महन्त, पञ्जा पन
 नत्थी'ति वत्वा इममत्थ पकासेन्तो इमा गाथा अवोच—

- अलं एतेहि अम्बेहि जम्बूहि पनसेहि च ।
 15 यानि पार समुदस्स वरं मग्गं उदुम्बरो ॥
 महती वत ते बोन्दि न च पञ्जा तदुपिका ।
 सुसुमार, वाञ्छितो सि गच्छ दानि यथासुखं ति ॥
 सुसुमारो सहस्स पराजितो विय दुक्खी दुम्भनो पज्झायन्तो
 अत्तनो निवेसन्टानमेव गतो ।

२. वानरिन्द-जातक -

- 20 अतीते बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो कपियोनिय
 निव्वत्तित्वा बुद्धि अन्वाय अस्सपोतप्पमाणो थामसम्पन्नो एकचरो
 हुत्वा नदीतीरे विहरति । तस्मा पन नदिया वेमज्जे एको दीपको
 नानप्पकारेहि अम्बपनसादीहि फलरुक्खेहि सम्पन्नो ।

- बोधिमत्तो नागवले थाममम्पन्नो नदिया ओरिमतीरतो उप्पनित्वा
दीपकम्म ओरतो नदीमज्जे एमो पिट्ठिपासाणो अत्थि तम्मि
निपतति, ततो उप्पतित्वा तम्मि दीपके पतति । तत्थ नानप्प
कारानि फणानि सादित्वा साय तेनेव उपायेन पच्चागन्त्वा अत्तनो
5 वसनहाने वसित्वा पुनद्विमे पि तथेव ऋरोनि । इमिना निजामेन
तत्थ वास कप्पेति । तम्मि पन काले एमो कुम्भीलो सपजापतिको
तम्मा नदिया वमति । तम्म सा भरिया बोधिमत्त अपरापर गच्छन्त
दिम्वा बोधिसत्तम्म हृदयमसे दोहळ उप्पानेत्वा कुम्भील आह—
'मय्ह खो अय्य, इमम्म वानरिन्द्रम्म हृदयमसे दोहळ उप्पन्नो ति ।
10 कुम्भीलो 'माधु होति, लच्छमी ति वन्वा अज्ज त माय दीपकतो
आगच्छन्तमेव गण्हिस्सामी'ति गन्त्वा पिट्ठिपासाणे निपत्ति ।
बोधिसत्तो दिवस चरित्वा सायण्हसमये दीपके ठितो व पामाण ओलो
केत्वा 'अय पासाणो इट्ठानि उच्चतरो खायति, रिन्नु ऋरण' ति
चिन्तेमि । तम्म किर उदरप्पमाण च पासाणप्पमाण च मुदवत्था
15 पितमेव, तेनम्म एतदहोमि— अज्ज इमिस्सा नत्थिया उक्क नेव
हायति न वन्दति, अथ च पनाय पामाणो महा हुत्वा पञ्जायति,
कच्चि नु खो एत्थ मय्ह गहणत्थाय कुम्भीलो निपत्तो ति, सोधीम
सामि ताव न ति तत्थेव टत्वा पामाणेन सद्धि कथेन्तो विय 'भो
पासाण ' ति वत्वा पत्विचन अलभन्तो यावनतिय पासाणा ' ति
20 आह । 'पासाणो रिं पत्विचन न दम्मनी ति पुन पि न वानरो 'रिं
भो पासाण, अज्ज मय्ह पत्विचन न देमी'ति आह । कुम्भीलो अद्धा
अन्नेसु दिवसेसु अय पामाणो वानरिन्द्रम्म पत्विचन अदासि,
दम्मामि टानि म्म पत्विचन 'ति चिन्तेत्वा रिं भो वानरिन्द्रा ति
आह । 'को मि त्व ति । 'अह कुम्भीलो' ति । त्रिमत्थ एत्थ निपत्तो
25 सी ति । तव हृदयमम पथयमानो ति । बोधिमत्तो चिन्तेमि अन्ने
मे गमनममो नत्थि, अज्ज मया एम कुम्भीलो वज्जेतव्वा ति । अथ
न एवमाह— 'मम्म कुम्भील अह अत्तान तु ह परिगजिस्सामि, त्व
मुग्व विवरित्वा म तव मन्तिर आगतवागे गहाही'ति । कुम्भीलान

- हि मुसविवटे अक्खीनि निमीत्तन्ति । सो त कारण असह्यखेत्वा
 मुख तावुरि । अत्थस्स अक्खीनि पिर्यायिसु । सो मुस विवरित्वा
 अक्खं नि निमीत्तेत्वा निपज्जि । बोधिसत्तो तथाभाव जत्वा दीपका
 उप्पतितो गन्था कुम्भील्लम मत्थक अक्कमित्वा ततो उप्पतितो
 ५ विज्जुत्ता विय विज्जोत्तमानो परतीरे अट्ठासि । कुम्भीलो त अच्छ
 रिय दिन्वा इमिना वानरिन्देन अतिअच्छेरक वत' ति चिन्तेत्वा
 'भो वानरिन्द, इमस्मि लोके चतृहि धम्मेहि समतागतो पुगलो
 पञ्चार्मिस्से अभिभ-ति, ते सठ्ठे पि तुय्ह अठ्ठन्तरे जत्थि, मज्जे'
 ति वत्था इम गाथमाह—
- 10 यस्सेते चतुरो धम्मा वानरिन्द यथा तव ।
 रुद्धं यस्मो धिति चागो दिट्ठ सो अतिवट्ठती ति ॥
 एं कुम्भीलो बोधिसत्त पससित्वा असनो वसनट्ठान गतो ।

३. वक-जातक

• ७. -

- अतीने एयस्मि अरज्जायतेन बोधिसत्तो अज्जतर पदुमसर
 1, निम्साय ठिते रक्खे रक्खेवता हुत्वा निव्वत्ति । तदा अज्जत
 रस्मि नातिमहन्ते सरे निडायममये उट्ठ मन्द ज्होमि, बहु चेत्य
 मच्छा होन्ति । अत्थेरो वरो नेमच्छे दि वा 'एक उपायेन इमे मच्छे
 वन्नेत्वा स्वादिस्सामी ति गन्था उट्ठपरियन्ते चिन्तेन्तो निसीदि ।
 अथ त मच्छा दिन्वा 'अग्ग्य, चिन्तेन्तो निसिन्नो सी' ति पुच्छिअमु ।
 20 'तुम्हा चिन्तेन्तो निसिन्नो म्ही'ति । 'अम्हा चि चिन्तेसि अग्ग्या' ति ।
 'इमस्मि सरे उट्ठ परित्त गोचरो च मन्दो निदायो च म्हातो इगानि मे
 मच्छा चि नाम ररि'सन्ती,ति तुम्हा चि तेन्तो निसिन्नो म्ही'ति ।
 'अथ चि तरोम अग्ग्या' ति । 'तुम्हे सचे म्हा वचन करेय्याथ
 अह वो एके न मुनतुण्डकेन गहेत्वा एअ पच्चवणपदुमसज्ज महा-

- सरं नेत्वा विस्मज्जेयं'ति । अय्य पठमकप्पिकनो पट्टाय मच्छानं चिन्तन-
कक्को नाम नत्थि. त्वं अम्हेमु एकेकं खादितुकामो सी'ति । 'नाहं
तुम्हे मय्हं सदहन्ते खादिम्मामि, सचे पन सरम्म अत्थिमावं मय्हं न
सदहय एकं मच्छेमया सद्धिं सरं पप्पिसतुं पेमेया 'ति । मच्छा तम्म
5 सदहित्वा 'अयं जले पि थले पि ममत्यो' ति एकं काणमहामच्छं
अदंमु—'इमं गहेत्वा गच्छया'ति । सो तं गहेत्वा नेत्वा सरे
विस्मज्जेत्वा मज्जं सरं दप्पेन्वा पुन आनेत्वा तेमं मच्छानं मन्तिके
विसज्जेसि । सो तेसं मच्छानं सरम्म सप्पत्तिं वण्णेमि । ते तम्म
कयं सुत्वा गन्तुकामा हुत्वा 'मावु अय्य, अत्थे गण्हित्वा गच्छाही'ति
10 आहंमु । वको पठमं तं काणमहामच्छमेव गहेत्वा सरतीरं नेत्वा
सरं दप्पेत्वा सरतीरे जाते वरणरुक्खे निर्लायित्वा तं विटपन्तरे
पक्खिपित्वा तुण्डेन विज्जन्तो जीवितकवयं पापेत्वा ममं खादित्वा
कण्टके रुक्खमूले पातेत्वा पुन गन्त्वा 'विम्मट्ठो मे सो मच्छो, अज्जो
आगच्छतू' ति । एतेनुपादेन एकेकं गहेत्वा मज्जमच्छके खादित्वा
15 पुन आगतो एकमच्छप्पि नाहम । एको पनेत्थ कक्कटको अवसिट्ठो ।
वको तं पि खादितुकामो हुत्वा भो कक्कटक, मया सज्जे ते मच्छा
नेत्वा पटुममज्जन्ने महासरे विम्माज्जिता, एहितं पि नेम्मामी'ति ।
'मं गहेत्वा गच्छन्नो कयं गण्हिम्मामी'ति 'दप्पित्वा गण्हिम्मामी' ति ।
'त्वं एवं गहेत्वा गच्छन्तो मं पानेम्मामि. नाहं तथा सद्धिं गमि-
20 म्मामी'ति । 'मा भायि अहं नं मुगहितं गहेत्वा गमिम्मामी'ति ।
कक्कटको चिन्तेमि—'इम्म मच्छे नेत्वा मरे विम्मज्जनं नाम नत्थि,
मचे पन मं सरे विम्मज्जेमसति द्धेतं कुमलं. मो चे विम्मज्जेम्मनि
गीवं अम्म छिन्दित्वा जीविनं हरिम्मामी ' ति । अयं नं एवं आह—
'मम्म वक्र. न खो त्वं मुगहितं गहेतुं सक्किम्मामि, अम्हाकं पन
25 गहणं मुगहणं, मचाहं अत्थेन तव गीवं गहेतुं लप्पिम्मामि, तव
गीवं मुगहितं क्त्वा तथा सद्धिं गमिम्मामी'ति । मा तं 'वज्जेतुकामो
एम मं' ति अजानन्नो 'मावू' ति मप्पटिच्छि । कक्कटको अत्तनो
अत्थेहि कम्मरसण्डासेन वियं तम्म गीवं मुगहितं क्त्वा 'इदानी

- गच्छा 'ति आह । सो तनेत्वा सर दस्सेत्वा वरणरुक्खाभिमुखो पायासि ।
 कक्कटको आह—'मातुल, अय सरो एत्तो, त्व पन इतो नेसी'ति ।
 बको 'पियमातुलको अतिभागिनिपुत्तो सि मे त्व' ति वत्वा 'त्व एस
 म उक्खिपित्वा विचरन्तो मय्ह दासो ' ति सब्ज करोसि, मज्जे,
 5 पस्सेत वरणरुक्खमूले कण्टकरासि, यथा मे ते सब्जमच्छा खादिता
 त पि तयेव खादिस्सामी'ति आह । कक्कटको 'एते मच्छा अत्तनो
 बालताय तथा खादिता, अह पन ते म खादितुन दम्भाप्पि, त जेव पन
 विनास पाप्पेस्सामि, त्व हि बालताय मया वञ्चितभाव न जानासि, मरन्ता
 उभो पि मरिस्साम, एस ते सासि छिन्दित्वा भूमिय खिप्पिस्सामी' ति वत्वा
 10 सण्डासेन विय अल्लेहि तस्स गीव निप्पील्लेसि । सो वत्तक्कतेन मुखेन
 अक्खीहि अस्सुना पग्गरन्तेन मरणभयतज्जितो 'साप्पि, अह त न
 खादिस्सामि, जीवित मे देही' ति आह । 'यदि एव ओतरित्वा
 सरास्मि म विस्सज्जेही'ति । सो निवत्तित्वा सरमेव ओतरित्वा
 कक्कट सरपरियन्ते पङ्कपिट्ठे उपोसि । कक्कटको कत्तरिकाय कुमु
 15 दनल कप्पेन्तो विय तस्स गीव कप्पेत्वा उदक पाविसि । त
 अच्छरिय दिस्वा वरणरुक्खे अधिवत्था देवता साधुकार ढढमाना
 वन उन्नादयमाना मधुरस्सरेन इम गाथमाह—

नाच्चन्त निकतिप्पञ्चो निकत्या सुखमेधति ।

आराधे निकतिप्पञ्चो बको कक्कटकामिवा ति ॥

४. सीहचम्म-जातक ८९

—०२००७०—

- 20 अतीति बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज सरेन्ते बोधिसत्तो वम्मस
 कुले निव्वत्तित्वा वयणत्तो कसिकम्भेन जीवित कप्पेसि । तस्मिं
 कोले एको वाणिजो गद्दभभारकेन बोहार करेन्तो विचरति । सो
 गतगतद्धाने गद्दभस्स पिड्डितो भाण्डर ओतारेत्वा गद्दभ सीहचम्भेन

पारुपित्वा सालियवखेत्तेमु विम्सज्जेति । खेत्तरक्खका नं दिस्वा
 ' सीहो ' ति मज्जाय उपमंक्रमितुं न सक्कोन्ति । अयेकादिवसं सो वा-
 णिजो एकस्मिं गामद्वारे निवासं गृहेत्वा पातरासं पचापेत्तो ततो
 गद्रभं सीहचम्म पारुपित्वा यववेत्तं विम्मज्जेसि । खेत्तरक्खका
 5 'सीहो' ति सज्जाय तं उपगन्तुं असक्कोन्ता गेहं गन्त्वा आरोचेसुं ।
 सकलगामवासिनो आवुधानि गृहेत्वा संखे घमेन्ता भेरियो वादेन्ता खेत्त-
 सर्मापं गन्त्वा उन्नदिंसु । गद्रभो मरणमयभीतो गद्रभरवं रवि । अय'-
 स्स गद्रभभावं नत्वा बोधिसत्तो पटमं गायमाह—

नेतं सीहस्स नदितं न व्यग्यस्स न दीपिनो ।
 10 पारुतो सीहचम्मेन जम्भो नदति गद्रभो ति ॥

गामवासिनो पि तस्स गद्रभभावं नत्वा अट्ठीनि भज्जन्ता
 पेयेत्वा सीहचम्मं आटाय अगमंमु । अयं सो वाणिजो आगन्त्वा तं
 व्यसनप्पत्तं गद्रभं दिस्वा दुतियं गायमाह—

चिरं पि खो नं खादेय्य गद्रभो हरितं यवं ।
 15 पारुतो सीहचम्मेन ख्रमानो च दूसयी ति ॥ रत्न ।

तस्मिं एवं वदन्ते येव गद्रभो तत्थेव मरि, वाणिजो पि तं
 पहाय पक्कामि ।

५. राध-जातक - ६

अतीति चाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो सुक-
 योनियं निज्वति, 'राधो' ति म्म नामं, कनिट्टमाता पनस्स पोट्टपादो
 20 नाम । ते उभो पि तरुणकाले येव एको लुट्ठको गृहेत्वा चाराणसियं
 अञ्जनरम्म ब्राह्मणस्स अट्ठासि । ब्राह्मणो ते पुत्तहाने ठपेत्वा पटि-
 जग्गि । ब्राह्मणम्म पन ब्राह्मणी अरविस्वना दुम्माला । सो बोहार-

- करणत्थाय गच्छन्तो ते सुकपोतके आमन्तेत्वा 'तात, अह वोहारत्था
 य गच्छामि, काले विकाले वा तुम्हाक मातु करणकम्म ओलोके-
 य्याथा ' ति, अज्जस्स पुरिसस्स गमनभाव वा आगमनभाव वा
 जानेय्याथा ' ति ब्राह्मणि सुकपोतके पाटिच्छापेत्वा आगमासि ।
 5 सा तस्स निक्खन्तफालतो पडाय अनाचार चरि, रत्तिं पि दिवापि ।
 आगच्छन्तान च गच्छन्तान च पमाण नत्थि । त दिस्वा
 पोढपादो राध पुच्छि—'ब्राह्मणो इम ब्राह्मणि अम्हाक निज्यादेत्वा
 गतो, अय च पापकम्म करोति, वदामि न ' ति । राधो 'मा वादी'ति
 आह । सो तस्स वचन अगेहेत्वा 'अम्म, किं कारणा पापकम्म करो
 10 सी'ति आह । सा त मारेतुकामा हुत्वा 'तात, त्व नाम मय्ह पुत्तो,
 इतो पडाय न करिस्सामी ति, एहि तात तावा ' ति पियायमाना
 विय न पक्कोसित्वा 'आगत गहेत्वा त्व म ओवदसि अत्तनो पमाण
 न जानासी' ति गीव गहेत्वा मारेत्वा उद्धनन्तरेसु पक्खिपि । ब्राह्मणो
 आगन्त्वा विस्समित्वा बोधिसत्त 'किं तात राध, माता वो अनाचार
 15 करोति न करोती'ति पुच्छन्तो पठम गाय आह—

न खो पनेथ सुभणं गिरं सच्चूपसंहितं ।

सयेथ पोढपादो व मुग्गुरे उपकूळितो ॥

एव बोधिसत्तो ब्राह्मणस्स धम्म देसेत्वा ' मयापि इमस्मि ठाने
 वसित्तु न सका ' ति ब्राह्मण आपुच्छित्वा अरज्ज एव पाविसि ।

६. नच्च-जातक ८

- 20 अतीते पठमकप्पे चतुप्पदा सीह राजान अक्खु, मच्छा आन
 न्दमच्छ, सुरुणा सुवण्णहस । तस्स पन सुवण्णराजहसस्स
 धीता हसपोतिका आभिरूपा अहोसी ति सो तस्सा वर अदासि ।
 सा अत्तनो चित्तरचित मामिक वारेसि । हमराजा तस्सा वर दत्त्व

हिमवन्ते सञ्जसकुणे सन्निपातापेसि । नानप्यरारा हसमोरादयो
 सकुणगणा समागन्त्वा एकस्मि महन्ते पासाणतले सन्निप
 तिसु । हसराजा 'अत्तनो चित्तरुचित सामिक आगन्त्वा गण्हतू'
 ति धीतर पकोसापेसि । सा सकुणसय ओलोकेन्ती माणिवण्णगीव
 ५ चित्रपेककुण मोरं दिम्वा अय मे सामिमो होतू' ति रोचेसि ।
 सकुणसय मोर उपसक्रमित्वा आहसु—'सम्म मोर, अय राजा
 धीता एत्तवान सकुणान मज्जे सामिक रोचेन्ती तायि रुचिं उप्पा-
 देसीति' । मोरो 'अज्जापि ताव मे बल न पस्ससीति' अतितुड्डिया-
 हिरोत्तप्पं भिन्दित्वा ताव महतो सकुणसयस्स मज्जे पक्खे पसा-
 10 रत्वा नच्चितु आरभि, नच्चन्तो अप्पटिच्छन्नो अहोसि । सुवण्णह-
 सराजा लज्जितो 'इमस्स नेव अज्जत्तसमुद्धाना हिरिं अत्थि न बहि-
 द्धासमुद्धान ओत्तप्प, नास्स भिन्नहिरोत्तप्पस्स मम धीतर दस्सा-
 मिति' सकुणसयमज्जे इम गाय आह —

रुदं मनुज्जं रुचिरा च पिट्ठि वेळुरियवण्णूपनिभा च गीवा ।
 15 व्याममत्तानि च पेक्खुणानि, नच्चेन ते धीतरं नो ददामीति ॥

हसराजा तस्मिं येव परिसमज्जे अत्तनो भागिनेय्यहसपोतकस्स
 धीतर अदासि । मोरो हसपोतिक अलभित्वा लज्जित्वा ततो व
 उड्डहित्वा पलायि । हसराजापि अत्तनो वसनद्वान एव गतो ।

७. उलूक-जातक - ८

—२५५—

अतीते पठमकप्पिका सन्निपातित्वा एक अभिरूप सोमगप्पत्त
 आणासम्पन्न सञ्जाकारपरिपुण्ण पुरिस गहेत्वा राजान करिसु,
 चतुप्पदापि सन्निपातित्वा एक सीह राजान करिसु,
 महासमुदे मच्छा आनन्द नाम मच्छ राजान अकसु । ततो सङ्ग-

जगणा हिमवन्तपदेसे एकस्मिं पिण्डिपासाणे सज्जिपत्तिंत्वा ' मनुस्सेसु
 राजा पञ्जायति, तथा चतुप्पदेसु चेव मच्छेसु च, अम्हाक पनन्तरे
 राजा नाम नात्थि । अप्पतिम्सवासो नाम न वट्ठति, अम्हाकम्पि
 राजान लद्धु वट्ठति, एक राजहाने ठपेतव्वयुत्तक जानाया '

- 5 ति ते तादिस सकुण ओलोक्यमाना एक उलूक
 रोचेत्वा ' अय नो रुचती'ति आहसु । अयेको सकुणो
 सव्वेस अज्झासयगहणत्थ तिकखत्तु सावेसि । तस्स सावेन्तस्स द्वे
 सावना अभिवासेत्वा ततियसावनाय एको काको उट्ठाय ' तिड्ड
 ताव, एतस्स इमस्मिं राजाभिसेककाले एवरूप मुखः कुद्धस्स
 10 कीदिस भविस्सतीति, इमिना हि कुद्धेन ओलोकिता मय तत्तक-
 पाले पक्खित्तिला विय तत्थ तत्थेव भिज्जिस्साम । इम
 राजान कातु मय्ह न रुचती'ति इम अत्थ पकासेत्तु पठम
 गाथमाह -

- सव्वेहि किर नातीहि कोसियो इस्सरो कतो ।
 15 सचे नातीहनुब्जातो भणेरयाहं एकवाचियं ति ॥

अथ न अनुब्जातत्ता सकुणा दुतिय गाथमाहसु -

भण सम्म अनुब्जातो अत्थं धमन्च केवलं ।
 सन्ति हि दहरा पक्खी पब्बावन्तो जुतिन्धरा ति ॥

सो एव अनुब्जातो ततिय गाथमाह -

- 20 न मे रुचति भहं वो उलूकस्साभिसेचनं ।
 अकुद्धस्स मुखं पस्स, कथं कुद्धो करिस्सती ति ॥

सो एव वत्वा ' मय्ह न रुचति ' मय्ह न रुचती'ति विवरन्तो
 आकासे उप्पति । उलूको पि न उट्ठाय अनुबन्धि । ततो पट्ठाय ते
 अब्जमम्भ वेर बन्धिषु । सकुणा सुवण्णहस राजान कत्वा

- 25 पक्कमिषु ।

८. कुरुङ्गमिग-जातक ८

अतीति वारणासियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो कुरुङ्गमिगो
हुत्वा अरब्बे एकस्स सरस्स अविदूरे एकस्मिं गुम्बे वासं कप्पेसि ।
तस्सेव सरस्स अविदूरे एकस्मिं रुक्खगे सतपत्तो निसीदि । सरस्सि
पन कच्छपो वासं कप्पेसि । एवं ते तयो पि सहाया अब्बमब्बं
5 पियसंवासं वसिंसु । अथेको मिगलुहको अरब्बे चरन्तो पानीयतित्थे
बोधिसत्तास्स पदवल्लं दित्वा लोहनिगलसदिसं बद्धमयं पासं
ओद्धेत्वा अगमासि । बोधिसत्तो पानीयं पातुं आगतो पठमयामे
येव पासे बज्जित्वा बद्धरावं रवि । तस्स तेन सहेन रुक्खमातो सत-
पत्तो उदकतो च कच्छपो आगन्त्वा ' किं नु खो कातब्बं ' ति
10 मन्तरियिंसु । अथ सतपत्तो कच्छपं आमन्तेत्वा ' सम्म तव दन्ता
अत्थि, त्वं इमं पासं छिन्द, अहं गन्त्वा यथा सो नागच्छति
तथा करिस्सामि । एवं अन्हेहि द्वीहि पि कतपरक्कमेन सहायो नो
जीवितं लभिस्सतीति इममत्थं पकासेन्तो पठमं गाथमाह

‘इह बद्धमयं पासं छिन्द दन्तोहि कच्छप ।

15 अहं तथा करिस्सामि यथा नेहिस्ति लुहको’ति ॥

कच्छपो चम्मवरत्तं खादितुं आरमि । सतपत्तो लुहकस्स वसन-
गामं गतो । लुहो पच्चूसकाले येव सत्तिं गहेत्वा निक्खमि । सकुणो
तस्स निक्खमनमावं बत्वा वसिस्त्वा पक्खे पप्पेठेत्वा तं पुरेद्वारेन
निक्खमन्तं मुखे पहरि । लुहको ' कालकण्णिसकुणेनहि पहरो '
20 ति निवत्तित्वा थोक सायित्वा पुन सत्तिं गहेत्वा उट्ठासि । सकुणो
' अयं पठन पुरेद्वारेन निक्खन्तो, इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खन्तो,
इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सतीति बत्वा गन्त्वा पच्छिमगेहे
निसीदि । लुहो पि 'पुरेद्वारेन मे निक्खमन्तेन कालकण्णिसकुणो
दिट्ठो, इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सामीति' पच्छिमद्वारेन
25 निक्खमि । सकुणो पुन वसिस्त्वा गन्त्वा मुखे पहरि । लुहो

- पि कालकाणिस्सकुणेन पहटो ' न मे एस निक्खामितु देती'ति निव-
 त्तित्वा याव अरुणुगमना सयित्वा अरुणवेलाय सत्तिं गहेत्वा
 निकलमि । सकुणो वेगेन गन्त्वा 'लुद्धो आगच्छतीति' बोधिसत्तस्स
 कथेसि । तस्मिं खणे कच्छपेन एक एव वद्ध उयेत्वा ससवरत्ता खादिता
 5 होन्ति । दन्ता पनस्स पतनाकारप्पत्ता जाता, भुख लोहितमक्खित ।
 बोधिसत्तो लुद्धपुत्त सत्तिं गहेत्वा असनिक्खेन आगच्छन्त दिस्वा
 त वद्ध छिन्दित्वा वन पाविसि । सकुणो रुक्खग्गे निसीदि । कच्छपो
 पन दुब्बलत्ता तत्थेव निपज्जि । लुद्धो कच्छप पसिब्बके पक्खि-
 पित्वा एकास्मिं खानुके लम्भेसि । बोधिसत्तो निवत्तित्वा ओलोकेन्तो
 10 कच्छपस्स गहितभाव नत्वा ' सहायस्स जीवितदान दत्तामी ' ति
 दुब्बलो विय हुत्वा लुद्धस्स अत्तान दस्सेसि । सो ' दुब्बलो एस
 भविस्सति, मारेस्सामि न ' ति सत्तिं आदाय अनुबन्धि । बोधि-
 सत्तो नातिदूरे नाच्चासने गच्छन्तो त आदाय अरब्ज पाविसि,
 दूर गतभाव नत्वा पद वच्चेत्वा अब्जेन मग्गेन वातवेगेन
 15 गन्त्वा सिङ्गेन पसिब्बक उक्खिपित्वा भूमिय पातेत्वा फालेत्वा
 कच्छप नीहरि । सतपत्तो पि रक्खा ओतरि । बोधिसत्तो द्विज पि
 ओषाद ददमानो ' अह तुम्हे निस्साय जीवित रभिं, तुम्हेहि पि
 सहायम्स वत्तब्ब मय्ह कत, इदानीलुद्धो आगन्त्वा तुम्हे गण्हेय्य,
 तस्मा सम्म सतपत्त त्व अत्तनो पुत्तवे गहेत्वा अब्जन्त्य याहि,
 20 त्व हि सम्म कच्छप उदर पविमा ' ति आह । ते तथा अरुसु ।

कच्छपो पारिसी वारि, कुरुद्धो पाविसी वनं ।
 सतपत्तो दुमग्गम्हा दूरे पुत्ते अपानयीति ॥

लुद्धो त गान आगन्त्वा कञ्चि अपाम्मित्वा छिन्नपसिब्बक गहेत्वा
 दोमनस्सप्पत्तो अत्तनो गेह अगमामि । ते पि तयो सहाया याव
 25 जीव विम्साम अज्जिन्दित्वा यथाग्गम् गता ।

१. जवसकुण-जातक २०

—०५००५०—

- अतीते वाराणसिय ब्रह्मटत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो हिमवन्त
 पदेसे स्वस्वकोट्टकसकुणो हुत्वा निव्वत्ति । अयेकस्स सीहस्स मस
 स्वादन्तस्स अट्ठि गले लमि । गले उद्धमाधि, गोचर गण्हितु न
 सक्कोति, खरा वेदना वत्तन्ति । अथ न सो सकुणो गोचरपसुतो
 5 दिस्वा साखाय निरीनो ' किं ते सम्म दुक्ख'ति पुच्छि । सो त
 अत्थ आचिक्खि । अह ते सम्म एत अट्ठि अपनेय्य, भयेन पन
 ते मुख पविसित्तु न विसहामि, खादेय्यासि पि म' ति । ' मा भायि
 सम्म, नाह त खाटामि, जीवित मे देही'ति । सो ' साधू ' ति त
 पस्सेन निपज्जापेत्वा ' को जानाति किं पेस करिस्सती'ति चिन्तेत्वा,
 10 यथा मुख पिटाहितु न सक्कोति तथा तस्स अधरोट्ठे च उत्तरोट्ठे
 च दण्डक ठपेत्वा मुख पविसित्वा, अट्ठिकोटिं तुण्डेन पहरि । अट्ठि
 पतित्वा गत । सो अट्ठि पातेत्वा सीहस्स मुखतो निक्खमन्तो दण्डक
 तुण्डेन पहरित्वा पातेन्तो निक्खमित्वा साखमे निलीयि । सीहो
 नीरोगो हुत्वा एकटिक्क वनमाहिस वधित्वा खादति । सकुणो ' वीम
 15 सिस्सामि न ' ति तस्स उपरिभागे साखाय निलीयित्वा तेन सिद्धिं
 सल्लपन्तो पठम गायमाह

अरुमहसे ते किच्च य वल अहुवमहसे ।

मिगराज नमो त्यत्थु, अपि किञ्चि लभामसे ॥

त सुत्वा सीहो दुतिय गायमाह

- 20 मम लोहितभक्खस्स निच्च लुद्धानि कुञ्चतो ।
 दन्तन्तरगतो सन्तो त वहुं यं हि जीवसीति ॥

त सुत्वा सकुणो इतरा द्वे गाथा अभासि

अरुतज्जुं अरुत्तार कतस्स अप्पतिकारक ।

यस्मिं वत्तज्जुता नत्थि, निरत्था तस्स सेवना ॥

यस्स सम्मुखचिण्णेन मिच्चधम्मो न लब्धमिति ।

अनुसुयं अनक्कोसं सणिकं तम्हा अपक्कमे ति ॥

एवं वत्वा सो सकुणो पक्कामि ।

१०. सस-जातक ९९

- अतीते नाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो ससयोनिपं निब्बत्तित्वा अरब्बे वसति । तस्स पन अरब्बस्स एकतो पब्बत-पादो, एकतो नदी, एकतो पच्चन्तगामको । अपरे पि स्स तयो सहाया अहेसुं : मक्कयो, सिगालो, उद्दो ति । ते
- 5 चत्तारो पि पण्डिता एकतो वसन्ता अत्तनो अत्तनो गोचरद्धाने गोचरं गहेत्वा, सायण्हसमये एकतो सन्निपतान्ति । ससपण्डितो 'दानं दातब्बं सीलं रक्खितब्बं, उपोसथकम्मं कातब्बं' ति तिण्णं जनानं ओवादवसेन धम्मं देसेति । ते तस्स ओवादं सम्पटिच्छित्वा अत्तनो अत्तनो निवासगुम्भं पविसित्वा वसन्ति । एवं काले गच्छन्ते
- 10 एकदिवसं बोधिसत्तो आकासं ओलोकेत्वा चन्दं दिस्वा 'स्वे उपो-सथदिवसो' ति बत्वा इतरे तयो आह 'स्वे उपोसथो । तुम्हे तयोपि जना सीलं समादियित्वा उपोसथिका होथ । सीले पतिट्ठापय दित्तदानं महप्फलं होति, तस्मा याचके सम्पत्ते तुम्हेहि खादितब्बा-हारतो दत्त्वा खादेय्याथा' ति । ते 'साधू' ति सम्पटिच्छित्वा
- 15 अत्तनो वसनद्धानेसु वसित्वा पुनदिवसे तेसु उद्दो पातो व 'गोचरं परियेसिस्सामी' ति निस्सवमित्वा गङ्गातीरं गतो । अथेको बालि-सिको सत्त रोहितमच्छे उद्धरित्वा बल्लिया आवुणित्वा नेत्वा गङ्गातीरे बालिकाय पटिच्छादेत्वा मच्छे गण्हन्तो अथो गङ्गं यस्सि । उद्दो मच्छगन्धं घायित्वा बालिकं वियूहित्वा मच्छे दिस्वा नीहरित्वा
- 20 'अत्थि नु खो इमेसं सामिको' ति तिक्खत्तुं घोसेत्वा सामिकं अपस्सन्तो

- वहियं दसित्वा अत्तनो वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायं एव खादिम्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । सिगालो पि निक्ख-
मित्वा गोचरं परियेसन्तो एकम्म खेत्तगोपिकस्स कुटियं द्वे मंस-
सूलानि एकं गोघं एकञ्च दधिवारकं दित्वा ' अत्थि नु खो एत-
5 स्स सामिको ' ति तिकस्वत्तुं घोसेत्वा सामिकं अदिस्वा दधिवार-
कस्स उमाहणरज्जुकं गावाय पवेसेत्वा मंससूले च गोघञ्च मुखेन
दसित्वा नेत्वा अत्तनो सयनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादिम्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । मक्कटो पि वनसण्डं पवि-
सित्वा अम्भपिण्डिं आहरित्वा वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादि-
10 स्सामी'ति अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । बोधिसत्तो पन
' वेलायमेव निक्खमित्वा दब्बतिणानि खादिस्सामी'ति अत्तनो गुम्बे
येव निपन्नो चिन्तेसि ' मम सान्तिकं आगतानं याचकानं तिणानि
दातुं न सक्का, तिलतण्डुलादयो पि मय्हं नत्थि । सचे मे सान्तिकं
याचको आगच्छिस्सति, अत्तनो सरिरमंसं दस्सामी'ति । तस्स सील-
15 तेनेन सक्कस्स पण्डुकम्बलासिलासनं उण्हकारं दस्सेसि । सो आव-
ज्जमानो इमं कारणं दित्वा ' ससरानं वीपसिस्सामी'ति पठमं उद्दस्स
वसनद्वानं गन्त्वा ब्राह्मणवेसेन अट्ठासि । 'ब्राह्मण, किमत्थं ठितोमी'ति
च वुत्ते ' पण्डित, सचे किञ्चि आहारं लभेय्यं उपोसथिको हुत्वा
समणधम्मं करेय्यं ' ति । सो ' साधु, दस्सामि ते आहारं ' ति
20 तेन सद्धिं सहपन्तो पठमं गायमाह

सत्त मे रोहिता मच्छा उदका थलयुग्मता ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो ' पातो ष ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति सिगालस्स
सान्तिकं गतो । तेनापि ' किमत्थं ठितो सीति वुत्ते तथेवाह ।

- 25 सिगालो ' साधु दस्सामी'ति तेन सद्धिं सहपन्तो दुतियं गायमाह
दुस्सं मे खेत्तपालस्स रत्तिभत्तं अपाभतं ।

मंससूला च द्वे गोघा एकं च दधिवारकं ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति मक्कटस्स सान्तिकं गतो । तेनापि 'विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । मक्कटो 'साधु दम्मी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो ततिय गाथमाह

अम्बपक्कोदकं सीत सीतच्छाय मनोरम ।

5 इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु' पच्छा जानिस्सामी'ति सप्तपण्डितस्स सान्तिकं गतो । तेनापि विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । तं सुत्वा बोधिसत्तो सोमनस्सप्पत्तो 'ब्राह्मण, सुट्ठु ते कतं आहारत्थाय मम सान्तिकं आगच्छन्तेन, अज्जाह मया अदिन्नपुण्व दानं दस्सामि ।

10 त्वं पन सीत्वा पाणातिपातं न करिस्ससि । गच्छ तात दारुणि संकटित्वा अङ्गारे क्त्वा मग्गं आरोचेहि । अहं अत्तानं परिच्च-
जित्वा अङ्गारगच्छे पतिस्सामि । मम सरिरे पक्के त्वं मसं खादित्वा समणधम्मं करेय्यासी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो चतुत्थ गाथमाह

न ससस्स तिला अत्थि न मुग्गा नापि तण्डुला ।

15 इमिना अग्निना पक्कं मम भुत्वा वने वसा ति ॥

सको तस्स कथं सुत्वा अत्तनो आनुभावेन एकं अङ्गरासिं मापेत्वा बोधिसत्तस्स आरोचेसि । सो दब्बतिणसयनतो उट्ठाय तत्थं गन्त्वा 'सत्थे मे लोमन्तरेसु पाणफा अत्थि ते मा मरिस्सु'ति वत्वा तिवत्तु सरिरे विधूणित्वा सग्गसरिरे दानमुत्ते दत्त्वा लद्धित्वा पदुमपुञ्जे

20 राजहसो विषं पमुदितचित्तो अङ्गरासिं हि पति । सो पन अग्निं बोधिस-
त्तस्स सरिरे लोमरूपमत्तपि उण्हं वातु नासन्निव हिमगग्गं पविट्ठो विर्ये अहोसि । अथ सक्कं आमन्तेत्वा 'ब्राह्मण, तया क्तो अग्नि अति-
सीतलो, मम सरिरे लोमरूपमत्तपि उण्हं वातु न सक्कोति । किं नामेत'ति आह । 'पण्डित, नाहं ब्राह्मणो, सको अहमस्मि, तव

25 वीमसुनत्थाय आगतो'ति । 'सक्क, त्वं ताव तिट्ठ, सग्गो पि चे लोमन्निवासो मं दानेन वीमसेय्य नेव मे अट्ठातुममत्तं पम्मेय्या'
ति बोधिसत्तो सीहनादं नदि । अथ न सको 'सप्तपण्डित, तव गुणो

सकलकृष्णं पारुष्यं होतुं ' ति पञ्चनं पीडित्वा पञ्चनरसं आदाय
चन्द्रमण्डले ससलस्तनं आलिखित्वा बोधिसत्तं आमन्त्रित्वा तस्मि
वनसण्डे तस्मि येन वनगुम्फे तरणदब्बातिणपिट्ठे निपज्जापेत्वा अत्तनो
देवद्वानमेव गतो । ते पि चत्तारो पण्डिता सम्मोदमाना सीलं पूरेत्वा
5 उपोसथकम्मं कत्वा यथाकम्मं गता ।

११. मतकभक्त-जातक २२

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एको तिण्णं वेदानं
पारगू दिसापामोक्खो आचरियो ब्राह्मणो 'मतकभक्तं दस्सामी ' ति
एकं एळकं गाहापेत्वा अन्तेवासिके आह ' ताता, इम एळकं नदिं
नेत्वा नहापेत्वा कण्ठे मालं परिक्रित्वा पञ्चङ्गालिकं दत्वा मण्डेत्वा
5 आनेया' ति । ते ' साधू ' ति पटिसुणित्वा तं आदाय नदिं
गन्त्वा नहापेत्वा मण्डेत्वा नदीतीरे ठपेसु । सो एळको अत्तनो
पुञ्चकम्मं दिम्वा ' एवरूपा नाम दुक्खा अज्ज मुच्चिस्सामी ' ति
सोमनस्सनातो घटं भिन्दन्तो विय महाहसितं हासित्वा, पुन ' अयं
ब्राह्मणो मं घातेत्वा मया लब्धं दुक्खं लभिस्सती ' ति ब्राह्मणे
10 कारुब्बं उप्पादेत्वा महन्तेन सहेन परोदि । अथ नं ते माणवका
पुच्छिंसु ' सम्म एळक, त्वं महासहेन हसि चेव रोदि च, केन
नु कारणेन हसि केन कारणेन रोदी ति' । 'तुम्हे मं इमं कारणं
अत्तनो आचरिचस्स सन्तिके पुच्छेय्याया' ति । ते तं आदाय
गन्त्वा इदं कारणं आचरियस्स आरोचेसुं । आचरियो तेसं वचनं
15 सुत्वा एळकं पुच्छि ' कस्मा त्वं एळकं हसि, कस्मा रोदी' ति ।
एळको अत्तना कतकम्मं जातिस्सरवाणेन अनुस्सरित्वा ब्राह्मणस्स
कयोसि " अहं ब्राह्मण पुञ्जे तादिसो व

- हुत्वा 'मत्तकभत्त दस्सामी'ति एळकं मारेत्वा अदासिं । स्वाह
 एकस्स एळकस्स घातितत्ता एकेनूनेसु पच्चसु अत्तभावसत्तेसु सीस
 च्छेद पापुणिं । अय मे कोटिय ठितो पच्चसतिमो अत्तभावो । स्वाह
 'अज्ज एवरूपा दुक्खा मुच्चिम्सामी'ति सोमनस्सजातो इमिना
 5 कारणेन हसिं । रोदन्तो पन 'अह ताव एक एळक मारेत्वा
 पच्चजातिसतानि सीसच्छेददुक्ख पत्वा अज्ज तस्मा दुक्खा मुच्चि
 म्समि, अय पन ब्राह्मणो म मारेत्वा अह विय पच्चजातिसतानि सीस
 च्छेददुक्ख लभिस्सती'ति तयि कारुब्बेन रोदिं " ति । 'एळक,
 मा भायि, नाह त मारेस्सामीति' । 'ब्राह्मण, किं वदेसि, तयि मारेन्ते
 10 पि अमारेन्ते पि न सक्का अज्ज मया मरणा मुच्चित्तु 'ति । 'एळक,
 मा भायि, अह ते आरक्ख गहेत्वा तया सद्धि येव विचरिस्सामी'ति ।
 'ब्राह्मण, अप्पमत्तको तव आरक्खो, मया कत्तपाप पन महन्त
 बलव'ति । ब्राह्मणो एळक मुच्चित्वा 'इम एळक कस्साचि पि मारेत्तु
 न दस्सामा'ति अन्तेवासिके आदाय एळकेनेव सद्धि विचरि । एळको
 15 विसट्टमत्तो व एक पासाणपिट्टु निम्साय जातगुम्हे गीव उक्खिपित्वा
 पण्णानि स्वादित्तु आरद्धो । त खण येव तस्मिं पासाणपिट्टे असनि
 पतिता । एका पासाणसकलिका छिजित्वा एळरम्म पसारितगीवाय
 पतित्वा सीस छिन्दि । महान्नो सन्निपति । तदा बोधिसत्तो तस्मिं
 टाने रुक्खदेवता हुत्वा निब्बत्तो । सो पम्सन्तम्मेव तस्स महा
 20 जनम्म देवतानुभावेन आकासे पल्लकेन निसीदित्वा ' इमे सत्ता
 एव पापम्म फट्ठ जानमाना अप्पेव नाम पाणातिपात न करेय्यु' ति
 भवुरेन सरेन धम्म देसेन्तो इम गायमाह

एवं चे सत्ता जानेय्यु 'दुयखायं जातिसम्भवो' ।

न पाणो पाणिनं हब्बे, पाणघाती हि सोचती ति ॥

- 25 एव महासत्तो निरयमयेन तेज्जत्वा धम्म देसेसि । मनुस्सा त धम्म
 देसन सुत्वा निरयमयभीता पाणातिपाता विरमिमु । बोधिसत्तो पि
 धम्म देसेत्वा महान्न मीले पतिट्ठपेत्ता यथाग्ग गतो । महा

जनो पि बोधिसत्तस्स ओवादे उत्वा दानादीनि पुञ्ञानि कत्वा
देवनगरं पुरेसि ।

१२. वावेरु-जातक ७३

- अतीति वाराणसियं मल्लदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो मोरयोनिं
निव्वत्तित्वा बुद्धिं अन्वाय सोमग्गप्पत्तो अरब्बे विचरि । तदा
एकस्मै वाणिजा दिसाकाकं गहेत्वा नावाय वावेरुरट्ठं अगमंस्सु ।
तस्मिं किर काले वावेरुरट्ठे सकुणा नाम नत्थि । आगतागता
5 रट्ठवासिनो तं कूपगे निसिन्नं दित्वा 'पस्सथियमस्स छविक्खणं, गल-
परियोसानं मुखत्तुण्डकं मणिगुळसदिसानि अक्खीनी'ति काकोमेव
पसंसित्वा ते वाणिजके आहंस्सु 'इमं अय्यो सकुणं अम्हाकं देय ।
अम्हाकं हि इमिना अत्थो, तुम्हे अत्तनो रट्ठे अब्बं लभिस्सथा'
ति । 'तेन हि मूलेन गण्हथा' ति । 'कहापणेन नो देया' ति ।
10 'न देमा' ति । अनुपुब्बेन वड्ढेत्वा 'सतेन देया' ति बुत्ते
'अम्हाकं एस बहुपकारो, तुम्हेहि पन सद्धिं मेत्ती होतु' ति
कहापणसत्तं गहेत्वा अदंस्सु । ते तं गहेत्वा सुवण्णपज्जरे पक्खिपित्वा
नानप्पकारेण मच्छमंसेन चैव फलाफलेन च पटिनिग्गिस्सु । अब्बेसं
सकुणानं अविज्जमानड्डाने दसहि असद्धम्मोहि, समन्नागतो काको
15 लभग्गयस्सग्गप्पत्तो अहोसि । पुनवारं ते वाणिजा एकं मयूररानानं
गहेत्वा यथा अच्छरासद्देन वप्पति पाणिप्पहारसद्देन नच्चति एवं
सिक्खत्तापेत्वा, वावेरुरट्ठं अगमंस्सु । सो महान्नें सत्तिपत्तिं नावाय
घुरे ठत्वा पक्खे विधूणित्वा मयूरस्सरं निच्छारेत्वा नच्चि । मनुस्सा
तं दित्वा सोमनस्स-जाता 'एतं अय्या सोमग्गप्पत्तं सुप्पिक्खित-
20 सकुणरानानं अम्हाकं देया' ति आहंस्सु । 'अम्हेहि पठमं काको

आनीतो, त गण्हित्य, इदानी एत मोरराजान आनायिम्ह, एत
पि याचय, तुम्हाक रट्टे सकुण नाम गहेत्वा आगन्तु न सका 'ति।
'होतु अय्यो, अत्तनो रट्टे अब्ज लभिस्सथ, इम नो देथो ' ति
मूल वड्ढेत्वा सहस्सेन गण्हिसु । अथ न सत्त रतनविचित्ते पञ्जरे

5 ठपेत्वा मच्छमसफलाफलेहि चेव मधुलान्सक्खरापानकादीहि चा
पटिजगिंसु । मयूरराजा लाभण्यसमाप्पत्तो जातो । तस्सागतकालत्ते
पट्टाय काकस्स लाभसकारो परियाहि, कोचि न ओलोकेतु पि न
इच्छि । काको खादनिय भोजनिय अलभमानो काका' ति वस्सन्तो
गन्त्वा उकारभूमिय ओतरि ।

10 अदस्सनेन मोरस्स सिखिनो मञ्जभाणिनो ।

काकं तत्थ अपूजेसुं मंसेन च फल्लेन च ॥

यदा च सरसम्पन्नो मारो वावेरुपागमा ।

अथ लाभो च सकारो वायसस्स अहाय य ॥

याव नुप्पज्जाति बुद्धो धम्मराजा पभङ्करो ।

15 ताव अब्भे अपूजेसुं पुथू समणब्राह्मणे ॥

यदा च सरसम्पन्नो बुद्धो धम्मं अदेसायि ।

अथ लाभो च सकारो तित्थियानं अहायथा ' ति ॥

१३. वलाहस्स-जातक १७.

अतीति तम्बपण्णिदीपे सिरीसवत्युल्लाम यक्खनगरअहोसि । तत्थ
यक्खिनियो वसिंभु । ता भिन्ननावान आगतकाले अल्लवत्तपटियत्ता
सादनिय भोजनिय गाहापेत्वा दासिगणपरिवुत्ता दारके अवेनादाय
वाणिजे उपसक्कमान्ति । तेस ' मनुस्समास आगत म्हा' ति सज्जा-

- ननत्थ तत्थ तत्थ कसिगोरवखादीनि करोन्ते मनुस्से गोगणे सुनत्थे
ति एवमादीनि दस्सेन्ति । वाणिजान सन्ति' गन्त्वा ' इम यागु
पिवथ, भत्त भुज्जथ, खादनिय खादथा ' ति वदन्ति । वाणिजा
अजानन्ता ताहि दिन्न परिमुज्जन्ति । अथ तेस खादित्वा भुज्जित्वा
5 विस्सामित्वाले पटिस्सन्धार करोन्ति । ' तुम्हे कत्थवासीमा, कुतो
आगता, कह गच्छिस्सथ, केन कम्मेन इधागतत्था ' ति पुच्छन्ति ।
' भिन्ननावा हुत्वा इधागतम्हा ' ति वुत्ते च " साधु अय्या,
अम्हाक मि सामिकान नाव अभिरूहित्वा गतान तीणि सवच्छरानि
अतिकन्तानि, ते मता भविस्सति, तुम्हे मि वाणिजा येव, मय
- 10 तुम्हाक पादपरिचारिका भविस्सामा ' ति वत्वा ते वाणिजे इत्थि
कुत्तहावभावविलासेहि पलोभेत्वा यक्खनगर नेत्वा, सचे पठमगहिता
मनुस्सा अत्थि ते देवस्सखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपन्ति ।
अत्तनो वसनद्धाने भिन्ननावमनुस्से अलभन्तियो पन, परतो कत्थ्याणि
ओरतो नागदीपन्ति एव समुद्धतीर अनुविचरन्ति । अय तास धम्मता ।
- 15 अयेकदिवस पच्चसता भिन्ननावा वाणिजा तास नगरसमीपे उत्तरिंसु ।
ता तेस सन्निक गन्त्वा पलोभेत्वा यक्खनगरं आनेत्वा पठमगहित
मनुस्से देवस्सखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपित्वा, जेड्डयक्खिनी
जेड्डवाणिज सेसा सेसेति ता पच्चसता यक्खिनियो ते पच्चसते वाणिजे
अत्तनो सामिके अक्कमु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
- 20 अत्तनो सामिके अक्कमु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
निद्ध गते उट्ठाय गत्वा कारणघरे मनुस्से मारेत्वा मस खादित्वा
आगच्छति । सेसापि तथेव करोन्ति । जेड्डयाक्खिनिया मनुस्समस
खादित्वा आगतकाले सरीर सीतल होति । जेड्डवाणिजो परिगण्हन्तो
तस्सा यक्खिनिभाव जत्वा ' इमा पच्चसतापि यक्खिनियो भवि
- 25 स्सन्ति, अम्हेहि पलायितु वट्ठतीति ' पुनदिवसे पातो व मुखघो
वनत्थाय गन्त्वा सेसवाणिजान आरोचेसि ' इमा यक्खिनियो न
मानुसियो । अब्जेस भिन्ननावान आगतकाले ते सामिके वत्वा

- अम्हे खादिस्सन्ति; एय, अम्हे पलायामा ' ति । तेसु अट्ठतेय्यसता
 ' मयं एता विजाहितुं न सक्खिस्साम, तुम्हे गच्छथ, मयं न पला-
 यिस्सामा ' ति आहंसु । जेड्ढवाणिजो अत्तनो वचनकरे अट्ठतेय्यसते
 गहेत्वा तासं भीतो पलायि । तस्मिं पन काले बोधिसत्तो बलाहस्स
 5 योनियं निव्वत्ति, सब्बेसतो काकत्तीसो मुञ्जकेसो इद्धिमा वेहास-
 गमो अहोसि । सो हिमवन्ततो आकासे उप्पतित्वा तम्बपण्णिदीपं
 गन्त्वा तत्थ तम्बपाणिजसरे पह्ले सयंजातसालिं खादित्वा गच्छति ।
 एवं गच्छन्तो व ' जनपदं गन्तुकामा अत्थि, जनपदं गन्तुकामा
 अत्थीति ' तिकखत्तुं करुणाय परिभावित मानुसिवाचं भासति । ते
 10 तस्स वचनं सुत्वा उपसङ्कमित्वा अज्जलिं पग्गह् ' सामि, मयं जन-
 पदं गमिस्सामा ' ति आहंसु । ' तेन ति मय्हं पिट्ठिं अभिरूहया '
 ति । अथेकच्चे अभिरूहिंसु, एकच्चे वालधिं गाण्हिसु, एकच्चे अज्जलिं
 पग्गहेत्वा अट्ठसु येव । बोधिसत्तो अन्तमसो अज्जलिं पग्गहेत्वा विठो
 सब्बेपि ते अट्ठतेय्यसते वाणिजे अत्तनो आनुभावेन जनपदं नेत्व-
 15 सकसकट्टानेसु पतिट्ठापेत्वा अत्तनो वसनट्ठानं अगमासि । तापि खो
 ' यक्खिनियो अब्जेसं आगतकाले ते तत्थ ओहीनके ' अट्ठतेय्यसते
 २ मनुस्से वधित्वा खादिंसु ।

१४. सुप्पारक-जातक २६

अतीति भरुद्धे भरुराजा नाम रत्नं वारेसि । भरुक्खं नाम
 पट्टनगामो अहोसि । तदा बोधिसत्तो भरुक्खे निप्यामरुजेड्ढस्स
 पुत्तो हुत्वा निव्वत्ति, पासादिक्के मुण्णज्जो । सुप्पारक कुमारो
 ति म्म नामं वरिमु । सो महन्तेन परिवारेन हुन्तो सोळसवत्स-

- काले येव निग्घ्यामकसिप्पे निप्फत्तिं पत्त्वा अपरभागे पितु अच्चेयेन निग्घ्यामकजेड्डको हुत्वा निग्घ्यामककम्मं अक्कासि, पण्डितो आण-सम्पन्नो अहोसि, तेन आरुल्लहनावाय व्यापत्तिं नाम नत्थि । तस्स अपरभागे लोणजलपहट्टानि द्वेपि चकसूनि नम्मिस्सु । सो ततो पट्टाय
- 5 निग्घ्यामकजेड्डको हुत्वापि निग्घ्यामककम्मं अक्त्वा ' राजानं निस्साय जीविस्सामेति ' राजानं उपसंक्रमि । अथ नं राजा अग्गापनिय-कम्मे ठपेसि । ततो पट्टाय रज्जो हत्थिरतनं अस्सरतनं मुत्तसार-मणिसारादीनि अग्गापेति । अथेकदिवसं ' रज्जो मङ्गलहत्थी भवि-स्सतीति ' काळपासाणकूटवण्णं एकं वारण आनेसुं । तं दित्वा राजा
- 10 पण्डितस्स दस्सेथा ' ति आह । अथ नं तस्स सान्तिकं नयिंस्सु । सो हत्थेन तस्स सरिरं परिमादित्वा ' नायं मङ्गलहत्थी भवितुं अमुच्छविको, पच्छावामनरूपातुक्खे एस, एतं हि माता विनाय-माना अंसेन पट्टिच्छित्तुं नासक्खि, तम्मा भूमियं पतित्वा पच्छिम-पादेहि वामनरूपातुको जातो ' ति आह । इत्थि गहेत्वा आगते
- 15 पुच्छिंस्सु । ते ' सच्च पण्डितो कथेतीति ' वदिंस्सु । तं कारणं राजा सुत्वा बुद्धो तस्स अट्ठ वहापणे दापेसि । पुनेकदिवसं ' रज्जो मङ्गलस्सो भविसतीति ' एकं अम्भं आनयिंस्सु । तम्पि राजा पण्डित-तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' अयं मङ्गलस्सो भवितुं न युत्तो, एतस्स हि जातदिवसे येव माता मरि, तम्मा मातु-
- 20 खीरं अलभन्तो न सम्मा वड्ढितो ' ति आह । सापि स्स कथा सच्चा व अहोसि तम्पि सुत्वा राजा तुम्मित्वा अट्ठेव वहापणे दापेसि । अथेकदिवसं ' मङ्गलरथो भविस्सतीति ' रथं आहरिंस्सु, तम्पि राजा तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो त हत्थेन परामसित्वा ' अयं रथो सुसिरस्सखेन कतो, तम्मा रज्जो नानुच्छ-
- 25 विको ' ति आह । सापि स्म कथा सच्चा व अहोसि । राजा तम्पि सुत्वा अट्ठेव वहापणे दापेसि । अथ स्स कम्बलरतनं महगं आन-यिंस्सु । तम्पि तस्सेव पेमेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' इमम्म

- मूसिकाच्छिन्न एक ठान अत्थीति' आह । सोधेन्ता त दिस्वा रञ्जो आरोचेसु । राजा तुम्सित्वा अट्टेव कहापणे दापेसि । सो चिन्तेसि 'अय राजा एवरूपानि पि अच्छरियानि दिस्वा अट्टेव कहापणे दापेसि, इमस्स दायो नहापितदायो, नहापितस्स जातको भवि
- ० स्सति, किं मे एवरूपेन राजुपट्टानेन, अत्तनो वसन्नट्टानमेव गमिस्सा मीति' सो भरुच्छपट्टनमेव पञ्चागमि तस्मिं तत्थ वसन्ते वाणिजा नाव सजेत्वा 'क निव्यामक करिस्सामा' ति मन्तेन्ता 'सुप्पा रक्कपण्डितेन आरूहनावा न व्यापज्जति, एस पण्डितो उपायकुसलो अन्धो समानो पि सुप्पारक्कपण्डितो व उत्तमो' ति त उपसकमित्वा
- 10 'निव्यामको नो होहीति' वत्वा 'ताता, अह अन्धो, कथ निव्यामकम्म करिस्सामीति' वुत्ते 'सामि, अन्धापि तुम्हे येव अम्हाक उत्तमो' ति पुनप्पुन याचियमामो 'साधु ताता' तुम्हेहि आरोचितसज्जाय निव्यामको भविस्साभीति' तेस नाव अभिरूहि । ते नावाय महासमुद्द पक्खन्दिस्सु । नावा सत्त दिव
- 15 सानि निरुपद्वा अगमासि, ततो अकाल्वात उप्पज्जि, नावा चत्तारो मासे पत्तिसमुद्दपिट्ठे विचरित्वा खुरमालसमुद्द नाम पत्ता, तत्थ मच्छा मनुस्सममानसरीरा खुरनासा उदके उम्मुज्जनिमुज्ज करोन्ति । वाणिजा ते दिम्वा महासत्त तस्स समुद्दस्स नाम पुच्छन्ता पठम गाथमाहसु
- 20 उम्मुज्जन्ति निम्मुज्जन्ति मनुस्सा खुरनासिका ।
सुप्पारकन्तं पुच्छाम, समुद्धो कतमो अय ति ।
एव तेहि पुट्ठो महासत्तो अत्तनो निव्यामकसुत्तेन ससन्देत्वा दुतिय गाथमाह —

भरुक्कच्छा पयातान वाणिजान धनेसिन ।

- 25 नावाय विप्पनट्टाय खुरमालीति वुच्चतीति ॥

तस्मिं पन समुद्धे वानिर उप्पज्जति । महासत्तो " सत्ताह 'अयं वानिरसमुद्धो' ति एव एतेम एवेम्मामि एवेन बहु वानिर गण्हित्वा

- नावं ओसीदोपेम्सन्तीति ” तेसं अनाचिकिम्बत्वा व नावं लगापेत्वा
उपायेनेकं योत्तं गहेत्वा मच्छगट्टणनियामेन जालं खिपापेत्वा वाजि-
रसारं उद्धरित्वा नावाय पक्खिपित्वा अञ्जं अप्पग्गमण्डं छट्ठापेसि ।
नावा तं समुदं अतिकमित्वा परतो अग्गिमाळं नाम गता । सो
5 पज्जलितअग्गिक्खन्वो विय, मज्झान्तिकसुरियो विय च ओभासं
मुच्चन्तो अट्ठासि । वाणिजा

यथा अग्गीव सुरियो व समुदो पतिदिस्सति ।
सुप्पाकरन्तं पुच्छाम, समुदो कत्तमो अयं ति ॥

- गाथाय तं पुच्छिमु । महासत्तो पि तेसं अनन्तरगाथाय कयेसि
10 ‘भरुक्कच्छा पयातानं...पे...अग्गिमालीति बुच्चतीति’
तस्मिं पन समुदे सुवण्णं उम्सन्नं अहोसि । महासत्तो पुरिमनयेनेव ततो
पि सुवण्णं गाहापेत्वा नावाय पक्खिपि । नावा तम्पि समुदं अति-
कमित्वा खीरं विय दधिं विय च ओभासन्तं दधिमाळं नाम समुदं
पापुणि । वाणिजा

- 15 ‘यथा दधिं व खीरं व समुदो पतिदिस्सति.....पे.....’

- गाथाय तस्स नामं पुच्छिमु । महासत्तो अनन्तरगाथाय आचिकिस्स
‘भरुक्कच्छा पयातानं....पे....दधिमालीति बुच्चतीति’
तस्मिं पन समुदे रजतं उम्सन्नं । सो तम्पि उपायेन गहा पेत्वा
नावाय पक्खिपपापेसि । नावा तम्पि समुदं अतिक्रम मित्वा नीलकुसतिणं
20 विय सम्पन्नसस्समिव च ओभासमानं नीलवण्णं कुसमाळं नाम समुदं
पापुणि । वाणिजा ‘यथा कुस्सो व सस्सो व समुदो पतिदिस्सति
पै....गाथाय तस्स पि नामं पुच्छिमु । सो अनन्तरगाथाय आचिकिस्स
‘ भरुक्कच्छा पयातानं....पे.... कुसमालीति बुच्चतीति ।’
तस्मिं पन समुदे नीलमणिरतनं उम्मन्नं अहोसि । सो तम्पि
25 उपायेन गाहापेत्वा नावाय पक्खिपपापेमि । नावा तम्पि समुदं

अतिक्रामित्वा नलवन विय च वेळुवन विय च स्वायमान नलमाळ
नमिं समुद्द पापुणि । वाणिजा

‘ यथा नलो व वेळु व समुद्दो पतिदिस्सति पे ’

गाथाय तस्स पि नाम पुच्छिंस्सु । महासत्तो अनन्तरगाथाय कथेसि-

5 ‘ भरुकच्छा पयातान पे नलमालीति बुच्चतीति ’

तस्मिं पन समुद्दे वसरागवेळुरिय उस्सन्न । सो तम्पि
गाहापेत्वा नावाय पक्खिपापेसि । वाणिजा नलमालि
अतिक्रमन्ता वळ्ळभामुखसमुद्द नाम पस्सिंस्सु, तत्थ उदक
काड्ढित्वा काड्ढित्वा सब्बतोभागेन उग्गच्छति ’ तस्मिं सब्बतोभागेन

10 उग्गतोदक, सब्बतोभागेन छिन्नतटमहासोब्भो विय पब्बायति
उमिया उग्गताय एक्को पपातसदिस होति, भयजननो सद्दो
उप्पज्जति । सोत्तानि भिन्दन्तो विय हृदय फालेन्तो विय, त दिम्वा
वाणिजा भीततासिता

‘ महाभयो भिसनको सद्दो सुग्गयतमानुसो ।

15 यथा सोब्भो पपातो च समुद्दो पतिदिस्सति पे ’ ॥

गाथाय तस्स नाम पुच्छिंस्सु ।

‘ भरुकच्छा पयातान पे वळ्ळभामुखीति बुच्चतीति ’ ।

बोधिसत्तो अनन्तरगाथाय तस्स नाम आचिक्खित्वा

‘ ताता, इम वळ्ळभामुख समुद्द पत्ता निवत्तिस्सु समत्था

20 नावा नाम नत्थि, अय सम्पत्तनाव निमुज्जोपत्वा विनास
पापेतीति ’ आह । तच्च नाव मत्त मनुस्ससत्तानि अभि

रूहिंस्सु, ते सच्च मरणभयभीता एक्कपहारनेव अर्वाचिप्पि पच्च

माना सत्ता विय अतिऋणसर मुञ्चिंस्सु । महासत्तो ‘ ठपेत्वा ॥

अज्जो एतेस सोत्थिभाव कातु समत्थो नाम नत्थि, सच्चनिरियाय

25 तेस सोत्थि करिम्मामीति ’ चिन्तेत्वा ‘ ताता, ॥ विप्प गन्धोद

केन नहापेत्वा अहतवत्थानि निवामापेत्वा पुण्णपार्ति मज्जेवा

नावाय धुरे ठपेया ' ति । ते वेगेन तथा करिसु । महासत्तो उमोहि हत्पोहि पुण्णपाति गहेत्वा नावाय धुरे ठितो सच्चकिरियं करोन्तो ओसानगायमाह—

- ‘ यतो सरामि अत्तानं यतो पत्तो स्मि विञ्जुतं ।
 5 नाभिजानाति संचिच्च एकपाणम्मि हिंसितं ।
 एतेन सच्चवज्जेन सौत्थि नावा निवत्ततु'ति ॥

- चत्तारो मासे विदेसं पक्खन्ता नावा निवत्तित्वा इद्धिमाविय
 इद्धानुभावेन एकदिवसेनेव मरुकच्छपट्टनं अगमासि, गन्त्वा च
 पन पले पि अट्टसममत्तं ठानं पक्खन्दित्वा नाविकस्स घरद्वारे
 10 अट्ठासि । महासत्तो तेसं वाणिजानं सुवण्णरजतमाणिप्पवाल्लवभिरानि
 मानेत्वा अदासि, ‘ एत्त केहि वो रतनेहि अलं, मा पुन समुद्दं
 पवित्तित्वा ’ ति च तेसं ओवादं दत्त्वा यावर्जावं दानादीनि पुञ्जानि
 कत्वा देवपुरं पूरेसि ।

१५. सीलानिसंस-जातक १८

—०३:०:३—

- अतीते कस्सपसम्मासम्बुद्धकाले सोतापन्नो अरियसावको एकेन नहा-
 पितकुटुम्बिकेन सद्धिं नावं अभिरूहि । तस्स नहापितस्स भरिया
 ‘ अय्य, इमस्स सुखदुक्खं तव भारो ’ ति नहापितं तस्स उपास-
 कस्स हत्थे निक्खिपि । अयं सा नावा सत्तमे दिवसे समुद्दमज्जे भिन्ना।
 5 ते पि द्वे जना एकस्मिं फल्लके निपत्त्वा एकं दीपकं पापुणिसु । तत्थ
 सो नहापितो सकुणे मारेत्वा पचित्वा खादन्तो उपासकस्सापि देति।
 उपासको ‘ अलं मय्हं ’ ति न खादति । सो चिन्तेसि ‘ इमस्मि
 ठाने अम्हाकं, ठपेत्वा तीणि सरणानि, अब्जा पत्तिट्ठा नत्थी ’ ति
 सो तिण्णं रतनानं गुणे अनुस्सरि । अयं स अनुस्सरन्तस्स अनु-

- स्सरन्तस्स, तस्मिं दीपके निव्वत्तो नागराजा अत्तनो सरीरं महानावं कत्वा मापेसि । समुद्देवता निव्व्यामको अहोसि । नावा सत्ताहि रत्तेहि पूरयित्थ । तयो कूपका इन्दनीलमणिमया अहेसुं, सोवण्णमयो लङ्कारो, रत्तमयानि योत्तानि, सुवण्णमयानि पदरानि । समु-
- 5 इदेवता नावाय ठत्वा ' अत्थि जम्बुद्वीपगामिका ' ति घोसोसि । उपासको ' मयं गमिस्सामा ' ति आह । ' तेन हि एहि, नावं अभिरूहा ' ति । सो नावं अभिरूहित्वा नहापितं पक्कोसि । समुद्देवता ' तुय्हं येव लब्धति न एतस्सा ' ति आह । ' किं कारणा ' ति । ' एतस्स सीलगुणाचारो नत्थि, तं कारणं, अहं हि तुय्हं
- 10 नावं आहरिं न एतस्सा ' ति । ' होतु, अहं अत्तना दिव्वदाने रत्तिवत्तसीले भावितभावनाय एतस्स पत्तिं दम्मीति ' । नहापितो ' अनुमोदामि सामीति ' आह । देवता ' इदानि गण्हिस्सामीति ' तम्पि आरोपेत्वा उभो पि जने समुद्दा निव्वत्तेत्वा नदिया वाराणसि गन्त्वा अत्तनो आनुभावेन दिव्वं पि सेसं गेहे धनं पतिट्ठापेत्वा
- 15 ' पण्डितेनेव नाम सद्धिं संसम्मो नाम कातब्बो ति, सचे हि इमस्स नहापितस्स इमिना उपासकेन सद्धिं संसम्मो न भाविस्स समुद्धमज्जे येव नस्सिस्सा ' ति पण्डितसंसम्मस्स गुणं कथयमाना इमा गाथा अवोचः—

पस्स सद्धाय सीलस्स चागस्स च अयं फलं ।

- 20 नामो नावाय वण्णेन सद्धं वहति उपासकं ॥

सन्निभरेव समासेय, सन्निभ कब्बेय मन्थवं ।

रातं हि सन्निवासेन सोत्थि गच्छति नहापितो ' ति ॥

एवं समुद्देवता आगोस ठत्वा धम्मं देसेत्वा ओवादित्वा नागरानानं गण्हित्वा अत्तनो विमानमेव अगमामि ।

१६. चम्मसाटक-जातकं ५९

अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कोरेन्ते बोधिसत्तो एकस्मि
वाणिजकुले निव्वत्तित्वा वाणिज्जं करोति । तदा एको चम्मसाट्को
परिव्याजको वाराणसियं भिक्षुवाय चरन्तो एळकानं युज्जनद्वानं
पत्वा एळकं ओसवकन्तं दिस्वा 'अपचित्ति मे करोतीति' सञ्जाय
5 अपटिक्कमित्वा 'इमेसं एत्तकानं मनुस्सानं अन्तरे अयं एको
एळको अम्हाकं गुणं जानतीति तस्स अज्जलिं पग्गाण्णिहावा ठितो
पठमं गाथमाह

‘कल्याणरूपो वत थं चतुप्पदो

सुभट्ठको चेव सुपेसलो च ।

10

यो ब्राह्मणं जातिमन्तूपपन्नं

अवाचयती मेण्डवरो थसस्सीति ॥

तस्मिं खणे आपणे निसिन्नो पण्डितवाणिजो तं परिव्याजकं नित्ते-
धेन्तो दुतियं गाथमाह—

‘मा ब्राह्मणा इत्तरदस्सनेन

15

विस्सासमापज्जि चतुप्पदस्स ।

दळ्ळप्पहारं अभिकंखमानो

अवसकती दस्सति सुप्पहारं ’ ति ॥

तस्स पन पण्डितवाणिजस्स कथेन्तस्सेव मेण्डको वेगेनागन्त्वा
उरुम्हि पहरित्वा तथेव वेदनामत्तं कत्वा पातेसि । सो परिदेव-
20 मानो निपाज्जि । सत्था तं कारणं पकासेन्तो ततियं गाथमाह—

‘सत्थि भग्गा, वट्ठितो खारिभारो ’

सब्बं भण्डं ब्राह्मणस्सीध भिन्नं ।

वाहा पग्गय्ह कन्दति

अभिधावथ, इव्वते ब्रह्मचारीति ॥

चतुर्थं गाथं परिव्राजको आह—

‘एवं सो निहतो सेति यो अपुज्जं नमस्सति ।

यथाहमज्जं पहतो हतो मेण्डेन दुम्मतीति’ ॥

इति सो परिदेवन्तो तत्थेव जीवितक्खयं पत्तो ति

१७. उच्छद्दग-जातक २०

इति उच्छद्दग-जातकम् ॥

अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते तयो जना अटवि-
मुखे कसन्तीति सव्वं पुरिमसदिसमेव । तदा पन रज्ज्जा ‘तीसु
जनेसु कं इच्छसीति’ वुत्ते सा आह ‘तयो पि दावुं न सक्कोप
देवा’ ति । ‘आम न सक्कोमीति’ । सचे तयो दावुं न
5 सक्कोप मातरम्मे देवा’ ति । ‘पुत्तकं वा सामिकं वा
गण्ह, किन्ते भातरा’ ति च वुत्ता ‘एते नाम देव सुलभा,
भाता पन दुल्लभो’ ति बत्वा इमं गाथमाह—

‘उच्छद्दे देव मे पुत्तो, पथे धावन्तिया पति ।

तज्जु देयं न पस्सामि यतो सोदरियमानये’ ति ॥

10 राजा ‘सव्वं एसा वदतीति’ तुट्ठचित्तो तयो पि जने बन्धनागरतो
आनेत्वा अदासि । सा तयो पि ते गहेत्वा गता ।

१८. वेदब्भ-जातक २१

इति वेदब्भ-जातकम् ॥

अतीते नाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एकस्मिं गामके अभन्नतरो
ब्राह्मणो वेदब्भं नाम मन्तं जानाति । सो किर मन्तो अनन्तो
महारहो । नक्खत्तयोगे लद्धे तं मन्तं परिवत्तेत्वा आकासे उहोकिवे

- आकासतो सत्तरतनवस्सं वस्सति । तदा बोधिसत्तो तस्स ब्राह्मणस्स सान्तिके सिप्पं उमाण्हाति । अथेकदिवसं ब्राह्मणो बोधिसत्तं आदाय केनचिदेव करणीयेन अत्तनो गामा निवसामित्वा चेतियरट्ठं अगमासि । अन्तराममो एकस्मिं अरब्जट्टाने पञ्चसता पेसनकचोरा नाम पन्थ-
- 5 घातं करोन्ति । ते बोधिसत्तञ्च वेदग्घब्राह्मणञ्च गण्हिस्सु । कस्मा पनेते पेसनकचोरा ति बुच्चन्ति, ते किर द्वे जने गहेत्वा एकं धनाहरणत्थाय पेसेन्ति, तस्मा पेसनकचोरा तेव बुच्चन्ति, ते पि च पितापुत्ते गहेत्वा पितरं ' त्वं अम्हाकं धनं आहरित्वा दुत्तं गहेत्वा याहीति' वदन्ति, एतेनुपायेन मातुधीतरो गहेत्वा मातरं विस्स-
- 10 ज्जेन्ति ' जेट्ठककनिट्ठे गहेत्वा जेट्ठकमातिकं विस्सज्जेन्ति आचरियन्ते वासिके गहेत्वा अन्तेवासिकं विस्सज्जेन्ति । ते तस्मिं पि काले वेदग्घब्राह्मणं गहेत्वा बोधिसत्तं विस्सजेस्सु । बोधिसत्तो आचरियं वन्दित्वा 'अहं एकाहद्वीहिच्चयेन आगमिस्सामि, तुम्हे मा मायित्थ, अपि च खो पन मम वचनं करोथ, अज्ज धन-
- 15 वस्सापनकनक्खत्तयोगो भविस्सति, मा खो तुम्हे दुक्खं असहन्तो मन्तं परिवत्तेत्वा धनं वस्सापयित्थ, सचे वस्सापेस्सथ तुम्हे विनासं पाप्पुणिस्सथ इमे च पञ्चसता चोरा ' ति । एवं आचरियं ओव-दित्वा धनत्थाय आगमासि । चोरापि सुरिये अत्थं गते ब्राह्मणं बन्धित्वा निपज्जापेस्सु । तं खणं येव पाचीनलोकधातुतो परिपुण्णं
- 20 चन्दमण्डल उट्ठहि । ब्राह्मणो नक्खत्तं ओलोकेन्तो " धनवस्साप-नकनक्खत्तयोगो लद्धो, किम्मे दुक्खेन अनुभूतेन, मन्तं परिवत्तेत्वा रतनवस्सं वस्सापेत्वा चोरानं धनं दत्त्वा यथामुत्तं गमिस्सामीति चिन्तेत्वा घोरे आमन्तेसि 'भो चोरा, तुम्हे मं किमत्थाय गण्हित्था' ति । ' धनत्थाय अय्या ' ति । सचे वो घनेन अत्थो खिप्पं मं
- 25 बन्धना मोचेत्वा सीसं नहापेत्वा अहतवत्थानि अच्छादेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा पुष्फानि पिल्लवापेत्वा ठपेया ' ति । चोरा तस्स कथं सुत्वा तथा अकंस्सु । ब्राह्मणो नक्खत्तयोगं नत्वा मन्तं परिव-त्तेत्वा आकासं उल्लोकेसि । तावदेव आकासा रतनानि पतिंस्सु ।

- चोरा त धनं सकट्ठित्वा उत्तरासङ्केसु भण्डिक कत्वा पार्थिसु ।
 ब्राह्मणो पि तेस पच्छतो व अगमासि । अथ ते चोरे अञ्जे पच्च
 सता चोरा गण्हिसु । ' किमत्थ अम्हे गण्हथा 'ति च वुत्ता ' धन
 त्याया ' ति आहसु । ' यदि वो धनेन अत्यो एत ब्राह्मण गण्हथ,
 5 एसो आमास उल्लोकेत्वा धनवस्सापोसि, अम्हाक पेत्त एतेनेव दिन्न'
 ति । चोरा चोरे विस्सज्जेत्वा ' अम्हाकम्पि धनं देहीति ' ब्राह्मण
 गण्हिसु । ब्राह्मणो 'अहं तुम्हाय धनं ददेय्य, धनवस्सापनरुनक्ख
 त्तयोगो पन इतो सवच्छरमत्थके भविस्सति, यदि वो धनेन अत्यो
 अधिवासेथ, तदा धनवस्स वस्सापेस्सामीति ' आह । चोरा कुञ्जि
 10 त्वा ' अम्भो दुट्ठब्राह्मण, अञ्जेस इदनेव धनं वस्सापेत्वा अम्हे
 अञ्ज सवच्छर अधिवासापेसीति ' तिण्हेण असिना ब्राह्मणं द्विधा
 त्रिन्दित्वा मग्गे छड्ढेत्वा वेगेन अनुवन्धित्वा तेहि चोरेहि सद्धिं
 युज्जित्वा ते सञ्जे पि मारेत्वा वन आदाय पुन द्वे कोट्टासां हुत्वा
 अञ्जमञ्जं युज्जित्वा अट्टतियानी पुरिससत्तानि घातेत्वा एतेन
 15 उपायेन याव द्वे जना आवसिद्धा अहेसु ताव अञ्जमञ्जं यातयिंसु ।
 एव त पुरिससहस्रं विनासं पत्तं । ते पन द्वे जना उपायेन तं धनं
 आहरित्वा एकस्मिं गामसमीपे गहनद्वाने धनं पाटिच्छादेत्वा एको
 खग्गं गहेत्वा रक्खन्तो निसीदि, एको तण्डुले गहेत्वा भत्तं पचा-
 पेत्तु गामं पाविसि । ' गेभो च नामेस विनासमूलमेवा ' ति सो
 20 धनसन्तिके निसिन्नो चिन्तेसि ' तस्मिं आगते इमं धनं द्वे कोट्टासां
 भविस्सन्ति, यन्नूनाहं त आगतगत्तमेव खग्गेन पहरित्वा यातेय्य '
 ति सो खग्गं सत्तयित्वा तस्स आगमनं ओलोमेन्तो निसीदि ।
 इतरो पि चिन्तेमि ' त धनं द्वे कोट्टासां भविस्सन्ति, यन्नूनाहं
 भत्ते विसं पक्खिपित्वा त पुरिसं भोजेत्वा जीवितकम्बयं पापेत्वा
 25 एकसो व धनं गण्हेय्य ' ति सो निष्ठिते भत्ते सयं भुज्जित्वा सेसके
 विसं पक्खिपित्वा त आदाय तत्थ अगमामि । त भत्तं ओतारेत्वा
 तिनमतमेव इतरो मग्गेन द्विधा छेत्वा त पाटिच्छन्ते ठाने उट्टेत्वा

- तद्य मत्त मुञ्जित्वा सयम्पि तत्येव जीवितकस्त्रयं पापुणि । एव त
 धन निस्साय सञ्जे पि विनास पापुणिषु । बोधिसत्तो पि सो
 एकाहर्द्धीहचयेन धन आदाय आगतो । तस्मिं ठाने आचरिय
 अदिस्वा विप्पक्किण पन धन दिम्वा 'आचरियेन मम वचन अक्त्वा
 5 धन वम्सापित भविस्सति, सञ्जेहि विनासं पत्तेहि भवितव्व ' ति
 महामग्गेन पायासि । गच्छन्तो आचरिय महामग्गे द्विधा ठिन्न
 दिम्वा ' मम वचन अक्त्वा मतो ' ति दाख्खि उद्धरित्वा चितक्
 क्त्वा आचरिय द्राणेत्वा वनपुप्फेहि पूजेत्वा परतो गच्छन्तो जीवि
 तकस्त्रय पत्ते पच्चसते परतो अड्डतियसते ति अनुक्खमेन अवसाने
 10 द्वे जने जीवितकस्त्रय पत्ते दिस्वा चिन्तेसि ' इम द्वीहि ऊन पुरिस
 सहस्स विनास पत्त, अञ्जेहि द्वीहि चोरेहि भवितव्व, ते पि
 सन्यम्भितु न सक्खिस्सन्ति, कहन्नु खो ते गता ' ति गच्छन्तो
 तेस धन आदाय गहनद्धानपाविट्टमग्ग दिस्वा गच्छन्तो भण्डिक्क
 द्दस्स धनस्स रासि दिस्वा एक भत्तपाति अवत्थरित्वा मत अद्दस्स ।
 15 ततो ' इट्ठ नाम तेहि कत्त भविस्सतीति ' सञ्ज वत्वा ' कहन्नु
 खो सो पुरिसो ' ति विचिनन्तो तम्पि पटिच्छन्ते ठाने अपविद्ध
 दिस्वा ' अम्हाक आचरियो मम वचन अक्त्वा अत्तनो दुव्वचभा
 वेन अत्तनापि विनास पत्तो, अपरम्पि तेन पुरिससहस्स विनासित,
 अनुपायेन वत्त अफारणेन अत्तनो वड्ढि पत्थयमाना अम्हाक आच
 20 रियो विय महानासमेव पापुणिस्सन्तीति ' चिन्तेत्वा इम गाथमाह—
 ' अनुपायेन यो अत्थं इच्छति सो विहञ्जति ।
 चेता हनिषु वेदबन्धं, सेव्य व्यसनमज्झगू ' ति ॥

एव बोधिसत्तो ' यथा अम्हाक आचरियो अनुपायेन अट्ठाने
 परक्कम करोन्तो धन वस्सापेत्वा अत्तना जीवितकस्त्रय पत्तो अञ्जे-
 25 सच्च विनासप्पच्चयो जातो एवमेव यो अञ्जो पि अनुपायेन अत्तनो
 अत्थ इच्छित्वा वायाम करिस्सति सञ्जसो अत्तना च विनसिस्सति
 परेसच्च विनासप्पच्चयो भविस्सतीति ' वन उन्नादेत्वा देवतामु
 पा पा ५

साधुकारं ददमानासु इमाय गाथाय धम्मं देसेत्वा तं धनं उपायेन
अत्तनो गेहं आहरित्वा दानादीनि पुब्बानि करोन्तो यावतायुकं
ठत्वा जीवितपरियोसाने सम्मपथं पूरयमानो अगमासि ।

१९. राजोवाद-जातक २४

- अतीते वाराणासिय ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो तस्स
अग्गमहिसिया कुच्छिस्मिं पटिसन्धिं गहेत्वा लद्धगव्वपरिहारो
सोत्पिना मातुकुच्छिम्हा निक्खमि । नामगहणदिवसे पन स्स
ब्रह्मदत्तकुमारो त्वेव नामं अकंसुं । सो अनुपुब्बेन वयप्पत्तो सोळ-
- 5 सवत्सकाले तक्कसिलं गन्त्वा सव्वसिप्पेसु निष्फत्तिं पत्वा पितु
अच्चयेन रज्जे पतिट्ठाय धम्मेन समेन रज्जं कारेसि । छन्दादिवसेन
अगन्त्वा विनच्छयं अनुसासि । तस्मिं एवं धम्मेन रज्जं कारेन्ते-
अमच्चापि धम्मेनेव बोहारं विनिच्छिनिस्सु । बोहारेसु धम्मेन विनिच्छि-
यमानेसु कूट्टकारका नाम नाहेसुं । तेसं अभावा अट्ठत्थाय राजङ्गणे
- 10 उपरवो पच्छिज्जि । अमच्चा दिवसस्मिं विनिच्छयद्धाने निसीदित्वा कञ्चि
विनिच्छयत्थाय आगच्छन्तं अदिस्वा पक्कमान्ति । विनिच्छयद्धानं
छट्ठेतव्वभावं पापुणि । बोधिसत्तो चिन्तेसि “ मयि धम्मेन रज्जं
कारेन्ते विनिच्छयत्थाय आगच्छन्ता नाम नात्थि, उपरवो पच्छिज्जि,
विनिच्छयद्धानं छट्ठेतव्वभावं पत्तं । इदानीं मया अत्तनो अगुणं
- 15 परियोसितुं वट्ठति । ‘ अयं नाम मे अगुणो ’ ति जत्वा तं पहाय
गुणेषु येव वत्तिसामीति ” । ततो पट्ठाय ‘ अत्थि तु खो मे कोचि
अगुणवादीति ’ परिगण्हन्तो अन्तोवल्लङ्गकानं अन्तरे कच्चि अगुण-
वादिं अदिस्वा, अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा, ‘ एते मय्हं भयेनापि
अगुणं अवत्वा गुणमेव वेदय्युं ’ ति बहिवल्लङ्गनके परिगण्हन्तो

तत्रापि अदिम्वा अन्तो नगर परिगण्हि, वहिनगरे चतूसु द्वारेसु द्वार
 गामके परिगण्हि । तत्रापि कश्चि अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो
 गुणकथमेव सुत्वा ' जनपट परिगण्हिस्सामीति ' अमच्चे रज्ज पटि
 च्छापेत्वा रथ आरूढ्हा सारथिमेव गहेत्वा अञ्जातकवेसेन नगरा
 5 निक्खामित्वा जनपटं परिगण्हयानो याव पच्चन्तभूमिं गन्त्वा कश्चि
 अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा पच्चन्तसीमितो महा
 मग्गेन नगराभिमुखो येव निवत्ति । तस्मिं पन काले माहिको नाम
 कोसलरानापि धम्मेन रज्ज कारेन्तो अगुणगवेसको हुत्वा अन्तोवल्लका
 दिसु अगुणवादि अदिम्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा जनपट परिग
 10 ण्हन्तो त पट्टेस अगमासि । ते उभो पि एकस्मिं निन्ने सक्कमग्गे
 अभिमुत्वा अहेसु । रथस्स उक्कमनट्टान नत्थि ।

अथ मल्लिकरञ्जो मारथि बाराणसिरञ्जो सारथि 'तव रथ उक्क
 मापेहीति ' आह । सोपि ' अम्मो सारथि, तव रथ उक्कमापेहि,
 इमस्मिं रथे बाराणसिरज्जमामिको ब्रह्मटत्तमहाराना निसिन्नो ' ति
 15 आह । इतरो पि ' अम्मो सारथि, इमस्मिं रथे कोसलरज्जसामिको
 मल्लिकमहाराना निसिन्नो, तव रथ उक्कमापेत्वा अम्हाक रञ्जो
 रथस्स ओकास देहीति ' आह । बाराणसिरञ्जो सारथि 'अयम्पि
 फिर राजा येव, किन्नु खो कातव्व ' ति चिन्तेन्तो ' अत्थेस
 उपायो । वय पुच्छित्वा दहरतरस्स रथ उक्कमापेत्वा महहक्कस्स
 20 ओकास दापेस्सामीति ' सनिट्टान क्त्वा त सारथि कोसलरञ्जो
 वय पुच्छित्वा परिगण्हन्तो उभिन्नम्पि समानवयभाव अत्त्वा, रज्जप
 रिमाण बल धन यस्स जातिगोत्तकुलपट्टेसन्ति सव्व पुच्छित्वा, ' उभो
 पि तियोजनसत्तिक्कस्स रज्जस्स सामिनो समानवलधनयसजाति
 गोत्तकुलपट्टेसा ' ति जत्वा, ' सीलवन्ततरस्स ओकास टम्सामी '
 25 सो सारथि ' तुम्हाक रञ्जो सीलाचारो कीदिसो ' ति पुच्छति ।
 सो ' अयच्च अयच्च अम्हाक रञ्जो सीलाचारो ' ति अत्तनो
 रञ्जो अगुणमेव गुणतो पक्कासेन्तो पठम गायमाह—

दळ्हं दळ्हस्स खिपति मल्लिको, मुदुना मुदं ।
 साधुम्पि साधुना जेति, असाधुम्पि असाधुना ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

अथ त बाराणसिरञ्जो सारथि ' अम्भो, किं पन तथा अत्तनो
 ५ रञ्जो गुणा कथिता ' ति वत्वा, ' आमा ' ति वुत्ते, ' यदि एते
 गुणा अगुणा पन कीदिसा ' ति वत्वा, ' एते ताव अगुणा होन्तु,
 तुम्हाक् पन रञ्जो कीदिसा गुणा ' ति वुत्ते, ' तेन हि सुणाहीति '
 दुतिय गायमाह—

10 अकोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
 जिने कदरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

एव वुत्ते मल्लिकराजा च उभो पि रथा ओतरित्वा अस्से
 मोचेत्वा रथ अपनेत्वा बाराणसिरञ्जो मग्गा अदसु बाराण
 सिराजा मल्लिकरञ्जो नाम ' इदञ्चिदञ्च कातु बट्ठीति ' ओवाद्
 15 दत्वा बाराणसिं गन्त्वा दानादीनि पुञ्जानि कत्वा जीवितपरियोसाने
 संगपद परिगहेत्वा अत्तनो अगुणवादिं अदिस्वा व सकनगर गन्त्वा
 दानादीनि पुञ्जानि कत्वा जीवितपरियोसाने संगपदमेव पूरेसि ।

२०. मखादेव-जातक २५

अतीति विदेहरष्टे मिथिलाय मखादेवो नाम राजा अहोसि
 धम्मिको धम्मराजा । सो चतुरासीतिवस्ससहम्सानि कुमारकीळ
 तथा ओपरज्ज तथा महारज्ज कत्वा दीप अद्धान खेपेत्वा एकदिवस
 कप्पक आमन्तेसि ' थदा मे सम्म कप्पक सिरस्मि फलितानि पस्से

- ‘यासि अथ मे आरोचेय्यासीति’ । कप्पको पि दीय अद्धान खेपेत्वा
 एकदिवस रञ्जो अज्जनवण्णान वेसान अन्तरे एकमेव फ
 लित दिस्वा ‘ देव, एकन्ते फलित दिस्सतीति ’ आरो
 चेसि, ‘ तेन हि मे सम्म त फलित उद्धरित्वा पाणिम्हि उपेहीति ’
 5 च वुत्तो सुवण्णसण्डासेन उद्धरित्वा रञ्जो पाणिम्हि पतिहापेसि । तदा
 रञ्जो चतुरासीति वम्ससहस्सानि आयु अवसिद्दं होति । एव
 सन्ते पि फलित दिस्वा व मच्चुराजान आगन्त्वा समीपे ठित विय,
 अत्तान आदित्तपण्णसार पविट्ठ विय च मज्जमानो सवेम आपजित्वा
 ‘ बाल मत्तादेव, याव फलितस्सुप्पादा व इमे किलेसे जहितु नास
 10 क्वीति ’ चिन्तेसि । तस्सेव फलितपातुभाव आवज्जन्तस्स अन्तो
 ङाहो उप्पाज्जि, सरारा सेटा मुर्धिसु, साट्ठा पीळित्वा अप
 नेतव्वाकारपत्ता अहेसु ।

- सो ‘ अज्जेव मया निक्खमित्वा पव्वजितु वट्ठीतीति ’ कप्पकस्स
 सतसहस्सुट्ठान गामवर टत्वा जेड्डुत्त पक्कोसापेत्वा ‘ तात, मम सीसे
 15 फलित पातुभूत, महल्लको म्हि जातो, भुत्ता खो पन मे मानुसरा
 कामा, इदानि दिब्बकामे परियेसिस्सामि, नेक्खम्मरालो मग्गह, त्व इम
 रज्ज पाप्पिज्ज, अह पन पव्वजित्वा मत्तादेवम्भवनुय्याने वसन्तो
 समणधम्म करिस्सामीति ’ आह ।

- त एव पव्वजितुकाम अमच्चा उपसवमित्वा ‘ देव, किं तुम्हाक्कं
 20 पव्वज्जाकारण ’ ति पुच्छिस्सु । राजा फण्ठि हत्थेन गहेत्वा अम
 च्चान इम गायमाह—

उत्तमङ्गरुहा मग्गं इमे जाता वयोहरा ।

पातुभूता देवदूता, पव्वज्जसमयो ममा’ति ॥

- सो एव वत्ता त दिवसमेव रज्ज पहाय इसिपव्वज्ज
 25 पव्वजित्वा तम्मिज्जेव मत्तादेवम्भवने विहरन्तो चतुरासीतिवस्सस
 हस्सानि चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा अपरिहीनज्जाने ठितो काल
 क्त्वा ब्रह्मलोके निव्वत्तित्वा पुन ततो चुतो मिथिलाय येव निमि

राजा हुत्वा ओसक्कमान अत्तनो वस घटेत्वा तत्थेव अम्बवने पब्ब
जित्वा ब्रह्मविहारे भावेत्वा पुन ब्रह्मलोकूपगो व अहोसि ।

२१. महोसधस्स आवाहो २९

ततो पट्टाय बोधिसत्तस्स यसो महा अहोसि, त सब्ब उदुम्बरा
देवी येव विचारेति, सा तस्स सोळसवस्सकाले चिन्तेसि ' मम
कनिट्ठो महल्लको जातो, यसो पि स्स महा, आवाहमस्स काटु
वट्ठतीति ' सा रब्भो तमत्थ आरोचेसि । राजा त सुत्वा सोमन
५ स्सप्पत्तो हुत्वा ' साधु, जानापेहि न ' ति आह । सा त जाना
पेत्वा तेन सम्पटिच्छित्ते 'तेन हि तात कुमारिक आनेमा' ति आह ।
महोसधो ' कदाचि इमेहि आनीता मम न रुच्चेय्य, सयमेव ताव
उपधारेमीति ' चिन्तेत्वा एवमाह 'देवि, कतिपाह मा किञ्चि रब्भो
वठेय, अह एक टारिक सय परियेसित्वा मम चित्तरचित तुम्हाक
१० आचिक्खिस्सामीति ' । ' एव करोहि ताता ' ति— ।

१ सो देवि वन्दित्वा अत्तनो घर गन्त्वा सहायमान सज्ज अदत्त्वा
अञ्जतरवेमेन तुल्लवायउपहरणानि गहेत्वा एक्को व उत्तरद्वारेन
निकलमित्वा उत्तरद्वारयवमज्जक पायासि । तदा पन तत्थ पुराणसे
ट्टिकुल परिनिण्ण अहोसि, तस्स कुलस्स धीता अमरादेवी नाम
१५ अभिरूपा सव्वलक्खणसम्पन्ना पुज्जवती, सा त दिवस पातो व यागु
पचित्वा आढाय ' पितु कसनट्ठान गमिस्सामीति ' निकलमित्वा
तमेव मग पाटिपज्जि । महासत्तो त आगच्छन्ति दिस्वा ' लक्खण
सम्पन्ना इत्थी, सचे अपरिग्गहा इमाय मे पादपरिचारिकाय भवितु
वट्ठतीति ' चिन्तेसि । सापि त दिस्वा व 'सचे एवरूपस्स पुरिसस्स
२० गेहे भवेय्य सका सिया कुटुम्ब सण्ठपेतु' ति चिन्तेसि । अथ महा

- सत्तो ' इमिस्सा सपरिग्गहअपरिग्गहभावं न जानामि, हत्थमुद्दाय नं पुच्छिस्सामि, सचे पण्डिता भविस्सति जानिम्सतीति ' चिन्तेत्वा दूरे ठितो व मुद्दि अकासि । सा ' अयं मे सस्मामिकभावं पुच्छतीति ' अत्वा हत्थं विक्कासेसि । सो अत्वा समीपं गत्वा ' भद्दे, का नाम त्वं ' ति पुच्छि । ' सामि, अहं अतीतानागते वा एतरहि वा यं नत्थि तं नामिकाति ' । ' भद्दे, लोके अमरद्वाम नत्थि, त्वं अमरा नाम भविस्ससीति ' । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, कस्स यागुं हरसीति ' । ' सामि, पुब्बदेवताया ' ति । ' पुब्बदेवता नाम माता-पितरो, तव पितु हरिस्सासि मज्जे ' ति । ' एवं भविस्साति सामीति ' ।
- 10 ' तव पिता किं करोतीति ' । ' एकं द्वे करोतीति ' । ' एकस्म द्विधाकरणं नाम कसनं, कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' कस्मिं पन ठाने ते पिता कमतीति ' । यत्थ सकिं गत्ता न एन्तीति ' । ' सकिं गतानं न पच्चागमनद्वानं नाम सुसानं, सुसानसन्तिके कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, अज्जेव एस्ससीति ' । ' सचे एस्सति न एस्सामि, नोचे एस्सासि एस्सामीति ' पिता ते मज्जे नदीपारे कसति, उदके एन्ते न एस्सासि । अनेन्ते एस्ससीति ' । ' एवं सामीति ' । एत्तकं ' भद्दे अल्लापसल्लापं कत्वा अमरादेवी ' यागुं पिबिस्सासि सामीति ' निमिन्तोसि । महासत्तो ' पठिखिपन्नाम अमङ्गलं ' ति चिन्तेत्वा ' आम
- 20 पिबिस्सामीति ' आह । सा यागुघटं ओतारोसि । महासत्तो ' सचे पाति अधोवित्वा हत्थघोवनं अदत्वा व दम्सति एत्थेव नं पहाय गमिस्सामीति ' चिन्तोसि । सा पन पातिया उदकं आहरित्वा हत्थघोवनं दत्वा तुच्छपातिं हत्थे अठपेत्वा भूमियं कत्वा घटं आलोलेत्वा यागुया पुरोसि । तत्थ पन सित्थानि मन्दानि । अथ नं महा-
- 25 सत्तो आह ' किं भद्दे, अतिवहल्ल यागू ' ति । ' उदकं न लद्धं सामीति ' । ' केदारोहि उदकं न लद्धं भविस्सति मज्जे ' ति । सा ' एवं धामीति ' पितु यागुं ठपेत्वा बोधिसत्तस्स अदासि । सो पिबित्वा मुखं विक्खालेत्वा ' भद्दे, मयं तुम्हाकं गेहं गमिस्साम, मगं नो

आचिक्ष्वा ' ति आह । सा ' साधु ' ति वत्वा तस्स मग्ग आचि
विस्सत्वा पितु यागु गहेत्वा अगमासि ।

सो ताय कथितमग्गेन त गेहगतो । अथ न अमरादेविया माता
दिस्वा व आसन दत्वा ' यागु वड्ढेमि सामीति ' आह । ' अम्म,

- ५ कनिट्ठभगिनिया मे अमरादेविया थोका यागु दिन्ना ' ति ।
सा ' धीतु मे अत्थाय आगतेन भवितव्व ' ति अब्जासि ।
महासत्तो तेस दुग्गातभाव जानन्तो पि ' अम्म, अह तुल्लवायो,
अत्थि किञ्चि सिब्बितव्व ' ति । ' सामि अत्थि, मूल पन नत्थीति '
' अम्म, मूलेन कम्म नत्थि, आनेथ सिब्बिस्सामीति ' । सा जि
१० ण्णकानि पिलोतिकानि आहरित्वा अदासि । बोधिसत्तो आहटाहट
निट्ठपेसि येव, पञ्चवन्तान किरिया नाम इज्जति, अथ न
' अम्म, वीथिसभागान आरोचेहीति ' आह । सा सकलगामे
आरोचेसि । महासत्तो तुल्लकम्म क्त्वा एकाहेनेव सहस्स उप्पा
देसि । महल्लिकापि स्स पातरासभत्त पचित्वा दत्वा साय ' तात
१५ कित्तन पचामीति ' आह । ' अम्म, यत्तका इमस्मि गेहे भुज्जन्ति
तेस पमाणेना ' ति । सा अनेकसूपव्यज्जन बहुभत्त पचि । अमरा
देवी पि साय सीसेन दारुकलाप उच्छङ्गेन पण्ण आदाय अरब्बतो
आगन्त्वा पुरे द्वारे दारूनि निक्खिपित्वा पच्छिमद्वारेन गेह पाविसि ।
पिता पनस्सा सायतर आगमि । महासत्तो नानगरसे पि भुज्जि,
२० इतरा मातापितरो भोजेत्वा पच्छा भुज्जित्वा मातापितुल्ल पादे धो
वित्वा महासत्तस्स पादे धोवि । सो त परिगण्हन्तो कतिपाह तत्थेव
वासि । अथ न वीमसन्तो एकादिवस आह ' मदे अमरादेवि, अट्ठ
नाळिकमत्त तण्डुल गहेत्वा ततो मय्य यागु च पूव च भत्त च
पचाहीति ' । सा ' साधू ' ति सम्पाटिच्छित्वा ते तुण्डले कौट्टेत्वा
२५ मूलतण्डुलेहि यागु मज्झिमतण्डुलेहि भत्त कणिकाहि पूव पचित्वा
तदनुरूप व्यज्जन सम्पादेत्वा महासत्तस्स सव्यज्जन यागु अदासि ।
यागु मुखे ठपितमत्ता व रसहराणियो फरित्वा अट्ठासि । सो तस्सा

वीमंसनत्पमेव ' भदे, पाचितुं अजानन्ती विमत्तं मम तण्डुले नासे-
सीति ' यागुं सह सेट्थेन निदुभिन्वा भूमियं पातोसि । सा अकु-
ञ्जित्वा व ' सचे यागु न सुन्दरा पूर्वं खादुं सामीति ' पूर्वं अद्रा-
सि । तस्मिं तथेव अकामि । भत्ते पि तथेव पटिपञ्जित्वा ' त्वं
5 पाचिनं अजानन्ती मम सन्नकं विमत्तं नामेमीति ' कुद्धो विय
तीणि पि एकतो मदित्वा तस्मा सीमनो पट्टाय सञ्जटसरारं विट्ठि-
मित्वा ' द्वारे निसीदा ' नि आह । मा अकुञ्जित्वा व ' साधु
सामीति ' तथा अकामि । सो तस्मा निहतमानभावं भत्वा ' भदे
एहीति ' आह । सा एगवचनेनेव आगता ।

- 10 महासत्तो पन आगच्छन्तो कट्ठापणसहस्सेन सार्द्धं एकं साटकं
तम्बूलपसिञ्चके ठपेत्वा आगतो । अथ सो तं साटकं नीहरीत्वा
तस्सा हत्थे ठपेत्वा ' भदे, तव सहायिकाहि सार्द्धं नहायित्वा इमं
साटकं नीवासेत्वा एहीति ' आह । सा तथा अकामि । पण्डितो
उप्पादितघनं च आहटघनं च सञ्चं तस्मा मातापितुनं दत्त्वा
15 ते समस्सासेत्वा तं आदाय नगरमेव गन्त्वा वीमंसनत्थाय तं दोवा-
रिकस्स गेहे निसीदापेत्वा दोवारिकभरियाय आचिकित्त्वा अत्तनो
निवेसनं गन्त्वा पुरिसे आमन्तेत्वा ' अमुकगेहे इत्थि ठपेत्वा
आगतो ण्हि, इमं सहस्सं आदाय गन्त्वा तं वीमंसया'ति सहस्सं
दत्त्वा पेसेसि । ते तथा करिंसु । सा ' इमं मम सामिकम्म पादरजं
20 न अग्रतीति ' न इच्छि । ते गन्त्वा पण्डितस्स आरोचेसुं । पुन
पि यावततियं पेसेत्वा चतुत्थे वारे ' तेन हि तं हत्थे गहेत्वा कट्टन्ता
आनेत्वा ' ति आह । ते तथा करिंसु । सा महासत्तं महासम्पत्तियं
डितं न संजानि, ओलोकेत्वा च पन हसि चेव रोदि च । सो उमि-
न्नमि कारणं पुच्छि । अथ न सा एवमाह ' सामि, अहं हसमाना
25 तव सम्पत्तिं ओलोकेत्वा ' अयं सम्पत्ति न अकारणेन लद्धा,
पुरिममवे पन कुसलं कत्वा लद्धा भविस्मति, अहो पञ्जानं फलं-
नामा ' ति हसि, रोदमाना पन ' इदानी परम्स ॥ १ ॥

' त्पुम्हि अपरज्झित्वा निरयं गमिस्सतीति ' तयि कारुञ्जेन रोदिं
 ति । सो तं वीमंसित्वा सुद्धभावं अत्वा ' गच्छथ, नं तत्थेव नेथा'
 ति वत्वा पेसेत्वा पुन ५ न्वायवेसं गहेत्वा गन्त्वा ताय सार्द्धं तं रत्तिं
 सायेत्वा पुन दिवसे पातो व राजकुलं पविसित्वा उटुम्बरादेविया
 5 आरोचेसि । सा रञ्जो आरोचेत्वा अमरादेविं सञ्वालंकारेहि
 अलंकरित्वा महायोमो निसीदापेत्वा महन्तेन सकारेन महासत्तस्स
 गेहं आनेत्वा मङ्गलं कारेसि । राजा बोधिसत्तस्स सहस्रमूलं
 पण्णाकारं पेसेसि । दोवारिके आदिं कत्वा सकलनगरवासिनो पण्णा-
 १० कारे पहिणिमु । अमरादेवि रञ्जा पहितं पण्णाकारं द्विधा
 भिन्दित्वा एकं कोट्ठासं रञ्जो पेसेसि । एतेनुपायेन सकलनगर-
 वासीनम्पि पण्णाकारं पेसेत्वा नगरं संगण्हि । ततो पट्ठाय महासत्तो
 ताय सार्द्धं समम्भावासं वसन्तो रञ्जो अत्थं च धम्मं च अनुसासि ।

२२. महोसधस्स विनिच्छयो ३०

एका इत्थी पुत्तं आदाय मुखघोवनत्थाय पण्डितस्स पोक्खरणिं
 गन्त्वा पुत्तं नहापेत्वा अत्तनो साठके निसीदापेत्वा मुखं घोवित्वा
 15 नहायितुं ओतरि । तस्मिं खणे एका यक्खिनी नं
 दारकं दिस्वा खादितुमामा हुत्वा इत्थिवेसं गहेत्वा ' सहायिके
 सोमति वनायं दारको, तवेसो पुत्तो ' ति पुच्छित्वा ' आम अम्मा
 ति वुत्ते ' पायेमि नं ' ति वत्वा ' पायेहोति ' वुत्ता तं गहेत्वा
 थोकं कीट्ठापेत्वा तं आदाय पलायितुं आरभि । इतरा तं दिस्वा
 20 घावित्वा ' कुहिं मे पुत्तं नेसीति ' गण्हि । यक्खिनी ' कुतो तया
 पुत्तो लद्धो, अपेसो पुत्तो ' ति आह । ता कल्लं करोन्तिवो साठ-
 -द्वारेन गच्छन्ति । पण्डितो कलहसदं सुत्वा ता पक्कोसित्वा ' किमेतं

- ति पुच्छित्वा अहं सुत्वा अक्स्वीनं अनिमिसताय चैव रत्ताय च य-
क्स्विनि यक्स्विनीति जत्वापि 'मम विनिच्छये ठस्सथा' ति क्त्वा 'आम-
ठस्सामा' ति वुत्ते लेखं कट्टित्वा, लेखामज्जे दारकं निपज्जापेत्वा, यक्स्विनि-
या हत्येसु मातरा पादेसु गाहापेत्वा 'द्वे पि आकाट्टित्वा गण्हथ, कट्टितुं
5 सक्को' न्तिया एव पुत्तो ' ति आह । ता उभो पि कट्टिमु । दारको
कट्टियमानो दुक्खप्पत्तो हुत्वा विरवि । माता हृदयेन फलितेन विय
पुत्तं मोचेत्वा रोदमाना अट्ठासि । पण्डितो महाननं पुच्छि ' दारके
मातुहृदयं मुदुकं होति उदाहु अमातुहृदयं ' ति । मातुह-
दयं पण्डिता ' ति । ' इदानी निमेतं दारकं गहेत्वा ठिता
10 माता होति विस्सज्जेत्वा ठिता ' ति । ' विस्सज्जेत्वा
ठिता पण्डिता ' ति । ' इमं पन दारकचोरिं तुम्मे जानाथा
ति । ' न जानाम पण्डिता ' ति । ' यक्स्विनी एसा दारकं
खादितुं गण्हीति ' । ' कथं जाना सि पण्डिता ' ति । अक्स्वीनं
अनिमिसताय चैव रत्ताय च छायाय अमावेन च निरासंकताय
15 च निक्कल्लणतय चा ' ति । अथ नं पुच्छि ' कासि त्वं ' ति ' यखि
नि न्हि सामीति ' । ' कस्मा इमं दारकं गण्हीति ' । ' खादितुं
सामीति ' । ' अन्धवाले, पुब्बे पि पापकं क्त्वा यक्स्विनी जातासि;
इदानी पुन पि पापं करोसि, अहो अन्धवालासीति ' ओवदित्वा
पच्चसु सल्लेसु पतिठापेत्वा उच्च्योजेसि । दारकमाता ' चिरं जीव
20 सामीति ' पण्डितं थोमेत्वा पुत्तं आदाय पक्कामि ।

२३. सकासुरयुद्धं ३६

तस्मि काले त्वावृत्तिमश्वने अमुया प्रट्विमान्ति । सशो देवराज।
' किं नो साधारणेन रत्नेना ' ति अमुरे दिव्यपानं पायेत्वा मत्ते

- समाने पादेसु गहेत्वा सिनेरुपपाते खिपापोसि । ते असुरभवनमेव
 सम्पापुर्णिमु । असुरभवनं नाम सिनेरुस्स हेट्ठिमतले तावर्तिसदेवलो-
 कप्पमाणमेव, तत्थ देवानं पारिच्छत्तको विय चित्तपाटली नाम कप-
 द्वियरुक्खो होति । ते चित्तपाटलिया पुप्फिताय जानन्ति ‘ नायं
 5 अम्हाकं देवलोको, देवलोकास्मिं हि पारिच्छत्तको पुप्फतीति ’ । अथ
 ते ‘ जरसक्को अम्हे मत्ते कत्वा महासमुद्दपिट्ठे खिपित्वा अम्हाकं
 देवनगरं गण्हि, मयं तेन सद्धिं युज्झित्वा अम्हाकं देवनगरमेव
 गण्हिस्सामा ’ नि किपिल्लिका विय यम्भं सिनेरं अनुसञ्चरमाना उट्ठ-
 हिसु । सक्को ‘ असुरा किर उट्ठिता ’ ति सुत्वा समुद्दपिट्ठे येव
 10 अब्भुगगन्त्वा युज्झमानो तेहि पराजितो दियड्ढुयोजनसतिकेन वेजय-
 न्तरपेन दक्खिणसमुद्दस्स मत्थकमत्थकेन पलायितुं आरब्धो । अपस्स
 रथो समुद्दपिट्ठेन वेगेन गच्छन्तो सिम्बलिवनं पक्खन्तो । तस्स गम-
 नमगे सिम्बलिवनं तालवनं विय छिजित्वा छिजित्वा समुद्दपिट्ठे
 पतति । सुपण्णपोतका समुद्दपिट्ठे परिवत्तेन्ता महारवं रविसु । सक्को
 15 मातलिं पुच्छि ‘ सम्म मातलि, किं सद्दो नामेस, अतिकरुणो रवो
 वत्ततीति ’ । ‘ देव, तुम्हाकं रथवेगविचुण्णिस्से सिम्बलिवने पतन्ते
 सुपण्णपोतका मरणभयतज्जिता एकविरवं विरवन्तीति ’ । महासत्तो
 ‘ सम्म मातलि, मा अम्हे निम्साय एते किलमन्तु, न मयं इस्स-
 रियं निम्साय पाणवधकम्मं करोम, एतेसं पन अत्थाय मयं जीवितं
 20 परिघ्नित्वा अमुरानं दस्साम, निवत्तये तं रथं ’ ति वत्वा इमं
 गाथमाह—

‘ कुलावका मातलि सिम्बलिस्मिं,
 ईसामुखेन परिवज्जयस्सु ।

कामं चजाम असुरेसु पाणं,

25 मा यिमे दिजा विरुत्तावा अहेसुं ’ ति ॥

मातलि संग्राहरो तस्स वचनं सुत्वा रथं निवत्तेत्वा अज्जेन
 मग्गेन देवल्लोकाभिमुखं अकासि । असुरा पन तं निवत्तयमानमेव

दिस्वा ' अद्धा अब्जेहि पि चक्रवालेहि सका आगच्छन्ति, बलं
लभित्वा ' रयो निवत्तो भविमसतीति ' मरणमयभीता पलायित्वा
अमुरभवनमेव पविसिंसु । सको पि देवनगरं पविसित्वा
द्वीसु देवलोकेषु देवगणेन परिवृतो नगरमज्जे अट्टासि । तस्मिं खणे
५ पठविं मिन्दित्वा योजनसहस्रसुब्बेथो वेजयन्तपासादो उट्ठहि । विज-
यन्ते उट्ठितत्ता वेजयन्तो त्वेव नामं अकंसु । अथ सको पुन अमु-
रानं आगमनत्थाय पच्चसु ठानेसु आरक्खं ठपेसि ।

२४. महामायाय सुपिनं २२

तदा किर कपिलवत्थु-नगरे आसाव्हिनक्खत्तं धुट्ठं अहोसि ।
महानो नक्खत्तं कीळति । महामाया देवी पुरे पुण्णमाय सत्तम-
१० दिवसतो पट्ठाय विगतपुरापानं मालागन्धाविभूतिसम्पन्नं नक्खत्तमीळं
अनुभवमाना सत्तमदिवसे पातो व उट्ठाय गन्धोदकेन नहायित्वा
चत्तारि सतसहस्सानि विस्सज्जेत्वा महादानं दत्त्वा सब्बालंकारवि-
भूषिता वरभोजनं भुञ्जित्वा उपोसथङ्गानि अधिट्ठाय अलंकृतपटि-
यत्तं सिरिगव्वं पविसित्वा सिरिसयने निपच्चा निदं ओक्कममाना इमं
१५ सुपिनं अट्ठसि ।

चत्तारो किर नं महाराजानो सयनेनेव सद्धिं उक्खिपित्वा हिम-
वन्तं नेत्वा सट्ठियोजानिके मनोसिलातले सत्तयोजनिकस्स महामाल-
रुक्खस्स हेट्ठा ठपेत्वा एकमन्तं अट्ठसु । अयं नेसं देवियो आगन्त्वा
देविं अनेतत्तदहं नेत्वा मानुसमलहरणत्थं नहापेत्वा दिव्ववत्थं
२० निगासापेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा दिव्वपुष्पानि पिलन्धापेत्वा,
ततो अरिदूरे रत्तपक्कनो तस्स अन्तो कनककिमानं अत्थि,
तत्थ पादीनर्सासकं दिव्वसयनं पञ्जापेत्वा निपच्चापेसुं । अयं

- बोधिसत्तो सेतवरवारणो हुत्वा, ततो अविदूरे एको सुवण्णपब्बतो
 तत्थ चरित्वा, ततो ओरुध्य रजतपब्बत अभिरूहित्वा उत्तरदिस्तो
 आगम्म रजतदामवण्णाय सोण्डाय सेतपद्म गहेत्वा धोच्चनाद
 नदित्वा वनकविमान पविसित्वा मातु सयन तिरुत्तु पदक्खिण
 5 कत्वा दक्खिणपक्ख ताळेत्वा कुच्छि पविट्ठसदिसो अहोमि । एव
 उत्तरासाल्हनक्खत्तेन पटिसन्धि गण्हि । पुनदिवसे पबुद्धा देवी त
 सुपिन रज्जो आरोचेसि । राजा चतुसट्ठिमत्ते ब्राह्मणपामोक्खे
 पक्कोसापेत्वा हरितुपत्याय लानादीहि क्तमङ्गलसक्काराय भूमिया
 महारहानि आसनानि पञ्जापेत्वा तत्थ निसिन्नान ब्राह्मणान सप्पि-
 10 मधुसक्कराभिसक्खत्तम्स वरपायासस्स सुवण्णरजतपातियो पूरेत्वा
 सुवण्णरजतपातीहि येव पटिनुजेत्वा अदासि, अब्जेहि च अहत
 वत्थक्कपिल्लाविदानादीहि ते सन्तप्पेसि । अथ तेस सव्वरामेहि
 सन्तप्पित्तान सुपिन आरोचेत्वा ' किं भविस्सतीति ' पुच्छि ।
 ब्राह्मणा आहंसु ' मा चिन्तयि महाराज, देविया ते कुच्छिम्हि
 15 गव्वो पतिट्ठितो, सो च खो पुरिसगव्वो न इत्थिगव्वो, पुत्तो ते
 भविस्सति, मो सचे अगार अज्झावसिस्सति राजा भविस्सति चक्क
 वत्ती, सचे अगारा निक्खम्म पव्वजिस्सति बुद्धो भविस्सति लोके
 विवत्तच्छद्दो ' ति ।

२५. बुद्धस्स उप्पत्ति ३३

- महामाया देवी, पत्तेन तेज विय, दसमासे कुच्छिया नोधिसत्त
 20 परिहारित्वा परिपुण्णगव्वा जातिपर गन्तुमाया सुद्धोदनमहराजस्स
 आरोचेसि ।

'इच्छामि ह देव कुलसन्तर देवदहनगर गन्तु' ति । राजा 'साधू'
 ति सम्पट्ठिच्छित्वा कपिलवत्युतो याव देवदहनगरा मग्ग सम कारे-

- त्वा कदलपुष्पवटवृक्षपत्राकाङ्क्षाहि अलङ्कारापेत्वा देवि सोवर्ण-
सिक्त्राय निर्मादापेत्वा अनन्वयहन्तेन उक्त्विषापेत्वा मह-
नेन परिवारेण पेसेसि । द्वित्रं पन नगरानं अन्तरे-
उमयनगरवासिनिं पि लुम्बिनिवनं नाम मङ्गलमालवनं आत्थि ।
- 5 तस्मिं समये मूलनो पट्टाय याव अन्नमात्ता सञ्चं एक-
फालिकुष्ठं अहोसि, साग्वन्तरोहि चैव पुष्पन्तरोहि च पञ्चवण्णपमर-
गणा नानप्यकारा च सकुणसंघा मधुरस्सरेण विकृजन्ता विचरन्ति ।
सकलं लुम्बिनिवनं चित्तलतावनसदिसं महानुभावस्स रञ्जो सुस-
ज्जिआपानमण्डलं विय अहोसि । देविया तं दित्वा सालवनगीळं
- 10 कीळितुकामता उदपादि । अमचा देवि गहेत्वा सालवनं पविसिंसु ।
सा मङ्गलसालमूलं गन्त्वा सालसात्तायं गण्हितुकामा अहोसि । साल-
सात्ता सुसेदितवेत्तमां विय ओणमित्वा देविया हत्यपथं उपमांछि ।
सा हत्यं पसारेत्वा साखं अग्गहेति । तावदेव चस्सा कम्मजवाता
चल्लिमु । अपस्सा साणि परिक्खित्तिपित्वा महाननो पटिकमि । साल-
- 15 साखं गहेत्वा तिठ्ठमानाय एव चस्सा गम्भवुद्धानं अहोसि ।
- तं खणं येव चत्तारो पि सुद्धचित्ता महाब्रह्मानो सुवण्णजालं
आदाय सम्पत्ता तेन सुवण्णजालेन बोधिसत्तं सम्पदिच्छित्वा मातुपुरतो
उपेत्या ' अत्तमना देवि होहि, महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो ' ति
आहंसु । यथा पन अञ्जे सत्ता मातुकुच्छित्तो निक्खमन्ता पटिकलेन
- 20 अमुचिना मक्खित्ता निक्खमन्ति, न एवं बोधिसत्तो । बोधिसत्तो पन
धम्मासनतो ओतरन्तो धम्मरुषिभो विय निस्सेणितो ओतरन्तो
पुरिसो विय चद्वे च हत्ये द्वे च पादे पसारेत्वा उतक्खे मातुकुच्छि-
सम्भवेन केनचि अमुचिना अमान्खित्तो सुद्धो विमदो कासिरुत्थे
निक्खित्तमणिरतनं विय जोतन्तो मातुकुच्छित्तो निक्कमि । एवं
- 25 सन्ते पि बोधिसत्तस्स च बोधिसत्तमातुया च सक्कारत्थं आरुसतो
द्वे उदरुधारा निक्खमित्वा बोधिसत्तस्स च मातु चस्स सरिरे उतुं
गाहापेमुं ।

२६. चत्तारि पुब्बनिमित्तानि ३४

अथेक दिवसं बोधिसत्तो उय्यानभूमिं गन्तुकामो सारथिं आम-
 न्नेत्वा ' रथं योजेहीति ' आह । सो ' साधू ' ति पटिसुणित्वा
 महारहं उत्तमरथं सञ्चालंकारेण अलंकारित्वा कुमुदपत्तवणे चत्तारो
 मङ्गलसिन्धवे योजेत्वा बोधिसत्तस्स पटिवेदेसि बोधिसत्तां देवविमान-
 5 सत्तिसं रथं अभिरूहित्वा उय्यानाभिमुखो अगमासि । देवता 'सिद्ध-
 त्यकुमारस्स अभिसम्बुज्जनकाले आसन्ने, पुब्बनिमित्तं दम्मेस्सामा'
 ति एकं देवपुत्तं जराजजरं खण्डदन्तं पलितकेशं वंक्रं ओभग्गसरीरं
 दण्डहत्यं पवेयमानं कत्वा दम्मेसुं । तं बोधिसत्तो चेव सारथिं च
 पस्सन्ति । ततो बोधिसत्तो सारथिं 'सम्म, को नामेस पुरिसो, केत्तापि
 10 स्स न यथा अब्जेसं' ति महापदाने आगतनयेन पुच्छित्वा
 तस्स वचनं सुत्वा ' धिरत्थु वत्त भो जातिया यत्र हि नाम जातस्स
 जरा पब्बायिम्सतीति' संविग्गहदयो ततो व पटिनिवत्तित्वा पासा-
 दमेव अभिरूहि ।

राजा ' किं कारणा मम पुत्तो त्विप्पं पटिनिवत्तीति ' पुच्छ ।
 15 ' जिण्णं पुरिसं दिम्वा देवा ति । जिण्णं पुरिसं दित्वा
 पब्बजिम्सतीति ' आहसु । ' कम्मा मं नासेथ सीरिं
 पुत्तस्स नाटयानि सज्जेथ, सम्पत्तिं अनुभवन्तो पब्बज्जाय
 सीति न करिस्सतीति ' वत्वा आरक्खं बड्ढेत्वा सव्य-
 दिमासु जद्धयोजेने अद्धयोजेने ठपेसि । पुनेरुदिवमं बोधिसत्तो
 20 तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं व्याधिं पुरिसं
 दिम्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविग्गहदयो निवत्तित्वा पासादं अभि-
 रूहि । राजापि पुच्छित्वा हेत्वावुत्तनयेनेव संविदहित्वा पुन बड्ढेत्वा
 समन्ततो तिगावुत्तप्पमाणे पदेसे आरक्ख ठपेसि । अपरं पन एक-
 दिवसं बोधिसत्तो तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं फाळ-

कतं दिस्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविमाहृदयो पुन
निवर्त्तित्वा पासादं अभिरूहि । राजापि पुच्छित्वा हेट्टावुत्तनयेनेव
संविदहित्वा पुन वट्टेत्वा समन्ततो योजनप्पमाणे पदेसे आरक्खं टपेसि ।
अपरं पन एकदिवसं उय्यानं गच्छन्तो तथेव देवताहि निम्मितं
5 सुनिवत्थं सुपारुतं पञ्चजितं दिस्वा ' को नामेसो सम्भा ' ति सा-
रथिं पुच्छि । सारथिं विञ्चापि बुद्धुप्पादत्तस अभावा पञ्चजितं वा
पञ्चजितगुणे न न जानाति, देवानुभावेन पन ' पञ्चजितो नामेस
देवा ' ति वत्वा पञ्चजाय गुणे वण्णेसि । बोधिसत्तो पञ्चजाय
रुचिं उप्पादेत्वा तं दिवसं उय्यानं अगमासि । दीवमाणका पनाहु
10 ' चत्वारि निमित्तानि एकदिवसेनेव दिस्वा अगमासीति '

२७. महाभिनिक्खमनं ३७.

तस्मिं समये ' राहुलमाता पुत्तं विजाता ' ति मुत्वा सुद्धोदन-
महाराना ' पुतस्स मे तुट्ठि निवेदेया ' ति सासनं पहिणि । बोधि-
सत्तो तं मुत्वा ' राहुलो जातो, बन्धनं जातं ' ति आह । राजा
' किं मे पुत्तो अवचा ' ति पुच्छित्वा तं वचनं मुत्वा ' इतो पट्ठाप
15 मे नत्तु राहुलकुमारो त्वेव नामं होतू ' ति ।
बोधिसत्तो पि खो रयवरं आरुह्य महन्तेन यसेन अतिमनोरमेन
सिरिसोममेन नगरं पाविसि । तस्मिं समये किसागोतमी नाम
सत्तिरिक्कञ्जा उपरिपासादवरतलगता नगरं पदक्खिणं कुरुमानस्स
बोधिसत्तस्स रूपसिरिं दिस्वा प तिसोमनस्स जाता इमं उदानं उदा-
80 नेसि—

निब्बुता, नून. सा. माता, निब्बुता, नून. सो. पिता ।

निब्बुता नून सा नारी, यस्तायं ईदिमो पती ति ॥

बोधिसत्तो तं सुत्वा चिन्तोसि 'अयमेवं' आह, एवरूपं अत्तभावं
 पस्सन्तिया मातुहदयं निब्बायति, पितुहदयं निब्बायति पजापतीहदयं
 निब्बायति, कस्मिं नु खो निब्बुते हृदयं निब्बुतं नाम होतीति' । अयस्स
 किल्लेसेसु विरत्तमानस्स एतदहोसि 'रागग्गिम्हि निब्बुते निब्बुतं
 ५ नाम होती, दोसग्गिम्हि मोहग्गिम्हि निब्बुते निब्बुतं नाम होती,
 मानदिट्ठिआदिसु सब्बकिल्लेसदरयेसु निब्बुतेसु निब्बुतं नाम होती,
 अयं मे सुस्सवनं सावेसि, अहं हि निब्बानं गवेसन्तो चरामि,
 अज्जेव मया घरावास छुट्ठेत्वा निक्खम्म पळ्वजित्वा निब्बानं गवे-
 सितुं वट्ठति, अयं इमिस्सा आचरियभागो होतू' ति कण्ठतो, ओ-
 10 मुञ्चित्वा किंसागोतमिया सतसहस्सग्वनकं मुत्ताहारं पेसेसि । सा
 'सिद्धत्थकुमारो मयि पटिबद्धचित्तो हुत्वा पण्णाकारं पेसेतीति'
 सोमनस्सजाता अहोसि ।

बोधिसत्तो पि महन्तेन सिरिसोभग्गेन अत्तनो पासादं अभि-
 रूहित्वा सिरिसयने निपज्जि । तावदेव नं सब्बालंकारपटिमण्डिता
 15 नच्चगीतादिसु सुसिक्खिता देवकञ्जा विय रूपप्पत्ता इत्थियो नाना-
 तुरियानि गहेत्वा सम्परिवारयित्वा अभिरमापेन्तियो नच्चगीतवादि-
 तानि पयोजयिंसु । बोधिसत्तो किल्लेसेसु विरत्तचित्तताय नच्चादिसु
 अनाभिरतो मुहुत्तं निदं ओक्कमि । तापि इत्थियो 'अयस्स-
 त्थाय मयं नच्चादीनि पयोजयाम सो निदं उपगतो इदा-
 20 नि किमत्थं किल्लमामा' ति गहितगहितानि तुरियानि अज्झो-
 त्थरित्वा निपज्जिंसु । गन्धतेलप्पदीपा द्रायन्ति । बोधिसत्तो पबु-
 जिस्त्वा सयनपिठे पल्लंकेन निसिन्नो अहस्स ता इत्थियो तुरियभ-
 ण्डानि अवत्थरित्वा निदायन्तियो, एकच्चा पग्वरितखेळा लालाकि-
 लित्रगत्ता, एकच्चा दन्ते खादन्तियो, एकच्चा काकच्छान्तियो, एकच्चा
 25 विप्पलपन्तियो, एकच्चा विवटमुखा, एकच्चा अपगतवत्था पाकटबीमच्छ-
 सम्बाधट्ठाना । सो तासं तं विप्पकारं दिस्वा भिद्ध्यो सोमत्ताय कामेसु
 विरज्जो अहोसि । तस्स अलंकृतपाटियत्तं सक्कभवनमदिमग्गि तं महा-
 तलं विप्पविद्धनानाकुणपमरितं आमकमुसानं विय उपट्ठासि, तयो

मवा आदित्तगेहसदिमा विय सारियिमु, ' उपदुतं वत मो, उपस्सदं वत मो ' ति उदानं पवत्ति, अतिविय पब्बज्जाय चित्तं नमि । सो ' अज्जेव मया महामिनिक्खमनं निक्खमितुं वट्ठीतीति ' सयना बुद्धाय द्वारसमीपं गन्त्वा ' को एत्या ' ति आह ।

- 5 उम्भारे सीसं कत्वा निपत्तो छत्तो ' अहं अव्यपुत्त छत्तो ' ति आह । ' अहं अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो, एकं मे अस्सं कप्पेहीति ' । सो ' साधु देवा ' ति अस्समण्डकं गहेत्वा अस्ससालं गन्त्वा गन्धतेल्लप्पदीपेषु जलन्तेसु सुमनपट्टवितानस्स हेट्ठा रमणीये भूमिभागे ठितं कन्धकं अस्सरानानं दिस्वा ' अज्ज
- 10 मया इममेव कप्पेतुं वट्ठीतीति ' कन्धकं कप्पेसि । सो कप्पिय मानो व अञ्जासि ' अयं कप्पना अतिगाव्हा, अज्जेसु दिवसेसु उप्यान-
कौल्यादिगमने कप्पना विय न होति, मय्हं अव्यपुत्तो अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो भविस्सनीति । ' ततो तुट्ठमानसो महाहासितं हसि । सो सद्दो सकलनगरं पत्थरित्वा गच्छेय्य, देवता
- 15 पन तं सद्दं निरुम्मित्वा न कम्मावि सोतुं अदंमु । बोविसत्तो पि स्रो छन्नं पेसेत्वा व ' पुत्तं ताव पम्मिस्सामीति ' चिन्तेत्वा निसि-
अपलंरुत्तो बुद्धाय राहुलमाताय वसनट्टानं गन्त्वा गव्वमद्वारं विवारि ।
तस्मिं खणे अन्तोगव्वे गन्धनेल्लप्पदीपो प्रायति । राहुलमाता सुमन-
मल्लिकादीनं पुप्फानं अम्मणमत्तेन अभिप्पकिण्णसयने पुत्तस्स मत्त्यके
- 20 हत्थं ठपेत्वा निदायति । बोविसत्तो उम्भारे पादं ठपेत्वा ठित-
को व ओलोकेत्वा ' सच्चाहं देविया हत्थं अपनेत्वा मम पुत्तं गप्हि-
स्सामि देवी पनुज्झिस्सति, एवं मे गमनन्नरायो भविस्सति, बुद्धो
इत्वा व आगन्त्वा पम्मिम्मामीति ' पासादतल्लो ओतारि ॥

२८. पटिच्चसमुप्पादो ३६

- तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति नेरञ्जरायतीरे
 बोधिरुखमूले पठमाभिसम्बुद्धो । अथ खो भगवा बोधिरुखमूले
 सत्ताहं एकपल्लंकेन निसांदि विमुत्तिसुखपटिसंवेदी । अथ खो भगवा
 रात्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुप्पादं अनुलोमपटिलोमं मनसाकासि
 ५ 'अविज्जापच्चया संस्कारा, संस्कारपच्चया विब्बानाणं, विब्बानप-
 च्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, सळायतनपच्चया फस्सो,
 फस्सपच्चया वेदनं, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोक-
 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 10 क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा
 संस्कारनिरोधो, संस्कारनिरोधा विब्बानानिरोधो, विब्बानानिरोधा
 नामरूपानिरोधो, नामरूपानिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा
 फस्सानिरोधो, फस्सानिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हा-
 निरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनि-
 15 रोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरि-
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्खन्धस्स निरोधो होती ' ति । अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा
 तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि—

यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा

20

आतापिनो ज्ञायतो ब्राह्मणस्स ।

अयस्म कङ्गा वपयन्ति सञ्जा

यतो पजानाति सहेतु धम्मं ति ॥

२९. धम्मचक्कपवत्तनसुत्त ३७.

—:—

- एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा चाराणासियं विहरति इति-
 पत्तेने मिग्गाये । तत्र खो भगवा पञ्चवन्निये भिक्षु आमन्तेसि ' द्वे
 मे भिक्षुत्वे अन्ना पञ्चजितेन न सेवितव्वा । कतमे द्वे । यो चायं
 कामेसु काममुत्तह्मिकानुयोगो हानो गम्भो पोपुग्गनिको अनरियो
 5 अनत्पसंहितो, यो चायं अत्तकिलमयानुयोगो दुक्खो अनरियो
 अनत्पसंहितो, एते खो भिक्षुत्वे उभो अन्ते अनुपगम्भ
 मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी बाणकरणी
 उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोघाय निञ्जानाय संवत्तति । कतमा च
 मा भिक्षुत्वे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी
 10 बाणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोघाय निञ्जानाय संवत्तति । अ-
 यमेव अरियो अट्ठह्मिको मन्नो, सेव्ययईदं—सम्मादिट्ठि, सम्मासंक्रम्भो,
 सम्मावाचा, सम्माकम्भन्नो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति,
 सम्मासमाधि । अयं खो सा भिक्षुत्वे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन
 ' अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी बाणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो-
 15 घाय निञ्जानाय संवत्तति । इदं खो पन भिक्षुत्वे दुक्खं अरिय-
 ' सच्चं—जानि पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, व्याधि पि दुक्खा, मरणं
 पि दुक्खं । अप्पियोहि सम्पयोगो दुक्खो । पियोहि विप्पयोगो
 दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, संत्तित्तेन पच्चसादान-
 ' क्खन्धा पि दुक्खा । इदं खो पन भिक्षुत्वे दुक्खसमुदयं अरिय-
 20 सच्चं—यायं तण्हा पोन्नोभमविका नन्दिरागसहगता तत्रतत्राभिनादिनी,
 सेव्यय ईदं—कानतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा । इदं खो पन भि-
 ' क्तुत्वे दुक्खनिरोधं अरियसच्चं—यो तस्सा येष तण्हाय जस्सेसि-
 ' रागानिरोधो चागो पाटिनेस्सन्नो मुत्ति अनाल्लयो । इदं खो पन
 भिक्षुत्वे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं, अयमेव अरियो

अट्टाङ्गिको मग्गो, सेय्यथ ईदं— सम्पादिद्धि सम्मासंकप्पो सम्मावाचा
सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

३०, यसपब्बज्जा ३८

—:~:—

- तेन खो पन समयेन बाराणसियं यसो नाम कुलपुत्तो सेट्ठिपुत्तो
सुखुमालो होति, तस्स तयो पासादा होन्ति । एको हेमन्तिको,
5 एको गिम्हिको, एको वस्सिको । सो वस्सिके पासादे चत्तरो मासे
निप्पुरिसेहि घुरियेहि परिचारियमानो न हेट्ठा पासादा ओरोहति ।
अथ खो यसस्स कुलपुत्तस्स पञ्चहि कामगुणेहि समाप्पितस्स सम-
झिभूतस्स परिचारियमानस्स पटिगचेव द्वीान ओक्कमि, परिजन-
स्सापि पच्छा निदा ओक्कमि, सब्बरतियो च तेलप्पदीपो प्रायति ।
10 अथ खो यसो कुलपुत्तो पटिगचेव पटिमुज्जित्वा अद्दस सकं परि-
जनं सुपन्तं अब्बिस्सा कच्छे वीणं अब्बिस्सा कण्ठे मूतिङ्गे अ-
ब्बिस्सा कच्छे आलम्बरं अब्बं विक्केसिकं अब्बं विक्खोळिकं वि-
प्पलपन्तियो, हत्थप्पत्तं सुसानं मब्बे । दिस्वानस्स आदीनवो पादु-
रहोसि, निब्बिदायचित्तं सण्ठासि । अथ खो यसो कुलपुत्तो उदानं
15 उदानेसि ‘उपदुतं वत भो. उपस्सट्ठं वत भो’ ति । अथ खो
यसो कुलपुत्तो सुवण्णपादुकायो आरोहित्वा येन निवेसनद्वारं तेनु-
पसंकमि, अमनुस्सा द्वारं विवरिंसु ‘मा यसस्स कुलपुत्तस्स कोचि
अन्तरायं अकासि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया’ ति । अथ
खो यसो कुलपुत्तो येन नगरद्वारं तेनुपसंकमि, अमनुस्सा द्वारं
20 विवरिंसु ‘मा यसस्स कुलपुत्तस्स कोचि अन्तरायं अकासि अगा-
रस्मा अनगारियं पब्बजाया’ ति । अथ खो यसो कुलपुत्तो येन
इत्तिपतनं मिगदायो तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन भंगवा
रत्तिया पच्चंससमयं पच्चुट्ठाय अज्झोकासे चङ्कमति । अद्दस खो

- भगवा यसं कुलपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वान चङ्कमा ओरो-
 हित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो यसो कुलपुत्तो भगवतो
 अविदूरे उदानं उदानेसि 'उपद्दुतं वत भो, उपस्सट्ठं वत भो' ति ।
 अथ खो भगवा यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' इदं खो यस् अनुपद्दुतं,
 ५ इदं अनुपस्सट्ठं, एहि यस् निसीदि, धम्मं ते देसेस्सामी ' ति । अथ
 खो यसो कुलपुत्तो ' इदं किर अनुपद्दुतं, इदं अनुपस्सट्ठं ' ति हट्ठो
 उदमो सुवण्णपादुकाहि ओरोहित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उप-
 संकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि
 त्तस्स खो यस्स कुलपुत्तस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यथ
 १० ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं संकि-
 लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अब्भासि यसं
 कुलपुत्तं कल्लाचित्तं मुट्ठुचित्तं विनीवरणचित्तं उदमाचित्तं पसन्न-
 चित्तं अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि— दुक्खं
 समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथा पि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकालकं
 १५ सम्मदेवरजनं पटिगण्हेय्य एवमेव यस्स कुलपुत्तस्स तस्मि
 येव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्रुं उदपादि ' यं
 किञ्चि समुदयधम्मं सत्त्वं तं निरोधधम्मं ' ति । अथ खो
 यस्स कुलपुत्तस्स माता पासादं अभिरुहित्वा यमं कुलपुत्तं अप-
 स्सन्ती येन सेट्ठि गहपति तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा सेट्ठि
 २० गहपति एतदवोच ' पुत्तो ते गहपति यमो न दिम्मती '
 ति । अथ खो सेट्ठि गहपति चतुदिसा अस्सदूते उय्यो-
 जेत्वा सामं येव येन इसिपतनं मिगदायो तेनुपसंकमि । अहस्स खो
 सेट्ठि गहपति सुवण्णपादुकानं निक्खेपं, दिस्वान तं येव अनुगमासि ।
 अहस्स खो भगवा सेट्ठि गहपति दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान भग-
 २५ वतो एतदहोसि ' यं नूनाहं तथारूपं इद्धामिसंसारं अभिसंसारेय्यं
 यथा मेट्ठि गहपति इय निसिज्जो इय निसिज्जं यसं कुलपुत्तं म
 पस्सेय्या ' ति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्धामिसंसारं अभिसं-

- खारेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसं-
 कमित्वा भगवन्तं एतदवोच ' अपि भन्ते भगवा यसं कुलपुत्तं
 पस्सेय्या ' ति । ' तेन हि गहपति निसीदि, अप्पेव नाम इध नि-
 सिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सेय्यासीति ' । अथ खो सेट्ठि गहपति ' इधे-
 5 ' व किराहं निसिञ्चो इध निसिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सिस्सामीति ' हट्ठो
 उदमो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि-
 ञ्चस्स खो सेट्ठिस्स गहपतिस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यप
 ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं सङ्कि-
 छेस्सं नेक्खम्मे आनिसंसं अकासेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति दिट्ठ-
 10 धम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो पारियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो
 विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पञ्चयो सत्थु सासने भगवन्तं
 एतदवोच ' अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते, सेय्यथा पि भन्ते
 निक्कुज्जितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा ममां आचिकखेय, अन्ध-
 1 कारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एव-
 15 मेव भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो, ' एसाहं भन्ते भग-
 वन्तं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भगवां
 धारेत्तु अज्जतम्मे पाणुपेतं सरणं गतं ' ति । सो व लोके पठमं
 उपासको अहोसि तेवाचिको । अथ खो यस्स कुलपुत्तस्स पितुनो
 धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपा-
 20 दाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । अथ खो भगवतो एतदहोसि ' य-
 सस्स कुलपुत्तस्स पितुनो धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं
 भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभन्वो
 2 खो यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्जितुं सेय्यथा पि
 पुब्बे अगारिकभूतो, यं नूनाहं तं इद्धाभिसङ्गारं पटिप्पस्सम्भेयं' ति ।
 25 खो भगवा इद्धाभिसङ्गारं पटिप्पस्सम्भे सि । अहस्स खो सेट्ठि गह-
 पति यसं कुलपुत्तं निसिञ्चं, दिट्ठान यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' माता
 3 ते सात यस्स परिदेवसोक्कसम्पन्ना, देहि मातु जीवितं' ति । अथ खो
 3 खो कुलपुत्तो भगवन्तं उल्लोकेसि । अथ खो भगवा सेट्ठि

- गहपतिं एतद्वोच • तं किं मञ्जसि गहपति, यस्स
 सेवेन आणेन मेखेन दम्मनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा
 तस्स यथादिट्ठं यथाविदिनं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आस-
 वेहि चित्तं विमुत्तं, भब्बो नु खो यमो गहपति हीनायावत्तित्वा
 5 कामे परिभुज्झितुं सेय्यथा पि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' नो ह
 एतं भन्ते' । ' यम्म ग्यो गहपति कुलपुत्तस्स सेवेन आणेन सेवेन
 दम्मनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा, नम्म यथादिट्ठं यथाविदिनं भूमिं
 पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभब्बो खो
 गहपति यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्झितुं सेय्यथा
 10 पि पुब्बे अगारिकभूतो ' नि । ' लप्पा भन्ते यस्स कुलपुत्तस्स,
 सुलद्धं भन्ते यम्म कुलपुत्तस्स, यथा यस्स कुलपुत्तस्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं; अविवामेतु मे भन्ते भगवा
 अज्जननाय भत्तं यसेन कुलपुत्तेन पच्छासमणेना ' ति । अधिवासेसि
 भगवा तुण्हीभावेन । अयं खो सेट्ठि गहपति भगवनो अधिवासनं
 15 विदित्वा उट्ठायामना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदास्तिवणं कत्वा पक्का-
 मि । अयं खो यमो कुलपुत्तो अनिरप्पकन्ते सेट्ठिहि गहपतिहि
 भगवन्तं एतद्वोच ' लभेय्याहं भन्ते, भगवतो सन्ति-
 के पञ्चज्जं, लभेय्य उपमंपदं ' नि । ' एहि भिक्खू ' ति भगवा
 अवोच ' म्याक्खातो धम्मो, चर ब्रह्मचरियं, मग्गा दुक्खस्स अन्त-
 20 ' किरियाया' ति । मा व तस्स आयम्मतो उपमम्पदा अहोमि । तेन
 खो पन समयेन मत्तलोके अरहन्तो होन्ति ।

३१. आदिच परियायं ३८

- अयं खो भगवा उरुवेय्यं ग्याभिरत्तं विहरित्वा येन ग्यामीमं
 तेन चारिकं पक्कामि मरुता भिक्खुनत्तेन मरिद्धं भिक्खुमहम्मनेन
 मज्जेहेव पुगणज्झिहेहि । तत्र मुद्दं भगवा ग्यायं विहरति
 25 ग्यामीमे मरिद्धं भिक्खुमहम्मनेन । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्नेहि

- सब्ब भिक्खवे आदित्त । किं च भिक्खवे सब्ब आदित्त । चक्खु भिक्खवे
 आदित्त, रूपा आदित्ता, चक्खुविज्जाण आदित्त, चक्खुसम्फ-
 स्सो आदित्तो, यदिदं चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा तं पि आदित्त । केन
 5 आदित्त—रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय
 मरणेन सोक्खेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति
 वदामि । सोत आदित्त, सद्दा आदित्ता, प घाण आदित्त, गन्धा
 आदित्ता, जिह्वा आदित्ता, रसा आदित्ता कायो आदित्तो, फोड्डब्बा
 आदित्ता, मनो आदित्तो, धम्मा आदित्ता, मनो विज्जाण आदित्त, मनो
 10 सम्फस्सो आदित्तो यदिदं मनो सम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा तं पि आदित्त । केन आदित्त
 रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय मरणेन सोक्खेहि
 परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति वदामि ।
 एव पस्स भिक्खवे सुतवा अरियसावको चक्खुसिं पि निब्बिन्दति,
 15 रूपेसु पि निब्बिन्दति, चक्खुविज्जाणे पि निब्बिन्दति, यदिदं
 चक्खुसम्फस्सपच्चया उपज्जति वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदु-
 क्खमसुख वा तस्मिं पि निब्बिन्दति । सोतस्मिं पि निब्बिन्दति, सत्तेसु
 पि निब्बिन्दति, घानस्मिं पि निब्बिन्दति, गन्धेसु पि निब्बिन्दति,
 जिह्वायपि निब्बिन्दति, रसेसु पि निब्बिन्दति, कायस्मिं पि निब्बि-
 20 न्दति, फोड्डब्बेसु पि निब्बिन्दति, मनस्मिं पि निब्बिन्दति,
 धम्मेसु पि निब्बिन्दति मनोविज्जाणे पि निब्बिन्दन्ति, मनो
 सम्फस्से पि निब्बिन्दति, यदिदं मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति
 वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा तस्मिं पि निब्बि-
 न्दति, निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तास्मिं विमुत्तर्हति
 25 जाण होति, खीणा जाति, वुसितं व्रजचरिय, वनं करणीय, नापर
 इत्थत्ताया ति पनानातीति । इमस्मिं च पन वेय्याउरणस्मिं
 भज्जमाने तस्मिं भिक्खुसहम्मन्त अनुपाटाय आमवेहि नित्तानि
 विमुत्तिंसु । आदित्तपरियाय निष्ठित ।

३२. मारकस्सक ४०

- एव समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनायापिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन भगवा भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय धम्मिया कयाय सन्दस्सेति समादयेति समुत्तेनेति सम्पहसेति । ते च भिक्षू अट्टित्वा मनसिकत्वा सब्बचेतसो समजाहरित्वा ओहि
- 5 तसोता धम्म सुणन्ति । अय खो मारस्स पापिमतो एतहोसि 'अय खो समणो गोतमो भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय धम्मिया कयाय प , यन्नूनाह येन समणो गोतमो तेनुपसम्मयेय विचक्खुक्कम्माया ' ति । अथ खो मारो पापिमा कम्मस्सवण्ण अभिनिम्मिनि त्वा महन्त नङ्गल गन्ते करित्वा टीर पाचनयट्ठि गहेत्वा
- 10 हट्टहक्केमो साणमार्गानिवत्थो कइममक्खितोहि पादेहि येन भगवा तेनुपमक्कमि, उपसम्ममित्वा भगवन्त एतवोच ' अपि समण बल्लिवहे अइसा ' ति । ' किं पन पापिम ते बल्लिवहेहीति ' ' ममेव समण चक्खु मम रूपा मम चक्खुसम्फम्मविज्जाणायतन, कुहिं मे समण गन्त्वा मोक्खसि । ममेव समण सोतमम सद्दा प , ममेव
- 15 समण घाण मम गन्धा, ममेव समण जिह्वा मम रसा, ममेव समण कायो मम फोड्डवा, ममेव समण मनो मम धम्मा मम मनोसम्फस्सविज्जाणायतन, कुहिं मे समण गन्त्वा मोक्खसीति ' । ' तवेव पापिम चक्खु तव रूपा तव चक्खुसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च खो पापिम नत्थि चक्खु नत्थि रूपा नत्थि चक्खुसम्फस्सविज्जाणा
- 20 यतन अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम सोत तव सद्दा तव सोतसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च खो पापिम नत्थि सोत नत्थि सद्दा नत्थि सोतसम्फस्सविज्जाणायतन अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम घान तव गन्धा तव घानसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च खो पापिम नत्थि घान नत्थि गन्धा नत्थि घानसम्फस्स

विज्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पामिम जिह्वा
 तव रसा तव जिह्माम्फस्सविज्जाणायतनं. ...प...., तवेव पापिम
 कायो तव फोट्ठ्वा तव कायसम्फस्सविज्जाणायतनं....प....,
 तवेव पापिम मनो तव धम्मा तव मनोसम्फस्सविज्जाणायतनं,
 5 यत्थ च खो पापिम नत्थि मनो नत्थि धम्मा नत्थि मनोसम्फस्स-
 विज्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिमा ' ति ।

‘ यं वदन्ति मम-यिदं ति ये वदन्ति ममं ति च ।

एत्थ चे ते मनो अत्थि न मे समण मोक्खसीति' ॥

यं वदन्ति न तं मय्दं ये वदन्ति न ते अहं ।

10 एवं पापिम जानाहि, न मे मग्गं पि ढक्खसीति ' ॥

अय खो मारो पापिमा ‘ जानाति मं भग्वा, जानाति मं
 सुगतो ' ति दुक्खी दुम्भनो तत्थेवन्तरघायीति ।

३३. सुन्दरि-मारणं ४१

मगवतो किर भिक्षुसंघम्म पच्चत्तं महानदीनं महोपसदिसे
 लाभसकारे उप्पन्ने हतलाभसकारा अज्जातित्थिया सुरियुमामन-
 15 काले खज्जोपनरुमाट्ठिसा निष्पभा हुत्वा एततो सान्निपत्तिवा मन्त-
 यिमु ‘ मयं समणस्स गोतमस्स उप्पन्नकालो पहाय हतलाभस-
 कारा । न नो कोचि अत्थिभावप्पि जानानि । केन नु खो सद्धि
 एततो हुत्वा समणस्स गोतमस्स अवण्णं उप्पादेत्वा लाभसकार-
 मस्स अन्तरवापेय्यामा ' ति । अय नेसं एतद्गहोसि ‘ सुन्दरिया
 20 मद्धि एततो हुत्वा सकुणिम्मामा ' ति । ते एतदिमं सुन्दरि
 तित्थिआरामं पविमित्वा वन्दिन्वा टितं नालप्पिमु । सा पुनप्पुन
 सहपन्ती पि पटिवननं अलभित्वा ‘ आपि नु अय्या केनानि विहे-

ठित्त्या ' ति पुच्छि । ' भागिनि, समणं गोतमं अम्हे विहेटेत्वा
; हतलाभसक्कारे करित्वा विचरन्नं न पम्ससीति ' । सा एवमाह
; ' मया एत्थ किं कातुं वट्ठीति ' । ' त्वं खो सि भागिनि अभि-
; रूपा सोभयाप्पत्ता, समणस्स गोतमम्म अयसं आरोपेत्वा महाननं
5 तव कयं गाहापेत्वा हतलाभमक्कारं करोहीति ' । सा ' साधू ' ति
सम्पटिच्छित्वा वन्दित्वा पक्कन्ता ।

ततो पट्ठाय मालागन्धविलेपनकप्पूरकटुकफलादीनि गहेत्वा,
सायं महाजनम्म सत्थु घम्मदेसनं सुत्वा नगरं पविसनकाले,
जेतवनाभिमुखी गच्छति । ' कहं गच्छसीति ' च पुट्ठा ' समणस्स
10 गोतमस्स सन्तिक, अहं हि तेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसामीति '
वत्वा अञ्जनतरम्मि तित्थियारामे वसित्वा पातो व जेतवनममां
ओत्तरित्वा नगराभिमुखी गच्छति । ' किं सुन्दरि, कहं गतासीति '
च पुट्ठा ' समणेन गोतमेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसित्वा तं
विलेसरतिया रमापेत्वा आगतम्हीति ' वदति । अथ नं कति-
15 पाहच्चयेन घुत्तानं कहापणे ठत्वा ' गच्छध, सुन्दरिं मारेत्वा सम-
णस्स गोतमस्स गन्धकुटिसमीपे मालाकचवरन्तरे निक्खपित्वा
एथा ' ति वडिंसु । ते तथा अक्कंसु । ततो तित्थिया ' सुन्दरिं न
पस्सामा ' ति कोलाहलं क्त्वा रब्बो आरोचेत्वा ' कहं वो आ-
संका ' ति वुत्ता ' इमे दिवमे जेतवनं गता ति, नत्रस्स पवत्तिं न
20 जानामा ' ति वत्वा ' तेन हि गच्छथ. नं निचिनथा ' ति रब्बो
अनुब्जाता अत्तनो उपट्ठाके गहेत्वा जेतवनं गन्त्वा विचिनन्ता
मालाकचवरन्तरे दिस्वा मच्चकं आरोपेत्वा नगरं पवेसेत्वा " सम-
णस्स गोतमस्स सावका ' सत्थारा कत्तपापकम्मं पटिच्छादेस्सामा '
ति सुन्दरिं मारेत्वा मालाकचवरन्तरे निक्खपिंसु " ति रब्बो
25 आरोचयिंसु । राजा ' तेन हि गच्छथ, नगरं आहिण्ढथा ' ति
आह । ते नगरवीर्यामु ' पम्सथ समणानं सक्कपुत्तियानं कम्मं '
ति आदीनि विरवित्वा पुन रब्बो निवेसनद्वारं आगमिंसु । राजा
सुन्दरिया सरीरं आमकमुसाने अट्ठकं आरोपेत्वा रक्खापेसि ।

सावत्थिवासिनो ठपेत्वा अरियसावके सेसा येमुय्येन ' पस्सथ सम-
णानं सक्कपुत्तियानं कम्मं ' ति आदीनि वत्वा अन्तोन्नगरे बहि-
न्नगरे उपवनअरब्बेसु भिक्खू अक्कोसन्ता विचरन्ति । भिक्खू तं
पवत्ति तथागतस्स आरोचेसुं । सत्था ' तेन हि तुम्हे ते मनुस्से

५ एवं पटिचोदेथा ' ति—

अभूतवादी निरयं उपोति

यो चापि कत्वा ' न करोमि ' चाह ।

उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति

निहीनकम्मा मनुजा परत्था ति ॥

10 इमं गायमाह । राजा ' सुन्दरिया अब्बेहि मारितभावं जानाथा'
ति पुरिसे पयोजेसि ।

ते पि खो धुत्ता तेहि कहापणेहि सुरं पिन्ता अब्बमब्बं
कलहं करोन्ति; तत्थेको एवमाह ' त्वं सुन्दरिं एकप्पहारेनेव मारेत्वा
मालाकचवरन्तरे निक्खिपित्वा, ततो लद्धकहापणेहि सुरं पिवासि ' ।

15 ' होतु होतु ' ति राजपुरिस्सा ते धुत्ते गहेत्वा रब्बो दस्सेसुं ।
अथ ने राजा ' तुम्हेहि सा मारिता ' ति पुच्छि । ' आम देवा '
ति । ' केहि मारापिता ' ति । ' अब्जतित्थियेहि देवा ' ति ।
राजा तित्थिये पक्केसापेत्वा ' सुन्दरिं उक्खिपापेत्वा गच्छथ, तुम्हे
एवं वदन्ता नगरं आहिण्डथ—अयं सुन्दरी समणस्स गोतमस्स

20 अवण्णं आरोपितुकामेहि अम्हेहि मारापिता, नेव गोतमस्स न गोत-
मसावकानं दोसो अत्थि, अम्हार्कं दोसो ' ति । ते तथा अकंसु ।
बालमहान्नो तदा सद्दहि, तित्थिया पि पुरिसवधदण्डेन पलिबुद्धा ।
ततो पढाय बुद्धानं सकारो महन्ततरो अहोसि ।

३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि देसो

तेन खो पन समयेन भगवा महतिया परिसाय परिवुतो धम्मं देसेन्तो निसिन्नो होति सराजिकाय परिसाय । अथ खो देवदत्तो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच—‘जिण्णो दानि भन्ते भगवा बुद्धो महल्लको

- ५ अद्धगतो वयो अनुप्पत्तो, अप्पोम्सुक्को दानि भन्ते भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरतु, मम भिक्षुसङ्घं निम्सज्जतु, अहं भिक्षुसङ्घं परिहरिस्सामीति । ‘अलं देवदत्त, मा ते रुचि भिक्षुसङ्घं परिहरितुं’ ति । दुतियं पि खो देवदत्तो.ततियं पि खो देवदत्तो भगवन्तं एतदवोच ‘जिण्णो दानि.....परिहरिस्सामीति’ । ‘सारिपुत्तमोमाल्लानानं पि खो अहं देवदत्त भिक्षुसङ्घं न निस्सजेय्यं, किं पन तुय्हं चवस्स खेळापकस्सा’ ति । अथ खो देवदत्तो ‘सराजिकाय भं भगवा परिसाय खेळापकत्वादेन अपसादेति, सारिपुत्तमोमाल्लानेव उक्कंसतीति’ कुपितो अनत्तमनो भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अयच्च तरहि देवद-
- १० १५ त्तस्स भगवति पठमो आघातो अहोसि ।

- अथ खो देवदत्तो येन अजातसत्तुकुमारो तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा अजातसत्तुकुमारं एतदवोच ‘पुरिसे महाराज आणापेहि ये समणं गोतमं जीविता वोरोपेस्सन्तीति’ । अथ खो अजातसत्तुकुमारो मनुस्से आणापेसि ‘यथा भणे अय्यो देवदत्तो आह तथा
- २० करोया’ ति । अथ खो देवदत्तो एकं पुरिसं आणापेसि ‘गच्छावुसो, अमुकस्मि ओकासे समणो गोतमो विहरति, तं जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छा’ ति, तस्मिं मग्गे द्वे पुरिसे ठपेसि ‘यो इमिना मग्गेन एको पुरिसो आगच्छथा तं जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ति’ । तस्मिं मग्गे चत्तारो पुरिसे

- ठोपेसि ' ये इमिना मग्गेन द्वे पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ' ति । तस्मिं मग्गे अट्ठ पुरिसे ठोपेसि ' ये इमिना मग्गेन चत्तारो पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ' ति । तस्मिं मग्गे
- 5 सोळस पुरिसे ठोपेसि ' ये इमिना मग्गेन अट्ठपुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा आगच्छथा ' ति । अथ खो सो एको पुरिसो असिचम्म गहेत्वा धनुकलाप सन्नहिता येन भगवा तेनुपसकमि, उपसन्नमित्वा भगवतो अविदूरे भीतो उव्विग्गो उस्स झी उन्नस्तो पत्थद्वेन कायेन अट्ठासि । अहसा खो भगवा त
- 10 पुरिस भीत उव्विग्गो उस्साङ्गि उन्नस्त पत्थद्वेन कायेन ठित, दिस्वान त पुरिस एतदवोच ' एहि आवुसो, मा भारीति ' । अथ खो सो पुरिसो असिचम्म एकमन्त ररित्वा धनुकलाप निक्खिपि त्वा येन भगवा तेनुपसकमि, उपसन्नमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्त एतदवोच ' अच्छयो म भन्ते अच्छगमा यथा
- 15 बाल यथा मूळ्ह यथा अकुसल योह दुट्ठचित्तो वधकचित्तो इधुपसकमन्तो । तस्स मे भन्ते भगवा अच्छय अच्छयतो पटिगण्हातु आयतिं सवराया ' ति । अथ खो भगवा तस्स पुरिसस्स अनुपुव्विक्ख कथेसि, सेय्यप इट्ठ, दानकथे ये ।
- अथ खो सो एको पुरिसो येन देवदत्तो तेनुपसकमि, उपसक
- 20 मित्वा देवदत्त एतदवोच ' नाह भन्ते सक्कोमि त भगवन्त जीविता वोरोपेतु, महिद्धिको मो भगवा महानुभावो ' ति । ' अल आवुसो मा खो त्व समण गोतम जीविता वोरोपेसि, अहमेव समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । तेन खो पन समयेन भगवा गिञ्झासूटस्स पव्वतम्म पञ्चायाय चङ्कमति ।
- 25 अथ खो देवदत्तो गिञ्झासूट पव्वत अभिरूहिता महन्त सिल पविज्जि ' इमाय समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । द्वे पव्वत कूटा समामन्त्वा त सिट्ठ सम्पगिच्छिमु, ततो पपटिस्स उप्पतित्वा तभगवतो पादे रहिर उप्पादेसि । अथ खो भगवा उद्ध उल्लोकेत्वा

‘देवदत्तं एतद्वोच ‘ बहुं तयां मोघपुरिस अपुब्बं पसूतं यं त्वं दुद्ध-
चित्तो वक्कचित्तो तथागतस्स रुहिरं उप्पादेसीति ’ । अय खो
भगवा भिक्षू आमन्तेसि—‘इदं भिक्षुत्वे देवदत्तेन पठमं आनन्त-
रिककम्मं उपचितं यं दुद्धचित्तेन वक्कचित्तेन तथागतस्स रुहिरं
॥ उप्पादितं ’ ति ।

तेन खो पन समयेन राजगहे नालागिरी नाम हत्थी चण्डो
होति मनुस्सयातको । अय खो देवदत्तो राजगहं पाविसित्वा हत्थि-
सालं गन्त्वा हत्थिमण्डे एतद्वोच ‘ मयं खो भणे राजजातका
नाम पटिबला नीचठानियं उच्चे ठाने ठपेतुं भत्तं पि वेतनं पि वड्ढा-
10 पेतुं, तेन हि भणे यदा समणो गोतमो इमं रच्छं पटिपन्नो होति
तदा इमं नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा इमं रच्छं पटिपादेया ’ ति ।
‘एवं भन्ते’ ति खो ते हत्थिमण्डा देवदत्तस्स पच्चम्मासुं । अय खो
भगवा पुब्बण्हममयं निवासित्वा पत्तचीवर आदाय सम्महुलेहि
भिक्षुहि सद्धिं राजगह पिण्डाय पाविसि । अय खो भगवा तं
15 रच्छं पटिपाज्जि, अइसासु खो ते हत्थिमण्डा भगवन्त तं रच्छं
पटिपन्नं, दिस्वान नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा तं रच्छं पटिपादेसुं ।
अइसा खो नालागिरि हत्थी भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान
सोण्डं उस्सापेत्वा पहड्ढकण्णवालो येन भगवा तेन अभिधावि ।
अइसासुं खो ते भिक्षू नालागिरिं हत्थि दूरतो व आगच्छन्तं
20 दिस्वान भगवन्तं एतद्वोचुं ‘ अय भन्ते नालागिरि हत्थी चण्डो
मनुस्सयातको इमं रच्छं पटिपन्नो, पटिपन्नतु भन्ते भगवा, पटिक्कमतु
मुगतो ’ ति । ‘ आगच्छत भिक्षुत्वे, मा भायित्थ, अट्ठानं एतं
भिक्षुत्वे अनवफासो यो परूपक्कमेन तथागतं जीविता वोरोपेय्य,
अनुपक्कमेन भिक्षुत्वे तथागता परिनिज्जायन्तीति ’ ।

25 तेन खो पन समयेन मनुस्सा पासादेसु पि हम्भियेसु पि छद्द-
नेसु पि आरुद्धा अच्छन्ति । तत्थ ये ते मनुस्सा अन्सद्धा अप्प-
सत्ता दुब्बुद्धिनो ते एवमाहंमु ‘ अभिरुत्तो मत भो महामग्गो’

नागेन विहेठियिस्सतीति । ये पन ते मनुस्सा सद्धा पसन्ना पण्डिता बुद्धिमन्तो ते एवमाहंमु ' चिरस्सं वत भो नागो नागेन सद्धामेस्सतीति ' । अथ खो भगवा नालागिरिं हत्थि मेत्तेन चित्तेन करि । अथ खो नालागिरि हत्थी भगवतो मेत्तेन चित्तेन फुट्ठो
 5 सोण्डं ओरोपेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो पुरतो अट्ठासि । अथ खो भगवा दक्खिणेन हत्थेन नालागिरिस्स हत्थिस्स कुम्भं परामसन्तो नालागिरिं हत्थि गायाहि अज्झमासि—

मा कुञ्जर नागमासदो, दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो,
 10 न हि नागहतस्स कुञ्जर सुगतिं होति इतो परं यतो ।
 मा च मदो मा च पामदो न हि पमत्ता सुगतिं विजन्ति ते,
 त्वं खेव तथा करिस्ससि येन त्वं सुगतिं गमिस्ससीति ॥
 अथ खो नालागिरि हत्थी सोण्डाय भगवतो पादपंसूनि गहेत्वा
 उपरि मुद्धनि आकिरित्वा पटिकुटितो पटिसाक्कि याव भगवन्तं
 15 अहन्ति । अथ खो नालागिरि हत्थी हत्थिसालं गन्त्वा सके ठाने
 अट्ठासि, तथा दन्तो च पन नालागिरि हत्थी अहोसि । तेन खो
 पन समयेन मनुस्सा इमं गाथं गायन्ति—

दण्डेनेके दमयन्ति अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्डेन असत्थेन नागो दन्तो महोसिना ति ॥

३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं ४३

20 अथ खो भगवा भोगनगरे ययाभिरुत्तं दिहरित्वा आयस्मन्तं
 आनन्दं आमन्तोसि ' आयामानन्द येन पावा तेनुपसंकमिस्सामा '
 ति । ' एवं भन्ते ' ति खो आयरमा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।

- अथ खो भगवा महता भिक्खुसंघेन सद्धिं येन पावा तदवसरि ।
तत्र सुदं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स कम्मरपुत्तस्स अम्ब-
वने । अत्तोसि खो चुन्दो कम्मरपुत्तो ' भगवा किर पावं अनु-
प्पत्तो, पावायं विहरति मय्हं अम्बवने ' ति । अथ खो चुन्दो
5 कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि, एकमन्तं निसिञ्चं खो चुन्दं कम्मरपुत्तं
भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेमि सनुत्तेजेसि सम्पहं-
सेसि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसेतो भगवन्तं एतद्वोच
10 ' अधिवासेतु मे भन्ते भगवा रवातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंघेना '
ति । अधिवासेसि भगवा दुर्हीभावेन । अथ चुन्दो कम्मरपुत्तो
भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेवा
पदविखणं कत्वा पक्कामि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो तस्सा
रत्तिया अच्चयेन सके निवसने ण्णीतं खादनियं भोजनियं पट्टिया-
15 दापेत्वा पट्टतच्च सूकरमद्वं भगवतो कालं आरोचापोसि ' कालो
भन्ते, निष्ठितं भत्तं ' ति । अथ खो भगवा पुट्ठप्पहसमयं निवा-
सेत्वा पत्तचीवरं आदाय सद्धिं भिक्खुसंघेन येन चुन्दस्स कम्मर-
पुत्तस्स निवेसनं तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा पण्णत्ते आसनेनिसीदि,
निसिञ्च खो भगवा चुन्दं कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्द
20 सूकरमद्वं पट्टियत्तं तेन मं परिविम, यं पनब्बं खाद-
नियं भोजनियं पट्टियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविसा ' ति । ' एवं भन्ते '
ति खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिम्मुत्वा यं अहोसि सूकर-
मद्वं पट्टियत्तं तेन भगवन्तं परिविसि, यं पनब्बं खादनियं भोज-
नियं पट्टियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविमि । अथ खो भगवा चुन्दं
25 कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्द सूकरमद्वं अवसिद्धं तं सोव्वे
निक्खणाहि, नहं तं चुन्द पत्तमाभि सदेवके लोके समारके सव्वम्हके
सत्समणब्राह्मणिया पनाय सदेवमनुस्साय यस्स तं परिभुत्तं सम्मा-
परिणामं गच्छेय्य अज्जमत्त तयागतस्सा ' ति । ' एवं भन्ते ' ति

- चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिस्सुत्वा यं अहोसि सूकरमद्वं अवसिहं
 तं सोब्भे निखणित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं
 अभिवादेत्वा एवमन्तं निसीदि, एवमन्तं निसिन्नं खो चुन्दं कम्मा-
 रपुत्तं भगवा धम्मिया वथाय सन्दरसेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा
 5 सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अय खो भगवतो चुन्दस्स
 कम्मरपुत्तस्स भत्तं भुत्ताविस्स खरो आवाधो उप्पज्जि लोहितपक्ख-
 न्दिका, पचाळ्हा वेदना वत्तन्ति मारणान्तिका । ता सुदं भगवा
 सतो सम्पजानो अधिवासेसि अविहज्जमानो, अय खो भगवा
 आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'आयामानन्द, येन कुसिनारा तेनु-
 10 पसंक्रमिस्सामा' ति । 'एवं भन्ते' ति खो आयस्मा आनन्दो
 भगवतो पच्चस्सोसि—

चुन्दस्स भत्तं भुजित्वा कम्मरस्सा ति मे सुतं ।

आयार्धं सम्फुसो धीरो पचाळ्हा मारणान्तिकं ॥

भुत्तस्स च सूकरमद्वेन व्याधिप्पचाळ्हा उदपादि सरथुनो ।

- 15 विरिद्यमानो भगवा अबोच 'गच्छामहं कुसिनारं नगरं' ति ॥

३६. चुद्धस्स निव्वाणं ४४

- अय खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'सिया खो
 पनानन्द, तुम्हाकं एवमस्स "अतीतमत्युक्तं पावचनं, नैत्थि नो
 सत्था' ति, न खो पनेनं आनन्द एवं दट्ठब्बं । यो यो आनन्द
 मया धम्मो च दिनयो च देसितो पब्बत्तोसो यो ममच्चयेन सत्था ।
 20 यया खो पनानन्द एतराहे भिस्सु अज्जमब्बं आयुसोवादेन समु-
 दाचरन्ति न यो ममच्चयेन एवं समुदाचरितब्बं, थेरतरेन आनन्द
 भिक्खुना नवरतरो भिस्सु नामेन वा गोत्तेन वा आयुसोवादेन वा
 समुदाचरितब्बो, नवरतरेन भिक्खुना थेरतरो भिक्खु भन्ते ति ॥

- आयस्मा ति वा समुदाचरितव्वो । आकंखमानो आनन्द संवो मम-
 द्येन खुदानुखुदकानि सिक्खपादानि समूहन्तु । छन्नस्स आनन्द
 भिक्खुनो ममच्चयेन ब्रह्मदण्डो कातव्वो ” ति । ‘ कतमो पन
 भन्ते ब्रह्मदण्डो ’ ति । ‘ छन्नो आनन्द भिक्खु यं इच्छेय्य तं
 5 वदेय्य, सो भिक्खुहि नेव वत्तव्वो न ओवदितव्वो न अनुमासि-
 तव्वो ’ ति । अय खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ‘ सिया खो पन
 भिक्खवे एक भिक्खुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे वा धम्मे वा
 संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, दुच्छय भिक्खवे, मा पच्छाविप्पटि-
 सारिणो अहुवत्थ—सम्मुखीभूतो नो सत्था अहोसि, न मयं सक्खि-
 10 म्हु भगवन्तं सम्मुखा पटिपुच्छित्तुं ’ ति । एवं बुत्ते ते भिक्खू तुण्ही
 अहेसुं । दुतियं पि....ततियं पि खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि....
 ततियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । अय भो भगवा भिक्खू
 आमन्तेसि ‘ सिया खो पन भिक्खवे सत्थुगारवेनापि न दुच्छे-
 य्याय, सहायको पि भिक्खवे सहायकस्स आरोचेत् ’ ति । एवं
 15 बुत्ते ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । अय खो आयस्मा आनन्दो भग-
 वन्तं एतदवीच ‘ अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते, एवं पसन्नो अहं
 भन्ते, इमस्मि भिक्खुसंघे नत्थि एकभिक्खुस्स पि कंखा वा विमति
 वा बुद्धे वा धम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा ’ ति । ‘ प-
 सादा खो त्वं आनन्द वदेसि, नाणमेव हेत्थ आनन्द तथागतस्स,
 20 नत्थि इमस्मि भिक्खुसंघे एकभिक्खुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे
 वा धम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, इमेमं हि आनन्द
 पञ्चन्नं भिक्खुमतानं यो पच्छिमको भिक्खु सो सोतापन्नो अविनि-
 पातधम्मो नियतो सम्भोधिपरायणो ’ ति । अय खो भगवा भिक्खू
 आमन्तेसि ‘ हन्द दानि भिक्खवे आमन्तयामि वो, वयधम्मा
 . 25 संत्तारा, अप्पमादेन सम्पादेया ’ ति । अयं तथागतस्स पच्छिमा
 वाचा । अय खो भगवा पटमज्झानं समापज्जि, पटमज्झाना बुद्धहि-
 त्वा दुतियज्झानं....ततियज्झानं....चतुत्थज्झानं....समापज्जि, चतु-
 त्थज्झाना बुद्धहित्वा आरासानजायतनं समापज्जि, आरासानजाय-

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विज्झाणञ्चायतनं समापज्जि, विज्झाणाञ्चाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आविस्सञ्जायतनं समापज्जि, आविस्स-
 ज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेदसज्जानासज्जायतनं समापज्जि,
 नेदसज्जानासज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सज्जावेदयितनिरोधं
 5 समापज्जि । अथ खो आयरमा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
 दवोच ' परिनिब्बुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुसो
 आनन्द भगवा परिनिब्बुतो, सज्जावेदयितनिरोधं समापज्जो '
 ति । अथ खो भगवा सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसज्जानासज्जायतन आविस्सञ्जायतन....विज्झाण-
 10 ज्ञायतनं आकासानञ्चायतनं चतुत्यज्ज्ञानं... ततियज्ज्ञानं...
 दुतियज्ज्ञानं पठमज्ज्ञानं समापज्जि, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्ज्ञानं ततियज्ज्ञानं चतुत्यज्ज्ञानं समापज्जि, चतुत्यज्ज्ञाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिब्बायि । परिनिब्बुते भगवति
 सह परिनिब्बाना महाभूमिचालो अहोसि, भित्तनरो लोमहंसो देव-
 15 न्दुभियो च फल्लिमु । परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना ब्रह्मा
 महर्षाति इमं गायं अभासि—

सव्वे च निस्सिखप्पिस्सन्ति भूता लोके समुस्सयं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पट्ठिषुभगलो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्मुद्धो परिनिब्बुतो ति ॥

- 20 परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना सक्को देवानं इन्दो इमं
 गायं अभासि—

अनिच्चा वत्त संस्वारा उप्पाट्ठवययम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं वृषसमो सुखो ति ॥

परिनिब्बुते भगवति सह परिनिब्बाना आयन्मा अनुरद्धो इमा

- 25 गत्थायो अभासि—

नाहु अस्सासपरसासो तित्तित्तस्म तादेनो ।

अनेज्जो सन्ति आरब्धं यं फालं अरुरि मुनी ॥

असल्लीनेन चित्तेन वेदने अज्झवासायि ।

पज्जोतस्सेव निब्बान विमोम्भो चेतसो अहू ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयम्मा आनन्दो इमं गाय
अभासि—

5 तदासि यं भिम्भनं तदासि लोमहंसनं ।

सव्वाकाग्वरूपेत सम्गुद्धे परिनिव्वेत ति ॥

नमो तन्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धन्स ।

३७. दससीलानि

अथ खो भगवा उपिल्लत्थुन्मि यथाभिरन्त विहरित्वा येन सावत्थि
तेन चारिक पक्कामि । अनुब्बेन चारिक चरम नो येन सावत्थि

10 तदवसरि । तत्र मुट्ठं भगवा सावत्थिय विहरति जेटवने अनाय
पिण्डिकम्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयम्मतो सारिप्तुत्तम्स
उपट्ठापितु आयम्मतो सारिप्तुत्तम्स सान्तिरे दारस्स पाहेसि ' इमं
दारस्स थेरो पव्वामेतू ' ति । अथ खो आदम्मतो सारिप्तुत्तम्स
एतदहोसि ' भगवता सिक्खपाट पज्जत्त, न एयेन द्वे सामणेरा

15 उपट्ठापेतत्वा ति, अथ च मे राहुणे सामणेरो, कथं नु खो मया
पटिपज्जितव्व ' ति । भगवतो एतमत्थ आरोचेमि । ' अनुज्जा
णामि भिक्खवे व्यत्तेन भिक्खुना पटिचलेन एवेन द्वे सामणेरे
उपट्ठापेतु, यावतरे वा पन उम्सहति ओवट्ठितु अनुसासितु ताव
तरे उपट्ठापेतु ' ति । अथ खो सामणेराण एतदहोसि ' कति नु

20 सो अम्हास्स सिक्खपाटानि, कथं च अहेहि सिक्खपाटव्व ' ति ।
भगवतो एतमत्थ आरोचेमु । ' अनुज्जानामि भिक्खवे सामणेराण

दस सिक्खापदानि तेषु च सामणेरेहि सिक्खितुं—पाणीतिपाता
 वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, अब्रह्मचरिया वेरमणी, मुसावादा
 वेरमणी, सुरामेस्यमज्जपमादद्धाना वेरमणी, विकालभोजना वेरमणी,
 नच्चगीतवादितविसूक्कदम्मना वेरमणी, मालागन्धविलेपनधारणमण्डन-
 5 विभूसनद्धाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी, जातरूपरज-
 तपट्टिमाहणा वेरमणी, अनुजानामि भिक्खवे सामणेराणं इमानि दस
 सिक्खापदानि, इमेसु च सामणेरेहि सिक्खितुं ' ति ।

३८. सरीरस्स ३२ विभागा ४५

अत्थि इमस्मिं काये केसा लेमा नत्ता दन्ता तनो मंसं नहार
 अट्ठि अट्ठिमज्जा वक्कं हृदयं यकत्तं किल्लेमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
 10 अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं दुब्बो लोहितं सेदो मेदो
 अम्मु वसा खेळो सिद्धानिना छसिरा मुत्तं मत्थके मत्तलुद्धं ।
 द्वत्तिसारं ।

३९. सामणेरपञ्चानि ४७

एकत्ताम किं ! सज्जे सत्ता आहारद्वितिरा । द्वे नाम किं !
 नामघ, रूपघ । तीणि नाम किं ! तिमो वेदना । चत्तारि नाम
 15 किं ! चत्तारि अरियसत्थानि । पघ नाम किं ! पधुपादानकत्तन्वा ।
 छ नाम किं ! छ अज्झत्तिरानि आयतनानि । सत्त नाम
 किं ! सत्त षोडशहा । अट्ठ नाम किं ! अरियो अट्ठादिसो
 मम्मो । नव नाम किं ! नव सत्तावामा । दम नाम किं ! दमहद्देहि
 समधागनो अरहा ति बुघनि । कुमारपण्डं ।

४०. सेकस्रधम्मा

- सद्धिविहारिकेन भिक्खवे उपज्जायाम्हि सम्मावात्तेतब्ब, तत्राय सम्मावत्तना—सालस्सेव उद्दाय उपाहना ओमुद्धित्वा एरुम उत्त रासङ्ग करित्वा दन्तकट्ट दातब्ब, मुखेदक दातब्ब, आसन पज्जा पेत्तब्ब । सचे यागु होति भाजन घोवित्वा यागु उपनामेत्तब्बा ।
- ५ यागु पीतम्स उदक दत्त्वा भाजन पटिग्गहेत्वा नीच कत्त्वा माधुरु अपरिधसन्तेन घोवित्वा पटिग्गामेत्तब्ब । उपज्जायाम्हि बुद्धिते आसन उद्धरितब्ब । सचे सो देसो उद्दापो होति सो देसो सम्मज्जिनब्बो । सचे उपज्जायो गाम पधिसितुरायो होति निवासन दातब्ब, पटि निवासन पटिग्गहेत्तब्ब, कायबन्धन दातब्ब, सगुण कत्त्वा सघाटियो
- १० दातब्बा, घोवित्वा पत्तो सउदग्गो दातब्बो । सचे उपज्जायो पच्छा समण आक्खति तिमण्डल पटिच्छादेन्तेन परिमण्डल निवासेत्वा कायबन्धन बन्धित्वा सगुण कत्त्वा मराणियो पारपित्वा गाण्डिक पटिमुद्धित्वा घोवित्वा पत्त गहेत्वा उपज्जायम्म पच्छासमणेन हो तब्ब । नातिदूरे गन्तब्ब, न अच्चासने गन्तब्ब, पत्तपरियापत्त
- १५ पटिग्गहेत्तब्ब । न उपज्जायम्म भणमानम्स अत्तरन्तरा कथा ओपातेत्तब्बा, उपज्जायो आपत्तिसामन्ता भणमानो निवारेत्तज्जो । विवत्तन्तेन पटमन्तर आगन्त्वा आमन पज्जापेत्तब्ब, पाटोदक पाट पीठ पादकथलिक उपनिक्खिपित्तच्च, पच्चुत्तन्त्वा पत्तर्चावर पटिग्गहेत्तब्ब, पटिनिवासन दातब्ब, निवामन पटिग्गहेत्तब्ब । सचे चीवर
- २० सिन होति मुहुत्त उप्पे ओतापेत्तब्ब, न च उप्पे चीवर निद्वहि तब्ब । चीवर सहरितब्ब, चीवर सहरेन्तेन चतुरलङ्ग कण्ण उम्मा रेत्वा चीवर सहरितब्ब, मा मग्गे भट्ठो अहोमीनि, ओमेगे काय बन्धन पातब्ब । सचे पिण्डपातो होति उपज्जायो च भुज्जिमुक्कामो होति उदक दत्त्वा पिण्डपातो उपनामेत्तब्बा । उपज्जायो पानियेन

- पुच्छितब्बो । भुत्ताविस्स उदकं दत्त्वा पत्तं पटिग्गहेत्वा नीचं कत्वा साधुकं अपरिघसन्तेन धोवित्वा वोदकं कत्वा मुहुत्तं उण्हे ओतापे तब्बो, न च उण्हे पत्तो निदहितब्बो । पत्तचीवरं निविस्वपितब्बं, पत्तं निविस्वपन्तेन एकेन हत्थेन पत्तं गहेत्वा एकेन हत्थेन हेट्ठामच्च
 5 वा हेट्ठापीठं वा परामसित्वा पत्तो निविस्वपितब्बो, न च अनन्तरं हिताय भूमिया पत्तो निविस्वपितब्बो । चीवरं निविस्वपन्तेन एकेन हत्थेन चीवरं गहेत्वा एकेन हत्थेन चीवरवस्स वा चीवररज्जुं वा पमज्जित्वा पारतो अन्त ओरतो भोगं कत्वा चीवरं निविस्वपितब्बं । उपज्झा यम्हि बुद्धिते आसनं उद्धरितब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं
 10 पटिसामेतब्बं, सचे सो टेसो उरूपो होति सो टेसो सम्मज्जितब्बो । सचे उपज्झायो नहायितुकामो होति नहानं पटियादेतब्बं, सचे सीतेन अत्थो होति सीतपटियादेतब्बं, सचे उण्हेन अत्थो होति उण्हं पटियादेतब्बं । सचे उपज्झायो जन्तायरं पविसितुकामो होति चुण्णं सभेतब्बं, मत्तिं वा तेमेतब्बा, जन्तायरपीठं आदाय उपज्झायस्स
 15 पिड्डितो पिड्डितो गन्त्वा जन्तायरपीठं टत्वा चीवरं पटिग्गहेत्वा एनं मन्तं निविस्वपितब्बं, चुण्णं दातब्बं, मत्तिं वा दातब्बा । सचे उम्सं हतिं जतं घरं पविसितब्बं, जन्तायरं पविसन्तेन मत्तिरायं मुखं मनखेत्वा पुरतो च पच्छतो च पटिच्छादेत्वा जन्तायरं पविसितब्बं । न धेरे भिक्षुं अनुपम्वज्जं निसीदितब्बं, न नवा भिक्षुं आसनेन पटिच्चा
 20 हेतब्बा । जन्तायरे उपज्झायस्सं परिकम्मं कातच्च, जन्तायरा निस्समन्तेन जन्तायरपीठं आदाय पुरतो च पच्छतो च पटिच्छादेत्वा जन्तायरा निस्समितब्बं । उदके पि उपज्झायस्सं परिकम्मं कातब्बं, नहातेन पटमतरं उत्तरित्वा अत्तनो गत्तं वोदकं कत्वा निवासत्वा उपज्झायस्सं गत्ततो उदकं पमज्जितब्बं, निवासनं
 25 दातब्बं, सरापि दातब्बा, जन्तायरपीठं आदाय पटमतरं आगन्त्वा आसनं पञ्चापेतब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं उपनिविस्तपितब्बं, उपज्झायो पानियेन पुच्छितब्बो । सचे उद्दिप्पापेतुकामो होति

- उद्दिशापेतव्वो, सचे परिपुच्छितुकामो होति परिपुच्छितव्वो । यरिम विहारे उपज्जायो विहरति सचे सो विहारो उक्कापो होति सचे उस्सहति सोधेतव्वो, विहारं सोधेन्तेन पठमं पत्तन्नीवरं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वं, निसीदनपच्चत्थरणं नीहरित्वा एकमन्तं
- 5, निक्खिपितव्वं । मच्चो नीचं कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्टन्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वो । पीठं नीचं कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्टन्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वं । मच्चपटिपादसा नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वो, खेळमल्लको नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वो,
- 10 अपन्नेनफलकं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वं, भुम्मत्थरणं यथापज्जत्तं सहस्सेत्वा नीहरित्वा एकमन्तं निक्खिपितव्वं । सचे विहारे सन्तानकं होति उद्धोका ठमपं ओहारेतव्वं, आलोकसन्धिकण्णभागा पमज्जितव्वो । सचे गेल्लपरिकम्मज्जता भित्ति कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळित्वा पमज्जितव्वो, सचे काळ-
- 15 वण्णकता भूमि कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळित्वा पमज्जितव्वो, सचे अकता होति भूमि उदकेन परिष्कोसित्वा सम्मज्जितव्वो, मा विहारो रजेन उहज्जीति । संकारं विचिन्तित्वा एकमन्तं उद्धेतव्वं ।

४१ सूकरपेतकथा

- ‘ कायो ते सब्बसोवण्णो ’ ति । इदं सत्यरि रानगहं उप-
- 20 निस्साय वेळुवने कलन्दकानेवापे विहरन्ते अज्जतरं सूकरमुखपेनं आरब्धं वुत्तं । अतीति किर कम्मपम्म भगवतो सामने एको भिक्षु कायेन सम्मज्जतो अहोमि, वाचाय अमज्जतो भिक्षू अकोसति परि-

भासति । सो कालं कत्वा निरये निव्वत्तो । एकं बुद्धन्तरं तत्थ
 पचित्वा ततो चावित्वा इमास्मि बुद्धप्पादे राजगहसमीपे गिज्झकूटे
 पव्वतपादे तस्सेव कम्मस्स विपाकवत्सेन खुप्पिपासाभिभूतो पेतो हुत्वा
 निव्वत्ति । तस्स कायो सुवण्णवण्णो अहोसि, मुखं सूकरमुख-
 ७ सादिसं । अथायस्मा नारदो गिज्झकूटपव्वते वसन्तो पातो व
 सरिरपटिजगनं कत्वा पत्तचीवरं चादाय राजगहं पिण्डचारत्थाय
 गच्छन्तो अन्तरामग्गे तं पेतं दिस्वा तेन कतकम्मं पुच्छन्तो
 गाथमाह—

कायो ते सब्बसोवण्णो सब्बा ओभासते दिसा ।

10 मुखं ते सूकरस्सेव किं कम्ममकरि पुरे ति ॥

[तत्थ ' कायो ते सब्बसोवण्णो ' ति तव कायो देहो सब्बो
 सुवण्णवण्णो उत्तत्तकनकसन्निभो, ' सब्बा ओभासते दिसा ' ति
 तस्स प्रभाय सब्बापि दिसा समन्ततो पभासति विज्जोतति, ओभा-
 सते ति वा अन्तोगवहेतु-अत्थं इदं पदं ति ते कायो सब्बसोवण्णो

15 सब्बा दिसा ओभासेति विज्जोतेतीति अत्थो ददृब्बो । ' मुखं ते
 सूकरस्सेवा ' ति मुखं पन ते सूकरस्स विय सूकरमुखसादिसं तव
 मुखं ति अत्थो, ' किं कम्ममकरि पुरे ' ति त्वं पुब्बे अतीतजातियं
 कीदिसं कम्मं अकासीति पुच्छति ।] एवं सो थेरेन पन पेतो
 कतकम्मं पुट्ठो गाथाय विम्वज्जेन्तो

20 ' कायेन सब्बतो आसिं, वाचायासिं असज्जतो ।

तेन मे तादिसो वण्णो यथा पस्सरसि नारदा ' ति ॥

आह । [तत्थ ' कायेन सब्बतो आसिं ' ति कायिकेन सज्जमेन
 सब्बतो कायिकेन संवरेण संवृतो अहोसिं ' वाचायासिं असज्जतो '
 ति वाचसिकेन असंवरेण समन्नागतो अहोसिं, ' तेना ' ति तेन

25 जुभेयेन, सज्जमेन च, ' मे ' ति, यत्तं, ' तादिसो, वण्णो, ' ति
 एतादिसो यथा त्वं नारद पञ्चस्वतो पस्सरसि एवरूपो कायेन
 मनुस्ससण्ठानो सुवण्णवण्णो मुखेन सूकरसादिसो आसिं ति योजना,

वण्णसद्दोहि इध चविसण्णाने व दड्ढब्बो ।] एवं पेतो धेरेन पुच्छितो तमत्थं विस्सज्जेत्वा तमेव कारणं कत्वा धेरेस्स ओवाटं देन्तो गायमाह—

तं ताहं नारदं धूमि 'सामं' दिट्ठमिदं तथा ।

- 5 माकासि मुखसा पापं, मा [खो] सूकरमुखो अहं 'ति ॥
[तत्थ 'तं' ति तम्मा, 'ताहं' ति ते अहं, 'नारद' ति धेरं आलपति, 'धूमि'ति 'कथेमि, 'सामं' ति सयमेव, 'इदं' ति अत्तनो सरीरं सन्धाय वदति, अयं हेत्य अत्थो, यस्मा मन्ते नारद इदं मम सरीरं गलतो पड्ढाय हेट्ठा मनुस्ससण्णानं उपरि सूकर-
- 10 सण्णानं तथा पच्चक्खतो ताव दिट्ठं तम्मा ते अहं ओवादवसेन वदामि, किं इदं ति चेति आह 'माकासि मुखसा पापं, मा खो सूकरमुखो अहं' ति, तत्थ 'मा' ति पटिसेधे निशतो 'मुखसा' ति मुखेन, 'खो' ति अवधारणं, वाचाय पापरुम्मं मा आकासि, मा करोहि मा खो सूकरमुखो अहं' ति, अहं विय सूकरमुखो
- 15 अहोसि येव, सचे पन त्वं मुखरो हुत्वा वाचाय पापं करेय्यासि एकंसेन सूकरमुखो भवेय्यासि, तम्मा माकासि मुखसा पापं ति फलपटिसेधनमुखेन ति हेतुमेव पटिसेधेति ।] अप्पायम्मा 'नारदो रानगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छामत्तं पिण्डपानपटिकन्तो चतुपरि-
- 20 पुब्बेव मया सो सत्तो दिट्ठो' ति क्त्वा अनेकाकारवोकारं वचीदुच्चरितसान्निमित्तं आदीनवं वचीसुच्चरितपटिसंयुत्तं आनिसंसं पकासेन्तो घम्मं देसेसि । सा देसना सम्पत्तपरिसाय सात्थिना अहोसि । सूकरपेतवत्युदण्णना ।

४२. पेसकारधीताकथा ५०

- ‘अन्धमृतो’ ति इमं धम्मदेसनं सत्था अग्गाळवे चेत्तिथे दिह-
रन्तो एकं पेसकारधीतरं आरब्ध कयेसि । एकादिवसं हि आळवि-
वासिनो सत्थरि आळविं अनुप्पत्ते निमन्तेत्वा दानं अदंसु । सत्था
भत्तकिच्चावसाने अनुमोदनं करोन्तो ‘अधुवं जीवितं, धुवं मरणं,
■ अवस्सं मया मरितव्वं, मरणपरियोसानं मे जीवितं, जीवितमेव
अनियतं, मरणं नियतं—ति एवं म णसति भावेथ, येसं हि मरणसति
अभाविता ते पच्छिमे काले आसीविसं दिस्वा भीतुरिसो विय
सन्तासम्पत्ता भेरवरवं रवन्ता कालं करोन्ति, येसं पंन मरणसति
भाविता ते दूरतो य आसीविसं दिस्वा दण्डकेम गहेत्वा दृष्टेत्वा
10 ठितपुरिसो विय पच्छिमे काले न सन्तसन्ति, तस्मा मरणसति
भावतेव्वा’ ति आह । तं धम्मदेसनं सुत्वा अवसेसा जना सकि-
च्चणसता व अहेमुं, एका पन सोळसवम्मुदेसिका पेसकारधीता
‘अहो बुद्धानं कथा नाम अच्छरिया, मया मरणसति भावेतुं षट्ठ-
तीति’ रत्तिन्दिवं मरणसतिमेव भावेसि । सत्था पि ततो निक्ख-
15 मित्वा जेतवनां अगमासि । सा पि कुमारिका तीणि वस्सानि मर-
णसति भावेसि येव । अत्थेकदिवसं सत्था पच्चससमये “लोकं
ओलोकेन्तो तं कुमारिकं अक्तनो ज्ञाणनाल्लस अन्तो पविट्ठं दिस्वा
‘किन्नु खो भवित्सतीति’ उपघारेन्तो ‘इमाय कुमारिकाय मम
धम्मदेसनं भुतादिवसतो पट्टाय तीणि वस्सानि मरणसति भाविता,
20 इदं नानाहं तत्थ गन्त्वा इमं कुमारिकं चत्तारो पट्टे पच्छित्वा तां
विस्सज्जेन्तिया व चतूसु ठानेमु साधुमारं दत्वा इमं गाधं भासि-
स्सामि, सा गाथावसाने सोतापत्तिपले पतिट्ठहिससति, तं निस्साय
मत्तजननस पि सात्थिका देसना भवित्सतीति’ अत्वा पच्चसताभि-
वत्तुपरिवारो जेतवना निक्खमित्वा अनुदुब्बेन अग्गाळवदिहारं अग-

- मासि । आळविवासिनो सत्या आगतो ' ति मूत्वा दिहारं गन्धो
निमन्निषु । सा पि कुमारिका मत्स्य आगमन मुत्वा ' आगतो
किर मध्यं पिना सामी आचारियो पुण्णचन्तमुत्तो ' महामोतमबुद्धो'
-ति बुद्धमानमा ' इतो मे निष्ण संवच्छरानं मत्स्यके सुवण्णवण्णो
5 सत्या दिट्ठपुच्चो, इदानीं स्स सुवण्णवण्णं सरीरं दट्ठुं मधुरच्छ वर-
धम्मं सोतुं लभिन्मामीति ' चिन्तोमि । पिता पन्त्मा सालं गच्छ-
न्तो आह 'अम्म, परमन्तरो मे माटरो आरोपितो. तन्स दिट्ठिदमत्तं
' अनिट्ठितं, तं अज्ज निट्ठापेत्तामि, मीधमेव तसरं वट्ठेत्वा आहरेय्यामीति' ।
सा चिन्तोसि 'अहं सत्सु धम्मं सोदुकामा, पिता मं एदमाट, विन्नु
10 खो सत्सु धम्मं मुणामि, पिनु तमरं वट्ठेत्वा हरामीति ' । अत्थम्मा
एतदहोसि ' पिता मं तमरे अनाहरियमाने पेथेय्यापि पमारयेय्यापि,
तस्मा तसरं वट्ठेत्वा तन्स दत्वा पच्छा धम्मं मोन्मामीनि ' पीठके
निर्मादित्वा तसरं वट्ठेमि । आळविवासिनो पि सत्थारं परिवसित्वा
पतं गहेत्वा अनुमोदनत्थाय अट्ठमु, सत्था ' यदहं कुलधीनरं
15 निन्साय तिमयोजनमनं आगतो मा अज्ज पि ओरामं न लभानि,
ताय ओरामे लद्धे अनुमोदनं करिन्मामीति ' तुप्पहाभूतो निर्मादि ।
एवं तुप्पहाभूतं पन सत्थारं मट्ठेके लोके कोवि रिंछ वत्तं न रिम-
हति । सा पि गो कुमारिका तमरं वट्ठेत्वा पण्डित्यं टपेत्वा विट्ठु
सन्तिकं गच्छमाना परिमपरियन्तं पत्वा सत्थारं ओलोरेयमाना व
20 अगमामि । सत्था पि गावं उक्खिवापेत्वा तं ओलोरेमि । सा
ओलोत्तिनाकारेणैव उज्जासि ' सत्था एदरूपायं पारिमायं निर्मा-
दित्वा मं ओलोत्तेन्नो ममागमनं पचामिमिति, अत्तं सान्तिकं आग-
मनमेवं पचामिसतीति ' । सा तमरपण्डित्यं टपेत्वा मत्स्य सन्तिकं
अगमासि । इत्थं पन तं सत्था ओलोत्तेमीति । एवं तिरस्स अ-
25 होमि ' एसा एत्तो गच्छमाना पुप्फुज्जनहालारिरयं वत्वा अनियत-
गतिना भाविम्मनि, मम सन्तिकं आगन्त्वा गच्छमाना पन ' सोताव-

- त्तिफल पत्वा नियतगतिं वा हुत्वा तु सितविमाने निव्वत्तिस्सतीति ।
 तस्मा किं त दिवस मरणतो मुक्तिं नाम नत्थि । सा ओलोक्खित
 सञ्जाणेनेव सत्थार उपसक्कमिन्वा छव्वण्णान रसिन् अन्तर पवि
 सित्वा वन्दित्वा एकमन्त अट्ठासि तथारूपाय परिसाय मज्जे निसी-
 5 दित्वा तुण्हीभूत सत्थार वन्दित्वा ठितवस्वणे येव त आह 'कुमा-
 रिके, कुतो आगच्छसीति' । 'न जानामि भन्ते' ति । 'कथं
 गमिस्ससीति' । 'न जानामि भन्ते' ति । 'न जानासीति' ।
 'जानामि भन्ते' ति । 'जानासीति' । 'न जानामि भन्ते' ति ।
 इति म सत्था चत्तारो पण्हे पुच्छि, महाजनो उज्जायि "हम्मो
 10 पस्सय, अयं पेसकारधीता स मासम्बुद्धेन सद्धिं इच्छतिच्छित्त
 कमेति, किं नाम न इमाय 'कुतो आगतामीति' वुत्ते 'पेसकार
 गेहतो' ति वत्तव्व, 'वह गच्छसीति' वुत्ते 'पेसकारसाल' ति
 वत्तव्व सिया " ति । सत्था महाजन निस्सद् कत्वा
 " कुमारिके त्व 'कुतो आगच्छसीति' पुट्ठा कम्मा 'न
 15 जानामीति' वदेसीति " पुच्छि । " भन्ते, तुम्हे मम पेसकार
 गेहतो आगतभाव जानाथ, 'कुतो आगतासीति' पुच्छन्ता पन
 'कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तासीति' पुच्छय, अहं पन न जा
 नामि कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तामीति " । अयम्मा सत्था
 'साधु साधु कुमारिके मया पुच्छितपण्हे व तथा विस्सज्जितो' ति
 20 साधुकार दत्वा उत्तरिग्णि पुच्छि " कथं गमिस्ससीति 'पुट्ठा
 कम्मा 'न जानामीति' वदेसीति " । " भन्ते, तुम्हे म 'तस
 सपच्छि गहेत्वा पेसकारसाल गच्छसीति' जानाथ, 'इतो पन
 गन्त्वा कथं निव्वत्तिस्ससीति' पुच्छय, अहं च इतो चुता न
 जानामि कथं गन्त्वा निव्वत्तिस्सामीति " । अयम्मा सत्था 'मया
 25 पुच्छितपण्हे येव तथा विस्सज्जितो' ति दुतिय पि साधुकार दत्वा
 उत्तरिं पुच्छि " अयं कम्मा 'न जानासीति' पुट्ठा 'जानामीति'
 वदेसीति " । 'भन्ते, मम मरणभाव जानामि, तस्मा एव वदे-
 मीति' । अयम्मा सत्था 'पुच्छितपण्हे येव तथा विस्सज्जितो'

नि साधुकारं दत्वा उत्तरिस्मि पुच्छि “ अयं कम्मा - जानामीति ’
 वुत्ते - न जानामीति ’ वदेमिनि ” । -- मरणभावमेव अहं जानामि
 भन्ने, मम रत्तिन्दिबन्धुव्वन्हादिनु पन ‘अमुकमाले नाम मरिस्सा-
 मीनि ’ न जानामि. तम्मा एव वदेमि ” ति । अयम्मा सत्या
 5 ‘ मया पुच्छिद्वयन्हे येव तथा कथिनो ’ ति चनुत्थं साधुकार
 दत्वा परिसं आमन्नेमि ‘ एत्तस्मा नाम तुम्हे इमाय कथितं न
 जानाय, केवलं उज्जायथेव; येमं हि पञ्चाचक्खुं नत्थि ते
 अन्वा एव, येमं पञ्चाचक्खुं अत्थि ते एव चक्खुमन्तो ’ ति वत्वा
 इमं गायमाह—

10 अन्धभूतो अयं लोको तनुकेत्य विपस्सति ।
 सकुन्तो जालमुत्तो व अप्पो समाय गच्छतीति ॥

[तत्थ ‘ अयं लोको ’ नि अयं लोकमहाजनो पञ्चाचक्खुनो
 अभावेन अन्धभूतो । ‘ तनुकेत्या ’ ति तनुको एत्थ न बहुजनो
 अनिच्चादिवत्सेन विपस्सति, ‘ सकुन्तो जालमुत्तो वा ’ ति यथा
 15 केकेन साकुणिकेन जालेन ओत्थारित्वा गच्छमानकेसु वटकेसु कोचि-
 देव जालतो मुञ्चति सेसा अन्तोजालं एव पविसन्ति तथा मारजा-
 लेन ओत्थेट्सेसु सत्तेसु बहू अपायगामिनो होन्ति, ‘ अप्पो ’ कोचि-
 देव सत्तो ‘ समाय गच्छति ’ सुगतिं वा निब्बानं वा वापुणातीति
 अत्थो ।] देसनावसाने मा कुमारिका सोतापत्तिफले पतिद्वहि,
 20 महाजनस्सापि सात्थिकं देसना अहोसीति । सा पि तसरपच्छि
 गहेत्वा पितु सन्तिरुं अगमासि । सो पि निसिन्नको व निदायि,
 तस्सा असल्लक्खेत्वा व तसरपच्छि उपनामेन्तिथा तसरपच्छि वेम-
 कोटियं पट्टिहब्बित्वा सहं कुरुमाना पति । सो पबुज्झित्वा गहित-
 निमित्तेनेव वेमं कट्टि, वेमकोटि गन्त्वा तं कुमारिकं उरे पहरि, सा
 25 तथेव कालं कत्वा पपता । अयस्सा पिता नं ओलोकेन्तो सकलस-
 रीरेन लोहितमक्खितेन पतित्वा मृतं अहस । अयस्स महासोको
 उप्पाज्जि, सो ‘ न मे सोकं अज्जो निब्बापेतुं मान्निव्वसतीति ’

रोदन्तो सत्यु सान्तिकं गन्त्वा तमत्थं ओरोचेत्वा ' भन्ते, सोकं मे निव्वापेथा ' ति आह । सत्था तं समस्सासेत्वा ' मा सोचि, अन-
मतग्गस्सि हि संसारे तव एवमेव धीसु मरणकाले पव्वरितं अस्सुं
चतुन्नं समुद्धानं उदकतो अधिकतरं ' ति वत्वा अनमतग्गकथं
५ कथेसि । सो तनुभूतसोको सत्थारं पव्वज्जं याचिस्वा लद्धपव्वज्जनूप-
सम्पदो न विरम्भेव अरहत्तं पाप्पणीति । पेसकारधीताय वत्थुं ।

४३. उत्तिय पञ्जानि ५२

अथ खो उत्तियो परिव्वानको येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उप-
संक्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीति-
सारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परि-
१० व्वानको भगवन्तं एतदवोच ' किन्नु गो भो गोतम सस्सतो
लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं ' ति । ' अन्याकत्तं खो एतं
उत्तिय मया—मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं ' ति ।
' किं पन भो गोतम अमम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं ' ति ।
' एतं पि खो उत्तिय अन्याकत्तं मया—असम्मतो लोको, इदमेव सच्चं,
१५ मोघं अज्जं ' ति । ' किन्नु गो भो गोतम अन्तवा लोको....अन-
न्तवा लोको. ..तं जीवं तं सरीरं... अज्जं जीवं अज्जं सरीरं....होति
तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्मरणा....होति च न च होति
....नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं'
ति । ' एतं पि गो उत्तिय अन्याकत्तं मया —नेव होति न न
२० होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं ' ति । ' किन्नु
गो भो गोतम मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोघं अज्जं ' ति इति पुटो

- मेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किं पन भो गोतम असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किन्नु खो भो गोतम अन्तवा
- १) लोको अनन्तवा लोको त जीव त सरीर अञ्ज जीव अञ्ज सरीर होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्म रणा होति च न च होति तथागतो परम्मरणा नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—नेव होति
- 10) न न होति तथा गतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । अथ विञ्चरति भोता गोतमेन व्याकत " ति । ' अभि ज्जाय खो अह उत्तिय सावकान घम्म देसेमि सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय नायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाया ' ति । ' य पनेत भव
- 15) गोतमो अभिज्जाय घम्म देसेसि सत्तान विमुद्धिया सोकपरि देवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय नायस्स अधि गमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाय, सब्बो च तेन लोको निच्चियस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति । एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । अथ खो आयम्मतो आनन्दस्स एतन्होमि “ मा हेव खो
- 20) उत्तियो परिव्वानजो पापक दिट्ठिगत पण्डिभति ' सब्ब सामुक् सिम वत मे समणो गोतमो पब्बं पुट्ठो ससादेति नो विस्सज्जेति, न नून विसहतीति, ' तदस्स उत्तियस्स परिव्वानकस्स दीयरत्त अहिताय दुक्खाया ” ति । अथ खो आयम्मा आनन्दो उत्तिय परिव्वानक एतदवोच “ तेन हावुसो उत्तिय उपमते करिस्सामि,
- 2) उपमाय इधेक्के विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थ आजानन्ति । सेय्याया पि आवुसो उत्तिय रब्बो पच्चान्तिम नगर दब्बहुद्दाप दब्बुपाकारतोरण एकद्वार । तत्रस्स देवारिको पण्णिनो व्यत्तो

- मेधावी अज्जातान निवारेता जातान पवेसेता, सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धिं वा पाकारविवरं वा अन्तमसो बिळारनिससकनमत्ताग्निं, नो च ख्वास्स एव व्याणं होति 'एत्तका पाणा इमं नगरं पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' 5 ति, अथ ख्वास्स एवमेत्थं होति, 'ये खो केचि ओळारिका पाणा इमं नगरं पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सव्वे ते इमिना द्वारेण पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तियं न तथागतस्स एव उस्सुकं होति 'सव्वो वा तेन लोको निग्यिस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा' ति, अथ खो एवमेत्थं तथागतस्स होति 10 'ये खो केचि लोकम्हा निग्यिस्सु वा निग्यन्ति वा निग्यिस्सन्ति वा सव्वे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेसे पब्बाय दुब्ब लीवरणे चतुस्स सतिपट्ठानेस्स सुपतिट्ठिताचित्ता सत्तं बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निग्यिस्सु वा निग्यान्ति वा निग्यिस्सन्ति वा' ति। यदेव खो त्वं आवुसो उत्तियं भगवन्तं पब्बं अपुच्छि 15 तदेव तं पब्बं भगवन्तं अब्बेन परियायेन अपुच्छि। तस्मा ते तं भगवा न व्याकासीति" ।

- [पच्चमे 'तुण्ही अहोसीति' सत्थूपलब्धियं ठत्वा अपुच्छं पृच्छतीति तुण्ही अहोसि, 'सव्वसामुक्कसिकं वत मया सव्वपुच्छानं उत्तमं पुच्छं पुच्छितो समणो गोतमो ससादेति नो विस्सं 20 ज्जेति, ननु न सकां विस्सज्जेतु' ति एव पापिकं दिट्ठिं मा पटि लभतीति, 'तदस्सा' ति त एव उप्पन्नदिट्ठिगतं भवेय्य, 'पच्चन्तिमं' ति यस्मा मज्झिमदेसे नगरस्स उद्दापादीनि धिरानि वा होन्ति दुब्बलानि वा सव्वसो वा पन तेसं पारारो न होति तस्मा तं अगहेत्वा पच्चन्तिमं नगरं ति आह, 'दब्बुद्दाप' ति धिरपा 25 कारपाट, 'दब्बुद्दापाकारतोरण' ति धिरपाकारजेयं धिरपिट्ठसगां कच्च 'एवद्वार' ति कस्मा आह, बहुद्वारस्मिं हि नगरे बहुहि पण्डितदोवारिकेहि भवितव्वं, एवद्वारे एको व वट्ठति, तथागतम्म

च पनाय अञ्जो सदिसो नत्थि. तस्मा मुहु पण्डितभावम्म
 ओपम्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्वारं ति आह.
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्वेन समन्नागतो. ' व्यत्तो ' ति वेय्यत्ति
 येन समन्नागतो, ' मेघावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंस्काताय
 ० मेघाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपयं ' ति अनुपरियायनामकं मगं.
 ' पाकारसन्धि ' ति द्वित्रं इट्ठवानं अफगतद्वानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स उल्लङ्घनं, ' तदेव तं पञ्हं ' ति तं येव सम्मतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्टं ठपनीयं पञ्हं पुन पि पुच्छि, ' सब्बो च
 तेन लोको ' ति सत्तपल्लद्वियं येव ठत्वा अञ्जेनाकरेन पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८२

॥ यो लो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ' न तावाहं भगवति ब्रह्म
 चरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्समि —सस्सतो लोको
 ति वा असस्सतो लोको ति वा ... पे ... नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति वा ' ति, अन्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तथागतेन अस्स, अथ सो पुमालो
 कालं करेय्य । सेय्यथा पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सट्ठेन
 विद्धो अस्स सवित्तेन गाब्धपलेपनेन, तम्म भित्तामच्चा व्यतिसालो-
 हिता भित्तकं सल्लकत्तं उप्पट्ठेय्युं, सो एवं वदेय्य, ' न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनहि विद्धो—
 20 खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा मुद्दो वा ' ति; सो एवं वदेय्य,
 ' न तावाहं इमं मल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनहि विद्धो —एवंनामो एवंगेत्तो इति वा टीपो

- मेधावी अञ्जातान निवारेता वातान पवेसेता, सो तस्स नगरत्त समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्नि वा पाकारविवर वा अन्तमसो बिळारनिससकनमत्ताम्पि, नो च स्वास्स एव बाण होति 'एत्तका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' 5 ति, अथ स्वास्स एवमेत्थ होति, 'ये खो केचि ओळारिका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सव्वे ते इमिना द्वारेन पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय न तथागतस्स एव उस्सुक् होति 'सव्वो वा तेन लोको निच्चिस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति 10 'ये खो केचि लोकम्हा निच्चियसु वा निच्चयन्ति वा निच्चिस्सन्ति वा सव्वे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेसे पञ्जाय दुब्ब लीवरणे चतूसु सतिपड्डानेसु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त बोज्झङ्गे यथाभूत भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निच्चियसु वा निच्चयन्ति वा निच्चिस्सन्ति वा' ति। यदेव खो त्व आवुसो उत्तिय भगवन्त पच्च अपुच्छि 15 तदेव त पच्च भगवन्त अञ्जेन परियायेन अपुच्छि। तम्मा ते त भगवा न व्याकासीति "।

- [पच्चमे 'तुण्ही अहोसीति' सत्थूपलद्विय ठत्वा अपुच्छ पुच्छतीति तुण्ही अहोसि, 'सव्वसामुक्कसि' वत मया सव्वपु च्छान उत्तम पुच्छ पुच्छितो समणो गोतमो ससादेति नो विस्स 20 ज्जेति, ननु न सका विस्सज्जेतु' ति एव पापिक दिट्ठि मा पटि लभतीति, 'तदस्सा' ति त एव उप्पत्तदिट्ठिगत भवेय्य, 'पच्च न्तिम' ति यम्मा मज्झिमदेमे नगरस्म उद्दापादीनि धिरानि वा होन्ति दुब्बलानि वा सव्वसो वा पन तेम पाकारो न होति तम्मा त अगहेत्वा पच्चन्तिम नगर ति आह, 'टब्बुद्दाप' ति धिरपा 25 वारपा, 'टब्बुपाकारतोरण' ति धिरपाकारश्चो धिरपिट्ठसगा वच्च 'एवद्धार' ति यम्मा आह, बहुद्धारम्मि हि नगरे बहुहि पण्डितदेवारिकेहि भविनव्व, एवद्धारे एको व वट्ठति, तथागतम्म

च पन्नाय . अञ्जो सदिसो नत्थि . तस्मा सुद्ध पण्डितभावम्म
 ओपम्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्वारं ति आह .
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्वेन समन्नागतो, ' व्यक्तो ' ति वेय्यत्ति-
 येन समन्नागतो, ' मेधावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंखाताय
 ५ मेधाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपयं ' ति अनुपरियायनामकं भगं,
 ' पाकारसन्धि ' ति द्वित्रं इडकानं अपगतद्वानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स छिन्नद्वानं, ' तदेव तं पञ्चं ' ति तं येव सम्मतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्टं ठपनीयं पञ्चं पुन पि पुच्छि, ' सम्मो च
 तेन लोको ' ति सत्तपलद्वियं येव उवा अज्जेनाकरेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८६

“ यो खो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ‘ न तावाहं भगवति ब्रह्म-
 चरियं चरिस्सामि याव मे म्मावा न व्याकरिस्सति —सस्सतो लोको
 ति वा अस्सत्सतो लोको ति वा पे नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति वा ’ ति, अन्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तथागतेन अस्स, अथ सो पुग्गलो
 कालं करेय्य । सेय्यथा पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सहेन
 विद्धो अस्स सक्खिसेन माब्धपलेपनेन, तस्स भित्तापच्चा आतिसालो-
 हिता भित्तकं सल्लकत्तं उपट्ठपेय्युं, सो एवं वदेय्य, ‘ न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनम्हि विद्धो—
 20 खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा सुद्धो वा ’ ति; सो एवं वदेय्य,
 ‘ न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनम्हि विद्धो —एवंनामो एवंगोत्तो इति वा दीपो

- वा रस्सो वा मज्झिमो वा....कालो वा :सामो वा मङ्गुर-
 च्छवि वा....असुकास्मि गाभे वा निगमे वा नगरे वा....,याव न
 तं धनुं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो....,
 याव न तं जियं जानामि यायम्हि विद्धो यदि वा अकस्स यदि वा
 5 सण्ठस्स यदि वा न्हारुस्स यदि वा मरुवाय यदि वा खीरपण्णिनो
,याव न तं कण्ठं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा कच्छं यदि
 वा रोपिमं....यस्स पत्तेहि वाजितं यदि वा गिज्झम्स यदि वा
 कङ्कस्स यदि वा कुललस्स यदि वा मोरस्स यदि वा सिधिलह-
 नुनो....यस्स न्हारुना परिक्षित्तं यदि वा गवस्स यदि वा महि-
 10 सस्स यदि वा रोखस्स यदि वा सेम्हारस्स....,यावः न तं सल्लं
 जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा सल्लं यदि वा खुरप्पं यदि वा वेकण्ठं
 यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा करवीरपत्तं ' ति,
 अब्जातमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तेन पुरिसेन अस्स, अथ सो पुरिसो
 कालं करेय्य " ।
- 15 " सस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 वासो अभविस्सा ति एवं नो, असस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ' ति एवम्पि नो, सस्सतो
 लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति असस्सतो लोको ति वा
 दिट्ठिया सति अत्येव जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोक-
- 20 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा येसा हं दिट्ठे वा धम्मे निघातं पञ्च-
 पेमि । अन्तवा लोको ति....पे....। तं जीवं तं सरिरं ति....पे....।
 होति तथागतो परम्भरणा ति....पे.... । होति च न च होति
 तथागतो परम्भरणा ति पे . . । तस्मा ति ह मालुङ्क्यापुत्त
 अव्याकृतं च मे अव्याकृततो धारेय, व्याकृतं च मे व्याकृततो
- 25 धारेय । किं न मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —सस्सतो लोके ति
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं, असस्सतो लोको ति....पे....नेव होति
 न न होति तथागतो परम्भरणा ति मया अव्याकृतं । कस्मा चेत्तं
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —न हेतं मालुङ्क्यापुत्त अत्यसंहितं

- नादिब्रह्मचरियिक, न निब्विदाय न विरागाय न निरोधाय न
उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय भवत्तत्ति,
तस्मा त मया अन्याकत । किञ्च मालुक्क्यापुत्त मया व्याकत — इदं
दुक्खं ति मालुक्क्यापुत्त मया व्याकत, अयं दुक्खसमुदयो ति अयं
० दुक्खनिरोधो ति अयं दुक्खनिरोधगामिनीं पटिपट्ठा ति मया
व्याकत । कस्मा चेत्तं मालुक्क्यापुत्त मया व्याकत—
एतं हि मालुक्क्यापुत्त अत्यसहितं एतं आदिब्रह्मचरियिक,
एतं निब्बानाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो
धाय निब्बानाय भवत्तत्ति, तस्मा त मया व्याकत ।
10 तस्मा ति ह मालुक्क्यापुत्त अन्याकतञ्च मे अन्याकततो
धारेय, व्याकतञ्च मे व्याकततो धारेया ” ति । इदमवोच
भगवा । अत्तमनो आयम्मा मालुक्क्यापुत्तो भगवतो भासितं
अभिनन्दीति ।

४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो ८८

- एवम्मे सुत — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति । नेतवने
15 अनाथपिट्ठकम्म आरामे । अयं खो वच्छगोत्तो परिव्रजको येन
भगवा तेनुपसममि, उपसममित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मो-
दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिज्जो खो वच्छगोत्तो परिव्रजको भगवन्तं एतदवोच “ किन्नु
खो भो गोतमो, ‘ सम्मतो लोको, इदमेव सच्च, मोघं
20 अज्झ ’ ति एवट्ठिट्ठि भव गोतमो ” ति । “ न खो

- अह वच्छ एवदिट्ठि —सम्मतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अज्झ ” ति । “ किं पन असस्सतो लोको ” पे “विन्नु खो भो गोतमो ‘सस्सतो लोको ति एवदिट्ठि समणो गोतमो ति’ इति पुट्ठो समानो —न खो अह वच्छ एवदिट्ठि ‘ति वट्ठेसि’ । पे ‘किं पन भव गोतमो आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘सस्सतो लोको ति खो वच्छ दिट्ठिगतमेत दिट्ठिगहन दिट्ठिक्खन्तार दिट्ठिविसूख दिट्ठिविप्फदिन्त दिट्ठिसयोजन, सदुक्ख सविगत सउपायास सपरिच्छाह न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्झाय
- 10 न सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तति । असस्सतो लोको ति , पे. । इम खो अह वच्छ आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘अत्थि पन भौतौ गोतमस्स विधि दिट्ठिगत’ ति । ‘दिट्ठिगत ति खो वच्छ, अप नीतमेत तथागतस्स । दिट्ठ हेत वच्छ तथागतेन —इति रूप, इति
- 1) रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्यगमो, इति वेदना, इति वेदनाय सन्मुखो अत्यगमो, इति सज्जा—इति सत्कारा इति विज्जाण तस्मा तथागतो सब्बमज्झितान सब्बमभितान सब्ब-अहिंकार ममिंजार मानानुसयान खया विरागा निरोधा चागा पणिनिस्सग्गा अनुपादा विमुत्तो ति वदामीति’ । ‘एव विमुत्तचित्तो पन भो
- 20 गोतम भित्तु कुहि उपपज्जतीति’ । उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति’ । ‘तेन हि भो गोतम न उपपज्जतीति’ । ‘न उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति’ । ‘तेन हि भो गोतम उपपज्जति न न उपपज्जतीति’ । ‘उपपज्जति न न न उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति’ । ‘तेन हि भो गोतम नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति’ । ‘नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति’ । ‘एव विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भित्तु कुहि उपपज्जतीति इति पुट्ठो समानो —उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेतीति वट्ठेसि । एत्थाह भो गोतम अब्जाण आपाटि एत्थ मम्मोह

- मापादिं, या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासल्लापेन अहु
पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता ' ति । ' अल हि ते
वच्छ अज्जाणाय, अल सम्मोहाय । गम्भीरो ह्य वच्छ धम्मो
दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेद
5 नियो, सो तथा दुज्जानो अज्जादिट्ठिकेन अज्जखन्तिवेन अज्जरु
चिकेन अज्जत्रयोगेन अज्जथाचरियेन । तेन हि वच्छ त येवत्थ
पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं
मज्जासि वच्छ, सचे ते पुरतो अग्नि जलेय्य जानेय्यासि त्व-अय
मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे मे भो गोतम पुरतो अग्नि
10 जलेय्य जानेय्याह-अय मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे पन
त वच्छ एव पुच्छेय्य ' यो ते अय पुरतो अग्नि जलति अय
अग्नि किं पटिच्च जलतीति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति
व्याकरेय्यासीति ' । ' सचे म भो गोतम एव पुच्छेय्य एव पुट्ठो
अह भो गोतम एव व्याकरेय्य-यो मे अय पुरतो अग्नि जलति
15 अय अग्नि तिण्णट्ठुपादान पटिच्च जलतीति ' । ' सचे ते वच्छ
पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्यासि त्व-अय मे पुरतो
अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे मे भो गोतम पुरतो सो अग्नि
निब्बायेय्य जानेय्याह-अय मे पुरतो अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे
पन त वच्छ एव पुच्छेय्य-यो ते अय पुरतो अग्नि निब्बुतो सो अग्नि
20 इतो कतम दिस गतो, पुरत्थिम वा पच्छिम वा उत्तर वा ढक्खिण
वा ति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति व्याकरेय्यासीति ' । ' न
उपेति भो गोतम, य हि सो भो गोतम अग्नि तिनट्ठुपादान
पटिच्च अजलि, तस्स च परियादाना अज्जस्स च अनुपहारा
अनाहारो निब्बुतो तेव सख गच्छतीति ' । एव एव खो वच्छ
25 येन रूपेन तथागत पज्जापयमानो पज्जापेय्य त रूप तथागतस्स
पहीन उच्छित्तमूल तालावत्थुत्त अनभावत्त आयाति अनुप्पादधम्म
रूपसखाविमुत्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियो

- गाहो सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति, न उपपज्जतीति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जतीति न उपेति, नैव उपपज्जति न न उपपज्जतीति न उपेति । याय वेदनाय तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य सा वेदना तथागतस्स
- ५ परीणा... वेदनासंस्काराविमुक्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो....सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति.... । या च सञ्जाय.... । येहि संस्कारेहि... । येन विब्बाणेन....न उपेतीति । एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिव्वाजको भगवन्तं एतदवोच ‘ सेय्यथा पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महा सालखस्सो, तस्स अनि
- १० च्चता साखापलासं पलुज्जेय्य, तच्चपपटिका पलुज्जेय्यं, फेगु पलुज्जेय्य, सो अपरेण समयेन अपगतसाखापलासो अपगततच्चपपटिको अपगतफेगुको सुद्धो अस्ससारे पतिट्ठितो, एवमेव इदं भोतो गोतमस्स पावचनं अपगतसाखापलासं.. सुद्धं सारे पतिट्ठितं । अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथा पि भो गोतम निक्कुज्जितं वा
- १५ उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्हस्स वा ममां आचिकखेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोत धारेय्य ‘चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति’ एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसंघञ्च, उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणगतं ” ति । अग्नि-वच्छ-
- २० गोत्त-सुत्तन्तं ।

४६. सम्पा दिट्ठि ५४

- सावत्थिय विहरति । अथ खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो येन भगवा तेनुपसक्मि, उपसक्मित्वा ण्णवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निर्मीडि । एरुमन्त निसिरो खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो भगवन्त एतदवोच ‘ सम्पादिट्ठि सम्पादिट्ठाति मन्ते वुच्चाति, वितावता नु खो मन्ते सम्पादिट्ठि होतीति ’ । “ द्वय निम्मितो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन—अत्यितञ्चैव नत्यितञ्च । लोकसमुदय खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सतो य लोके नत्थिता सा न होति, लोकनिरोध खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सतो या लोके अत्यिता सा न होति । उपायु
- 10 पादानाभिनिवेशनिबन्धो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन— तच्चाय ‘ उपायुपादान चेतसो अधिष्टानाभिनिवेशानुसय न उपेति न उपादियति नाधिष्ठति ‘अत्ता मे’ ति, दुक्खमेव उप्पज्जमान उप्प ज्जति, दुक्खं निरुज्जमान निरुज्जतीति’ न कप्पति न विचिक्खिच्छति, अपरप्पच्चया व्याणमेवम्स एत्थ होती, एत्तावता खो कच्चायन
- 15 सम्पादिट्ठि होती । ‘ सव्व अर्थीति ’ खो कच्चायन अयेमरो अन्तो, सव्व नत्थीति’ अयदुत्तियो अन्तो, एतेते कच्चायन उमो अन्ते अनुपगम्म मज्जेन तथागतो घम्म देसेति—अविज्जापच्चया सम्भारा सत्तारप्पच्चया विज्जाण पे एवमेतम्स केवलस्स दुक्खक्खन्धम्म समुदयो होती, अविज्जाय त्वेव असेसाविरागनि
- 20 रोधा सत्तारनिरोधो, सत्तारनिरोधा विज्जाण निरोधो पे एवमेतम्स केवलम्स दुक्खक्खन्धम्म निरोधो होतीति ” ।

४७. पधानसुत्त ५९

तं [मं] पधान पहितत्तं नदिं नेरञ्जरं पति ।
 विपरक्कम्म ज्ञायन्तं योगक्खेमस्स पात्तिया ॥ १ ॥
 नमुची करुणं वाचं भासमानो उपागमि ।
 किस्सो त्वमसि दुब्बण्णो सन्तिके मरणन्तव ॥ २ ॥
 सहस्सभागे मरणं एक्केसे तव जीवितं ।
 जीव भो जीवितं सेय्यो जीवं पुञ्ञानि काहसि ॥ ३ ॥
 चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्गिहुत्तञ्च जूहतो ।
 पहुतं चीयेते पुञ्ञं किं पधानेन काहसि ॥ ४ ॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसम्भवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
 तं तथा वादिनं मारं भगवा एतदब्रवि ।
 पमत्तबन्धु पापिम सेनत्थेन इधागतो ॥ ६ ॥
 अणुमत्तोऽपि पुञ्ञोऽन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुञ्ञानं ते मारो वत्तुमरहति ॥ ७ ॥
 आत्थि सद्धा ततो विरियं पञ्ञा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्तामपि किं जीवमनुपुच्छसि ॥ ८ ॥
 नदीनमपि सोतानि अय वातो विसोसये ।
 किञ्च मे पहितत्तस्स लोहितं नूपमुस्सये ॥ ९ ॥
 लोहिते सुस्समानमिहि पित्तं सेम्हञ्च सुस्सति ।
 मंसेसु खीयमानेसु भिय्योचित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पञ्ञा च समाधि मम तिष्ठति ॥ १० ॥
 तस्स मेवं विहरतो पत्तस्सुत्तमवेदनं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पस्स सत्तास्स सुद्धतं ॥ ११ ॥
 कामा ते पठमा सेना दुतिया अरति बुच्चति ।
 ततिया खुप्पिपासा ते चवुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥ १२ ॥

पञ्चमी थीनमिदन्ते छट्ठा मरू पवुञ्चति ।
 सत्तमी विचिकिच्छ ते मक्खो यम्भो ते अठमो ॥ १३ ॥
 लामो सिलोको सकारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 एसा नमुचि ते सेना कण्हस्साभिप्पहारिणी ।
 न नं असुरो जिनाति जेत्वा च लभते सुत्तं ॥ १५ ॥
 एस मुञ्जं परिहरे धित्यु इध जीवितं ।
 सङ्गामे मे मतं सेय्यो यद्धे जीवे परानितो ॥ १६ ॥
 पगाब्हा एत्थ [न] दिस्संति एके समणब्राह्मणा ।
 तच्च ममां न जानन्ति येन गच्छन्ति सुब्बता ॥ १७ ॥
 समन्ता धजिनं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 युद्धाय पच्चुमाच्छामि मा मं ठाना अचावधि ॥ १८ ॥
 यं ते तं न-प्पसहति सेनं लोको सदेवको ।
 तं ते पञ्जाय भञ्जामि आमं पत्तं व अम्हना ॥ १९ ॥
 वसिं करित्वा संकप्पं सतिच्च सुप्पतिट्ठितं ।
 रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुयु ॥ २० ॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥
 सत्त वस्सानि भगवन्तं अनुवन्धि पदा पदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
 मेदवण्णं व पासाणं वायसो अनुपरियगा ।
 अपेत्य मुट्ठं विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काको व सेलं आसज्ज निब्बिज्जापेम गोतमं ॥ २४ ॥
 तस्स सोकपरेतस्स वीणा कच्छा अमस्सय ।
 ततो सो दुम्भनो यक्खो तत्थेवन्तरघायया ति ॥ २५ ॥

४८. धनियसुत्त ६०

धनियो गोपो—

पक्कोदनो दुद्धस्वीरो हमस्मि, अनुतीरे महिया समानवात्तो ।
छन्ना कुटि आहितो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१॥

भगवा—

अक्कोधनो विगताखिलो हमम्मि, अनुतीरे महियेकरत्तिवात्तो ।
विवट्टा कुटि निब्बुतो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥२॥

धनियो गोपो—

अन्धकमकसा न विजरे, कच्छे रुब्बहतिणे चरन्ति गावो ।
बुद्धिम्पि सहेब्भ्युं आगतं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥

भगवा—

बद्धा हि भिसी सुसंखता, तिण्णो पारगतो विनेय्य ओधं ।
अत्थो भसिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥४॥

धनियो गोपो—

गोपी मम अस्सवा अलोला दीधरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥५॥

भगवा—

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं, दीधरत्तं परिभावितं सुदन्तं ।
पापम्पन मे न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥

धनियो गोपो—

अत्तेवेतनभतो हमस्मि, पुत्ता च मे समानिया अरोगा ।
तेसं मे सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥७॥

भगवा—

नाहं भतकोस्मि कस्सचि, निब्बिद्धेन चरामि सव्वलोके ।
अत्थो भतिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥८॥

धनियो गोपो—

अत्थि वसा अत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि अत्थि ।
उत्तमो पि गवम्पती च अत्थि, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥९॥

भगवा—

नत्थि वसा नत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि नत्थि ।
उत्तमो पि गवम्पती च नत्थि, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥१०॥

धनियो गोपो—

खीला निखाता असम्पवेवी, दामा मुज्जमया नवा सुसम्माना ।
न हि सक्खिन्नन्ति धेनुपापि छेत्तु, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव

भगवा—

[॥११॥

उत्तमेरिष छेत्त्व बन्धनानि, नागो पूतिलतं व दाडयित्वा ।
नाहं पुन उपेम्सं गढममेय्यं, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥१२॥
निन्नच्च थलच्च पूरयंतो, महामेघो पावस्मि तावदेव ।
सुत्वा देवम्स वम्सतो इममत्थं धनियो अमासथं ॥ १३ ॥
' लभा वनं नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।
सरणं तं उपेम चक्खुम सत्था नो होहि सुवं महामुनि ॥१४॥
गोपी च अहञ्च अस्सवा ब्रह्मचरियं सुगते चरामसे ।
जातिमरणम्स पारगा, दुक्खम्सन्तकरा भवामसे ॥ १५ ॥

मारो पापिमा—

नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तत्थेव नन्दति ।
उपवी हि नरम्स नन्दना, न हि सो नन्दति यो निरुपवीति ॥१६॥

भगवा—

सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तत्थेव सोचति ।
उपवी हि नरम्स सोचना, न हि सो सोचति यो निरुपवीति ॥१७॥

४९, धम्मपद .

यथापि भमरो पुष्पं वण्णगन्धं अहेठयं ।

पलेति रसमादाय एवं गामे मुनी चरे ॥ (४९)

न तेन भिक्खु भवति यावता भिक्खते परे ।

विस्सं धम्मं समादाय भिक्खु होति न तावता ॥ (२६६)

यो ध पुञ्जञ्च पापञ्च बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।

संखाय लोके चरति स वे भिक्खु ति वुच्चति ॥ (२६७)

न जटाहि न गोत्तेम न जच्चा होति ब्राह्मणो ।

यम्हि सच्चञ्च धम्मो च सो सुची सो च ब्राह्मणो ॥ (३९३)

किन्ते जटाहि दुम्मेध किन्ते अजिनसाटिया ।

अब्भन्तरन्ते गहनं बाहिरं परिमज्जसि ॥ (३९४)

पंसुकूलधरं जन्तुं किसं धमानिसन्धतं ।

एकं वनस्मिं झायन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ (३९५)

एकं धम्मं अतीतस्स मुसावादिस्स जन्तुनो ।

वितिण्णपरलोकस्स नत्थि पापं अकारियं ॥ (१७६)

सुदस्सं वज्जमज्जेसं अत्तनो पन दुद्दसं ।

परेसं हि सो वज्जानि ओपुनाति यथा भुसं ।

अत्तनो पन छादेति कल्लिं व कितवा सठो ॥ (२९२)

अयसा व मलं समुद्धितं तदुद्धाय तमेव खादति ।

एवं अतिघोनचारिनं सककम्मानि नयन्ति दुग्गतिं ॥ (२४०)

न हि पापं कतं कम्मं सज्जु खीरं व मुच्चति ।

दहनं बालं अन्वेति मस्माच्छन्नो व पावको ॥ (७१)

न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तिघ कुद्धाचनं ।

ओपेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥ (५)

मा पियेहि समागाञ्छि अप्पियेहि कुट्टाचन ।
 पियानदस्सन दुक्ख अप्पियानच्च दम्भन ॥ (२१०)
 उदक हि नयन्ति नेत्तिवा, उसुकारा नमयन्ति तेजन ।
 दारु नमयन्ति तच्छया, अत्तान दमयन्ति पाण्डिता ॥ (८०)
 सेलो यथा एक्कधनो वातेन न समीरति ।
 एव निन्दापमसासु न समिज्जन्ति पाण्डिता ॥ (८१)
 यथा अगार सुच्छन्न बुद्धि न समतिविज्झति ।
 एव सुभावित चित्त रागो न समतिविज्झति ॥ (१४)
 यो वे उप्पतित कोध रथ भन्त व धारये ।
 तमह सारपिं घूमि रस्मिग्गाहोत्तरो जनो ॥ (२२२)
 सेय्यो अयोगुल्लो भुत्तो तत्तो अग्गिसिखूपमो ।
 यञ्चे भुज्जेय्य दुम्मीलो रट्ठापिण्ड असञ्जतो ॥ (३०८)
 यो सहस्स सहम्सेन सङ्गामे मानुसे जिने ।
 एकञ्च जेय्यमत्तान स वे सङ्गामनुत्तमो ॥ (१०३)
 अचिर वतथ कायो पठविं अधिसेम्सति ।
 छुहो अपेतविज्झाणो निरत्थ व कलिङ्कर ॥ (४१)
 परिजिण्ण इद रूप रोगनिद पमङ्गण ।
 भिज्जाति पूतिसन्देहो मरणन्त हि जीवित ॥ (१४८)
 दीघा जागरतो रत्ती दीघ सन्तम्स योजन ।
 दीपो बालान ससारो सद्धम्म अविजानत ॥ (६०)
 सल्ले सखारा अनिच्चा ति यदा पज्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७७)
 सल्ले सखारा दुक्खा ति यदा पज्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७८)
 सल्ले धम्मा अनत्ता ति यदा पज्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७९)

यो च बुद्धञ्च धम्मञ्च संघञ्च सरणं गतो ।
 चत्तारि अरियसच्चानि सम्मप्यञ्जाय पत्तति ॥ (११२) ॥
 दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्रमं ।
 अरियञ्चद्वद्विक्रं ममं दुक्खूपसमगामिनं ॥ (११३)
 एतं खो सरणं खेमं एतं सरणमुत्तमं ।
 एते मरणमागम्य सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥ (११४)
 दिवा तपति आदिच्चो रत्तिं आभाति चन्दिमा ।
 सन्नद्धो खत्तियो तपति द्वायी तपति ब्राह्मणो ।
 अयं सब्बमहोरत्तिं बुद्धो तपति तेजसा ॥ (११५)
 इध नन्दति पेच्च नन्दति कतदुञ्जो उभयत्थ नन्दति ।
 ' दुञ्जं मे कतं ' ति नन्दति भिण्णो नन्दति सुमार्तिं गते

५०. मालुङ्कयापुत्त गाथा ६२

मनुजस्स पमत्तचारिनो तण्हा बड्ढति मालुवा विय ।
 सो पलवती हुराहुरं फलमिच्छं व वनस्मि वानरो ॥ १ ॥
 यं एसा सहति जम्मी तण्हा लोके विसत्तिरा ।
 सोऽरा तम्स पवड्ढन्ति अभिवड्ढं व वीरिणं ॥ २ ॥
 यो चेत्तं सहती जाम्मि तण्हा लोके दुरच्चयं ।
 सोऽरा तण्हा पपतन्ति उदधिन्दु व पोक्खरा ॥ ३ ॥
 तं वो वट्ठामि भद्दं वो यावन्तेत्थ समागता ।
 तण्हाय मूलं खण्णं उत्तरित्थो व वीरिणं ।
 मा वो नळं व मोतो व मारो भञ्जि पुनप्पुनं ॥ ४ ॥
 करोय बुद्धवचनं रण्णो वे मा उपपद्गा ।
 खण्णार्त्ताना हि सोचान्ति निरयम्हि समाप्पिता ॥ ५ ॥

पमादो रजो सञ्चद्र पमाशनुपतितो रजो ।
अप्पमादेन विज्जाय अब्बेह सद्धमत्तनो ति ॥ ६ ॥

५१. महापजापतीगोतमीगाथा ६२

बुद्धवीर नमोत्यत्थु सञ्चसत्तानमुत्तम ।
यो मं दुक्खा पमोचोसि अञ्जच्च बहुक्क जन ॥ १ ॥
सञ्चदुक्ख परिब्भात हेतुतण्हा विसोसिता ।
अरियट्ठङ्गिको मग्गो निरोधो फुसितो मया ॥ २ ॥
माता पुत्तो पिता भाता अय्यिका च पुरे अहु ।
यथामुच्च अजानन्ती ससरी ह अनिब्बिस ॥ ३ ॥
दिट्ठो हि मे सो भग्वा अन्तिमोय समुत्सयो ।
विक्खीणो जाति ससारो नत्थि दानि पुनब्भवो ॥ ४ ॥
आरद्धविरिये पहितते निच्च दब्धपरक्कमे ।
समग्गो सावक्के पम्म एसा बुद्धान वण्डना ॥ ५ ॥
बहून् वत्त अत्थाय मायः जन्मि गोतम ।
व्याधिमरणतुजान दुक्खक्खन्ध व्यपानुत्ति ॥ ६ ॥

५२ कपिराजचारियं ६४

यदा अह कपि आसि नदीकूले दरीसये ।
पीडितो सुमुमारेण गमन न लभामि ह ॥ १ ॥

यन्होकासे अहं ठत्वा ओरपारं पतामहं ।
 तत्थच्छि सत्थुवघको कुम्भीले रुद्धससनो ॥ २ ॥
 सो मे अससि ' एहीति ' अहं ' एमीति ' तं वदि ।
 तस्स मत्थकमक्कम्म परकूले पतिट्ठहिं ॥ ३ ॥
 न तस्स आलिकं भाणितं यथा वाचा अकासहं ।
 सत्थेन मे समो नात्थि एसा मे सच्चपारमीति ॥ ४ ॥

५३. महाकस्सपस्स संगीति ६५

सत्तेव सतसहस्सानि भिक्खुसंघा समागता ।
 अरहा स्वीणासवा सुद्धा सत्त्वे गुणमातं गता ॥ १ ॥
 ते सत्त्वे विविनित्वान उच्चिनित्वा वरं वरं ।
 पच्चसतानं थेरानं अकंसु संवसम्मते ॥ २ ॥
 धुतवादानं अग्गो सो कम्मसपो जिनसासने ।
 बहुमुत्तानं आनन्दो विनये उपालिपाण्डितो ॥ ३ ॥
 दिव्वचक्खुम्हि अनुरुद्धो वड्डीसो पटिभानवा ।
 [पुण्णो च धम्मकथिकानं विचित्रकथी कुमारकस्सपो] ॥ ४ ॥
 विभज्जनम्हि कच्चानो क्रोडितो पटिसाम्भिरा ।
 अज्जे पत्थि महाथेरा अग्गानिक्खित्तमा बहू ॥ ५ ॥
 तेहि चन्नेहि थेरोहि कत्ताक्खिचेहि सावुहि ।
 पच्चसतेहि थेरोहि धम्मविनयसंगहो ।
 थेरोहि कतमंगहो थेरवाटो ति वुच्चति ॥ ६ ॥
 उपल्लिं विनयं पुच्छित्वा धम्ममानन्दसन्धयं ।
 अरंमु धम्मसंगहं विनयघ्यापि भिक्खवो ॥ ७ ॥

महाकस्सपयेरो च अनुरुद्धो महागणी ।
 उपालियेरो सतिमा आनन्दो च बहुस्सुतो ॥ ८ ॥
 अब्जे बहु-अभिज्जाता सावका सत्थुवाणिता ।
 पत्तपटिसम्मिदा धीरा छळाभिज्जा महिद्धिका ।
 समाविज्जानमनुचिण्णा सद्धम्मो पारमीगता ॥ ९ ॥
 सव्वे पच्चसता थेरा नवङ्गं जिनसासनं ।
 उगहेत्थान धारेसुं बुद्धसेट्ठस्स सान्तिके ॥ १० ॥
 भगवतो सम्मुखा सुत्वा पटिगहेत्वा च सम्मुखा ।
 धम्मञ्च विनयञ्चापि केवलं बुद्धदेसितं ॥ ११ ॥
 धम्मधरा विनयधरा सव्वे पि आगतागमा ।
 असंहीरा असंकुप्पा सत्थुकप्पा सदा गत्तु ॥ १२ ॥
 [अगासन्तिके गहेत्वा-अगधम्मा तथागता-]
 अगानिक्खित्तका थेरा अगं अकंसु संगहं ।
 सव्वो पि सो थेरवादो अग्गवादो ति बुच्चति ॥ १३ ॥
 सत्तपण्णगुहे रम्मे थेरा पच्चसता गणी ।
 निसिन्ना पविभज्जिसु नवङ्गं सत्थुसासनं ॥ १४ ॥
 [सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गायुदानितिवुत्तकं ।
 जातकवभुतवेदलं नवङ्गं सत्थुसासनं] ॥ १५ ॥
 पविभज्ज इमं थेरा सद्धम्मं अविनासनं ।
 वग्गपज्जासकत्ताम संयुत्तं च निपातकं ।
 आगमापिटकं नाम अकंसु सुत्तसम्मतं ॥ १६ ॥
 याव तिड्डन्ति सद्धम्मा संगहं न विनम्सति ।
 तावता सासनद्धान चिरं तिड्डति सत्थुनो ॥ १७ ॥
 [कत्वा धम्मञ्च विनयं संगहं सासनारहं ।
 संक्रामि अचला भूमि दब्बहा अप्पटिवत्तिया] ॥ १८ ॥
 यो कोन्नि समणो चापि ब्राह्मणो च बहुस्सुतो ।
 परप्पवादकुसलो बालवेधी समागतो ।
 न सक्को प्राटिवत्तेतुं सिनेरु व मुप्पतिड्डितो ॥ १९ ॥

देवो मारो वा ब्रह्मा च ये केचि पठविठिता ।
 न पस्सन्ति अणुमत्तं किञ्चि दुब्भासितं पदं ॥ २० ॥
 एवं सब्बङ्गसम्पन्नं धम्मविनयसंगहं ।
 सुविभत्तं सुपटिच्छन्नं सत्थु सब्बब्बुताय च ॥ २१ ॥
 महाकस्सपपामोक्त्वा थेरा पञ्चसता च ते ।
 बत्वा जनस्स सन्देहं अकंसु धम्मसंगहं ॥ २२ ॥

५४. सिंहलविजयो ६६

सब्बलोकहितं कत्वा पत्वा सान्तिं स्वणं परं ।
 सत्तिन्निज्जान-मज्झन्ति, निपज्जो ज्ञेयत्तपक्को ॥ १ ॥
 देवतासान्निपातमिह महन्तामिह महामुनि ।
 सक्कं तत्र समीपहं अवोच वदने वरं ॥ २ ॥
 “ विजयो लालविसयो सिंहबाहुनरिन्दजो ।
 एको लङ्कमनुप्यत्तो सत्तामच्चसतानुगो ॥ ३ ॥
 पतिट्ठिस्सति देविन्द लङ्कायं ममंसासनं ।
 तस्मा सपरिवारन्तं रक्ख लङ्काञ्च साधुकं ” ॥ ४ ॥
 तथागतस्स देविन्दो वचो सुत्वा विसारदो ।
 देवस्सुप्पलवण्णस्स लङ्कारवखं समप्पायि ॥ ५ ॥
 सक्केन वुत्तमत्तो सो लङ्कमागम्भ सज्जुकं ।
 परिब्बाजकवेसेन रुक्खमूलमुपाविसि ॥ ६ ॥
 विजयप्पमुत्वा सब्बे तं उपेच्च अपुच्छिसुं ।
 ‘ अयं भो को नु दीपो ’ ति; ‘ लङ्कादीपो ’ ति अनुवि ॥ ७ ॥
 ‘ न सन्ति मनुजा एत्थ न च हेस्सति वो भयं ’ ।
 इति वत्वा कुण्डिकायं ते जलेन निसिञ्चिय ॥ ८ ॥
 सुत्तच्च तेसं हत्थेसु लम्भेत्वा नभसागमा ।
 दस्सेसि सोणिरूपेण परिचारिक-यक्खिनी ॥ ९ ॥

एको तं वारियन्तो पि राजपुत्तेन अन्वगा ।
 ' गामहि विज्जमानहि भवन्ति सुनत्ता ' इति ॥ १० ॥
 तस्सा च सामिनी तत्थ कुवेणी नाम यक्खिनी ।
 निस्सिदि स्सत्तमूलहि कन्तन्ती तापसी विय ॥ ११ ॥
 दिस्वान सो पोक्खराणि निसिञ्जं तच्च तापसिं ।
 तत्थ नहात्वा पिबित्वा चादाय च मुञ्चालयो ॥ १२ ॥
 वारिच्च पोक्खरे हेव मा बुद्धासि तमच्चुवि ।
 ' भक्खो सि मम, तिद्वा ' ति आब्बावद्धो वसो नरो ॥ १३ ॥
 परित्तमुत्ततेनेन भक्खेतुं सा न सक्कुणि ।
 याचियन्तो पि तं सुत्तं नादा यक्खिनिना नरो ॥ १४ ॥
 तं गहेत्वा मुरुक्कायं रुदन्तं यक्खिनी खिपि ।
 एवं एवेकसो तत्थ खिपि सत्तसत्तानि पि ॥ १५ ॥
 अनायन्तेसु सब्बेसु विजयो भयसङ्कितो ।
 नद्धपञ्चायुवो गन्त्वा दिस्वा पोक्खराणि सुभं ॥ १६ ॥
 अपस्सि मुत्तिण्णपदं हसन्तिच्चैव तापसिं ।
 ' इमाय खलु भच्चा मे गहीता नू ' ति चिन्तिय ॥ १७ ॥
 ' किं न पस्ससि भच्चे मे भाति त्वं ' इति आह तं ।
 ' किं राजपुत्त भच्चेहि, पिव महाया ' त्याह सा ॥ १८ ॥
 ' यक्खिनी ताव जानाति मम जातं ' ति निच्छित्तो ।
 सीयं सनामं सावेत्वा घनुं सन्वायुपागतो ॥ १९ ॥
 यक्खि आदाय गीवाय नाराच-खलयेन मो ।
 वामहत्थेन केस्सेसु गहित्वा दक्खिणेन तु ॥ २० ॥
 उक्खिपित्वा असिं आह ' भच्चे मे देहि दासि, तं ।
 मारेमीति ' भयद्वा सा जीवितं यापि यक्खिनी ॥ २१ ॥
 ' जीवितं देहि सामि रज्जं दस्सामि ते अहं ।
 करिस्सामित्थिक्खिच्च अज्जं किञ्च यथिच्छित्तं ' ॥ २२ ॥
 अदूभत्थाय सपथं मो तं यक्खिं अकारयि ।
 ' आनेहि भच्चे सीयं ' नि वुत्तपत्ता व सा नयि ॥ २३ ॥

' इमे छाता ! ' ति वुत्ता सा तण्डुलोदिं विनिहिंसि ।
 भक्षितानं वाणिजानं नावट्टं विविधं बहुं ॥ २४ ॥
 भच्चा ते साधयित्वान मत्तानि व्यञ्जनानि च ।
 राजपुत्तं भोजयित्वा सब्बे चापि अभुज्जिमुं ॥ २५ ॥
 दापित विजयेनमं यक्खी भुज्जिय पाणिता ।
 सोळसवस्सिकं रूपं मापयित्वा मनोहरं ॥ २६ ॥
 राजपुत्तं उपागञ्छि सब्बाभरणभूषिता ।
 मापेसि रुक्खमूलस्मिं सयनञ्च महारहं ॥ २७ ॥
 साणिया सुपरिक्खित्तं वितानसमलंकतं ।
 तं दिस्वा राजतनयो पेक्खं अत्यमनागतं ॥ २८ ॥
 कत्वान ताय संवासं निपज्जि सयने सुखं ।
 साणिं परिक्खिपित्वान सब्बे भच्चा निपज्जिमुं ॥ २९ ॥
 रत्तं तुरियसद्वच्च सुत्वा गीतरवच्च सो ।
 अपुच्छि सहसेमानं ' किं सदो ' इति यक्खिनिं ॥ ३० ॥
 ' रज्जञ्च सामिनो देय्यं सब्बे यक्खा च घातिया ।
 मनुस्सावासकारणा यक्खा मं घातेस्सन्ति हि ' ॥ ३१ ॥
 इति चिन्तिय यक्खी सा अब्बुवि राजनन्दनं ।
 ' सिरीसवत्थुनामेन सामि यक्खपुरं इदं ॥ ३२ ॥
 तत्थ जेह्मस्स यक्खस्स लङ्कानगरवासिनी ।
 कुमारिका इधानीता, तस्सा माता च आगता ॥ ३३ ॥
 आवाहमङ्गले तत्थ इधापि उस्सवो महा ।
 वत्तते तत्थ सदोयं महा हेस्स समागमो ॥ ३४ ॥
 अज्जेव यक्खे घातेहि, म हि सक्का इतोपरं ' ।
 सा आहा ' दिस्समाने ते घातेस्सामि कथं अहं ' ॥ ३५ ॥
 ' तत्थ सदं करिस्सामि तेन सदेन घातय ।
 आवुधं मानुभावेन तेसं काये पतिस्सति ' ॥ ३६ ॥
 तस्सा सुत्वा तथा कत्वा सब्बयक्खे अघातयि ।
 सयम्पि विजयो लद्धा यक्खराज-पसाधनं ॥ ३७ ॥

पमाधनेहि सेमोहि तं तं मच्चं पमाधयि ।
 कतिपाहं वमित्वेत्य तम्बपण्णि उपागामि ॥ ३८ ॥
 मापयित्वा तम्बपण्णिनगरं विजयो तहिं ।
 वामि यक्खिनिया सद्धि अमच्चपरिवारितो ॥ ३९ ॥
 नात्राय भूमिमोतिण्णा विजयप्पमुत्ता तदा ।
 किलन्ता पाणिना भूमिमालम्बिय निसीदिमुं ॥ ४० ॥
 तम्बभूमिरजोफुट्ठा तम्बपण्णी यतो अहू ।
 सो देमो चेव दीपो च तम्बपण्णी तनो अटु ॥ ४१ ॥
 मीहबाहु नरिन्दो सो सीहमादिण्णवा इति ।
 मीहलो तेन सम्बन्धा ण्ते मब्बे पि मीहला ॥ ४२ ॥

५५. बुद्धघोस ५९

बोधिमण्डममीपम्हि जातो ब्राह्मणमाणवा ।
 निज्जामिप्पक्खवेदी तीसु वेदेषु पारगो ॥ १ ॥
 सम्भाविज्जातममयो मब्बरादविमारदो ।
 वादत्थी मब्बद्वीपम्ही आहिण्डन्नो पवादिनो । २ ॥
 विहारमेकं आगम्भ रत्ति पातञ्जर्ग-मनं ।
 परिवत्तेति मग्गुण्णपदं मुपरिमण्डलं ॥ ३ ॥
 तत्थेसो रेवनो नाम महापेरो विजानिय ।
 महापञ्जो अयं मत्तो दमेतुं वट्ठतानि सो ॥ ४ ॥
 को नु गद्वपरावेन विग्वन्नो नि अग्रुवि ।
 गद्वमानं रेवे अत्थं किं जानामीति आह तं ॥ ५ ॥
 अहं जाने ति वुत्तो मो ओतारेमि सरं मनं ।
 वुत्तं वुत्तं पियात्तामि विगेवन्धि च दम्मयि ॥ ६ ॥

तेन हि त्वं सकं वादमोतारेहि च चोदितो ।
 पालिमाहाभिधम्मस्स अत्थमस्स न सोधिगा ॥ ७ ॥
 आह कस्सेसो मन्तो ति बुद्धमन्तो ति सोव्रुवि ।
 देहि मे तन्ति वुत्ते हिं गण्ह पव्वज्ज तं इति ॥ ८ ॥
 मन्तत्थी पव्वजित्वा सो उग्गण्हि पिटकत्तयं ।
 एकायनो अय मग्गो इति पच्छा तमग्गहि ॥ ९ ॥
 बुद्धस्स विय गम्भीरघोसत्ता न वियाकरं ।
 बुद्धघोसो ति सो सोमि बुद्धो विय महीतले ॥ १० ॥
 तत्थ जाणोदयं नाम कत्वा पकरण तदा ।
 धम्मसङ्गणियाकासि कण्ड सो अत्थसालिनि ॥ ११ ॥
 परितट्ठकथञ्चेव कातु आरभि बुद्धिमा ।
 तं दिम्वा रेवतो थेरो इदं वचनमव्रुवि ॥ १२ ॥
 पालिमत्तमिधानीत नत्थि अट्ठकथा इध ।
 तथाचरियवादा च भित्तरूपा न विज्जेरे ॥ १३ ॥
 सीहलट्ठकथा सुद्धा महिन्देन मतीमता ।
 सङ्गीतित्तयमारूढ्ह सम्मासम्बुद्धदेसित ॥ १४ ॥
 सारिपुत्तादिगीतञ्च कथामग्गं समेक्खिय ।
 कता सीहलभासाय सीहलेसु पवत्तति ॥ १५ ॥
 तं तत्थ गन्त्वा सुत्वा त्वं मागधान निरुत्तिया ।
 परिवत्तेहि सा होति सब्बलोकहितावहा ॥ १६ ॥
 एवं वुत्तो पसन्नो सो निक्खामित्वा ततो इभं ।
 दीपमागा इमस्सेव रञ्जो काले महामति ॥ १७ ॥
 महाविहार सम्पत्तो विहार सब्बसाधुन ।
 महापद्मानघरं गन्त्वा सधपालम्स सन्तिका ॥ १८ ॥
 सीहलट्ठकथं सुत्वा थेरवादञ्च सब्बसो ।
 धम्मस्सामिम्स एसो व अधिप्पायो ति निच्छिय ॥ १९ ॥
 तत्थ संघं समानेत्या कातुमट्ठकथं मम ।
 पोत्थके देथ सब्बे ति आह, वीमासितुं स तं ॥ २० ॥

संवो गाधाद्वयं तस्स दासि सामत्थियं तव ।
 एत्थ दम्मेहि तं दिस्वा सब्बे देमाति पोत्थके ॥ २१ ॥
 पिट्ठकत्तयमेत्थेव सद्धिमट्ठकथाय सो ।
 विसुद्धिमग्गं नामाका संगहेत्वा समामतो ॥ २२ ॥
 ततो संघं समूहेत्वा सम्बुद्धमतकोविदं ।
 महाबोधिसम्मोपमिह सो तं वाचेतुं आरभि ॥ २३ ॥
 देवता तस्स नेपुञ्चं पकासेतुं महाजने
 छादेमुं पोत्थकं सो पि द्वत्तिक्कत्तुम्पि तं अका ॥ २४ ॥
 वाचेतुं ततिये वारे पोत्थके समुदाहटे ।
 पोत्थकद्वयमञ्जम्पि मण्टपेसुं तहिं मरू ॥ २५ ॥
 वाचयिमु तदा भिक्खू पोत्थकत्तयमेकतो ।
 गन्थतो अत्थतो वापि पुब्बापरवमेन वा ॥ २६ ॥
 थेरवादेहि पालिहि पादेहि व्यज्जेनेहि च ।
 अञ्जयत्तमहु नेव पोत्थकेसु पि तामु पि ॥ २७ ॥
 अथ उग्गोमायि मंवो तुट्ठहट्ठो विमेमतो ।
 निम्संसयं स मेत्तेय्यो इति वत्वा पुनप्पुनं ॥ २८ ॥
 सद्धिमट्ठकथायादा पोत्थके पिट्ठकत्तये ।
 गन्थाकरे वमन्तो सो विहारे दूरमङ्करे ॥ २९ ॥
 परिवत्तेसि सब्बा पि सीहल्लड्ठकया तदा ।
 मब्बेमं मूलभामाय मागथाय निरुत्तिया ॥ ३० ॥
 सत्तानं मब्बभामानं मा अहेमि हितावहा ।
 थेरियाचारिया सब्बे पालिं विय तमग्गहुं ॥ ३१ ॥
 अथ कत्तब्बकिच्चेसु गतेसु परिनिट्ठिनिं ।
 वन्दितुं सो महाबोधिं जम्बुदीपदुपागामि ॥ ३२ ॥
 ॥ सिद्धिरम्भु शुभमम्भु ॥

સૂ ચ ના

સંક્ષિપ્ત પાલિ વ્યાકરણ અને શબ્દ કોષ
જુદા પુસ્તક રૂપે છપાય છે.